

Onderzoeksrapport folk-, volks- en werelddans

Inhoud

Inleiding.....	3
Profiel respondenten.....	4
1 Omschrijving.....	7
1.1 Historiek	8
1.2 Verschillende werelden.....	9
1.3 Social dance?.....	11
2 Leersystemen en transmissie.....	12
2.1 Hoe leerde je social dance kennen?	12
2.2 Hoe wordt social dance doorgegeven van generatie op generatie?	14
2.3 Hoe succesvol is het doorgeven van generatie op generatie?	18
2.4 Conclusies en implicaties voor duurzaamheid.....	22
3 Dansers en erfgoedgemeenschap.....	23
3.1 Wat en wie behoren tot de erfgoedgemeenschap?	23
3.2 Hoe toegankelijk is de socialdancegemeenschap in Vlaanderen?.....	26
3.3 Welke evolutie vond er in de afgelopen 10 jaar plaats in het aantal dansers?	29
3.4 Welke evolutie vond er in de afgelopen 10 jaar plaats in het aantal andere betrokkenen (o.a. publiek)?.....	30
3.5 Conclusies en implicaties voor duurzaamheid.....	31
4 Contexten en constructies	33
4.1 Waarom is social dance belangrijk voor jou?.....	33
4.2 Waarom is social dance belangrijk voor de samenleving?	35
4.2 Hoe populair is social dance in Vlaanderen?	36
4.3 Wat is de houding van media en overheid tegenover de socialdancegemeenschap?	39
4.4 Hoe scoort de socialdancegemeenschap op het vlak van onderlinge samenwerking?.....	42
4.5 In hoeverre is er interactie tussen jouw dans en andere vormen van kunst/ cultuur?.....	45
4.6 Zou je social dance omschrijven als heel statisch of juist heel veranderlijk?	47
4.7 Is de dans die jij of jouw groep beoefent gekoppeld aan bepaalde tradities en/of evenementen?	50
4.8 Conclusies en implicaties voor duurzaamheid.....	52
5 Infrastructuur en reglementen	53
5.1 Welke ruimte(s) gebruik(t) je of jouw groep voor de beoefening (repeteren en optreden)?..	53
5.2 Welke impact heeft de wetgeving rond auteursrechten op social dance?	55
5.3 Welke formele structuren zijn er om dansers te helpen?	56
5.4 Conclusies en implicaties voor duurzaamheid.....	60
6 Media en verspreiding	61

6.1	Treed(t) jij of jouw groep soms of regelmatig op voor een publiek?.....	61
6.2	Waar treed(t) je of jouw groep op?	62
6.3	In hoeverre is er een betalend publiek voor optredens?.....	63
6.4	Worden dansers vergoed bij optredens?.....	64
6.5	Op welke manier verspreid(t) je of jouw groep jouw danspraktijk?	65
6.6	Conclusies en implicaties voor duurzaamheid.....	66
7	Duurzaamheid.....	68
7.1	Hoe zie je de duurzaamheid van social dance in Vlaanderen in de toekomst?.....	68
7.2	Hoe goed is social dance gedocumenteerd (audiovisueel, dansnotities ...)?	70
7.3	Wat is er nodig om social dance in Vlaanderen levend te houden?.....	72
7.4	Wat heb je zelf al gedaan of kun je doen om social dance leven te houden?.....	73
7.5	Wat heb je zelf nodig om betrokken te blijven?	74
7.6	Als het gaat om het voortbestaan van social dance in Vlaanderen, wat loopt er goed en wat kan beter? Welke kansen zie je?.....	75
7.7	Wat kunnen andere organisaties (Danspunt, CEMPER, musea ...) volgens jou betekenen?....	78
7.8	Zou je het interessant vinden om social dance te laten erkennen als immaterieel cultureel erfgoed?	81
7.9	Conclusies.....	81

Inleiding

Naar aanleiding van het Creative Europeproject 'Dance as ICH' doen we onderzoek naar volks-, folk- en werelddans in Vlaanderen en hoe deze dansen op dit moment leven. Dit rapport is gebaseerd op een enquête die liep van 21 februari tot en met 2 april 2024, 11 individuele interviews en een rondetafelgesprek met 6 personen.

Dit gebeurde naar aanleiding van het Creative Europeproject 'Dance as ICH' waarvan CEMPER deel uitmaakt. Verschillende Europese musea, erfgoedorganisaties en wetenschappelijke instellingen zoeken naar een manier waarop zij volks-, folk- en andere gemeenschapsdansen zichtbaar en beleefbaar kunnen maken voor het grote publiek. Zo willen ze een duurzame toekomst van deze danswijzen en -gebruiken waarborgen. CEMPER maakt van deze gelegenheid gebruik om dieper in te gaan op de situatie van deze dansen in Vlaanderen en de manier waarop CEMPER als erfgoedinstelling deze dansen kan ondersteunen bij het werken aan een duurzame toekomst. Hiervoor is de input van de erfgoedgemeenschap zelf cruciaal.

Voor dit onderzoek kozen wij, op aanraden van Danspunt, de koepelterm *social dance*. Met social dance bedoelen we alle dansen die in groep worden uitgevoerd, die je vooral leert door het te doen samen met anderen en waar anderen relatief makkelijk aan kunnen deelnemen.

De resultaten zijn verwerkt in zeven hoofdstukken: (1) **omschrijving**, (2) **leersystemen en transmissie**, (3) **dansers en erfgoedgemeenschap**, (4) **contexten en constructies**, (5) **infrastructuur en reglementen** en (6) **media en verspreiding**. Het laatste deel, (7) **duurzaamheid**, legt de nadruk op de kansen, bedreigingen, voorbije borgingsinitiatieven en toekomstplannen of -wensen.¹

Onderstaande termen zullen in de tekst gebruikt worden:

CEMPER: Centrum voor Muziek- en Podiumerfgoed

Danspunt: koepelorganisatie voor amateurdans

IVV: Instituut voor Vlaamse Volkskunst

VVKB: Vlaamse VolkKunstBeweging

VDCV: Volksdanscentrale voor Vlaanderen, in 1999 veranderd van naam naar Danskant

Dansgazel: initiatief van individuen om Vlaamse volksdansen te noteren en te ontsluiten op de website

Muziekpublique: vzw die muziek- en danstradities promoot en versterkt

DKO: het Deeltijds Kunstonderwijs, beter bekend onder de namen muziekschool en kunstacademie

KADOC: Documentatie- en Onderzoekscentrum voor Religie, Cultuur en Samenleving

¹ Gebaseerd op Schippers, H., & C. Grant (2016). *Sustainable Futures for Music Cultures: An Ecological Perspective*. Oxford University Press.

Erfgoedgemeenschap: de erfgoedgemeenschap zijn de mensen die de erfgoedpraktijk (hier danspraktijk) een warm hart toedragen, eraan mee doen of van aan de zijlijn supporteren

Danspraktijk: alles wat bij het dansen komt kijken, de traditie

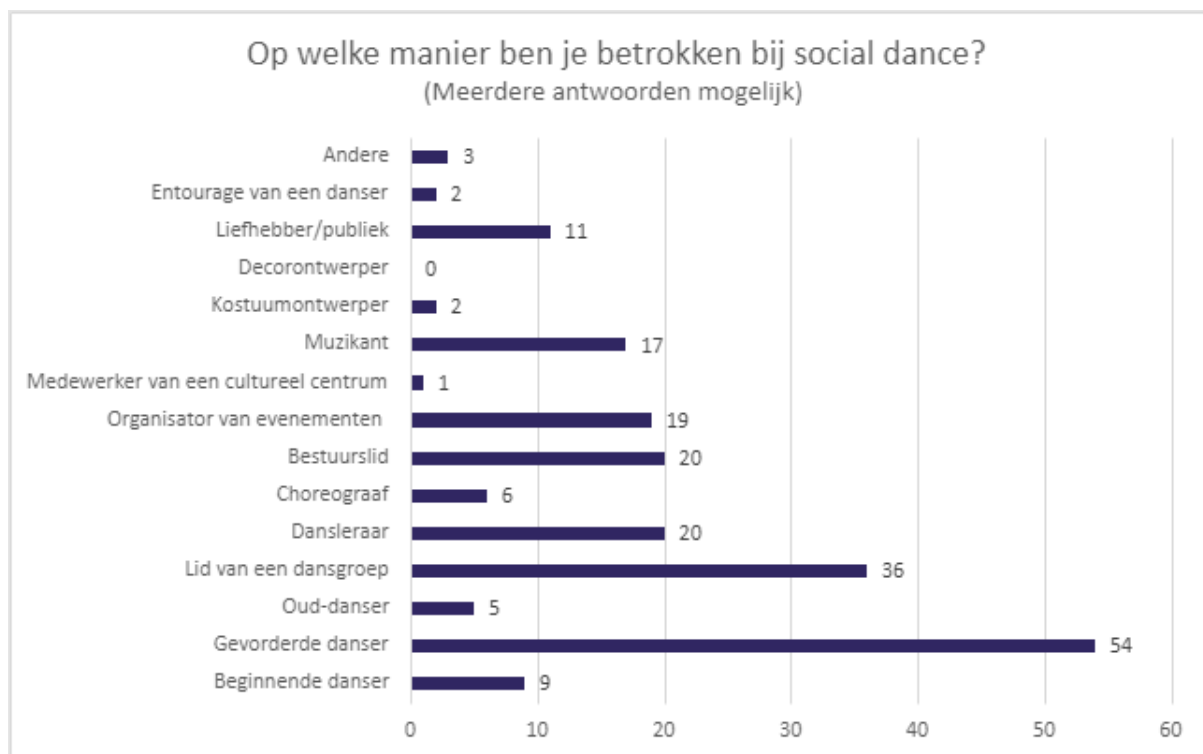
Profiel respondenten

Dansers

De enquête ontving 75 unieke antwoorden. De meeste respondenten identificeren zichzelf als gevorderde dansers (54), gevolgd door beginnende dansers (9), dan voormalig dansers (5) en één respondent noemt zich half gevorderd.

Meerdere rollen

De meerderheid (84%) van de respondenten duidt meer dan één rol aan - tot zelfs 6 rollen - die zij opnemen in de dansgemeenschap.

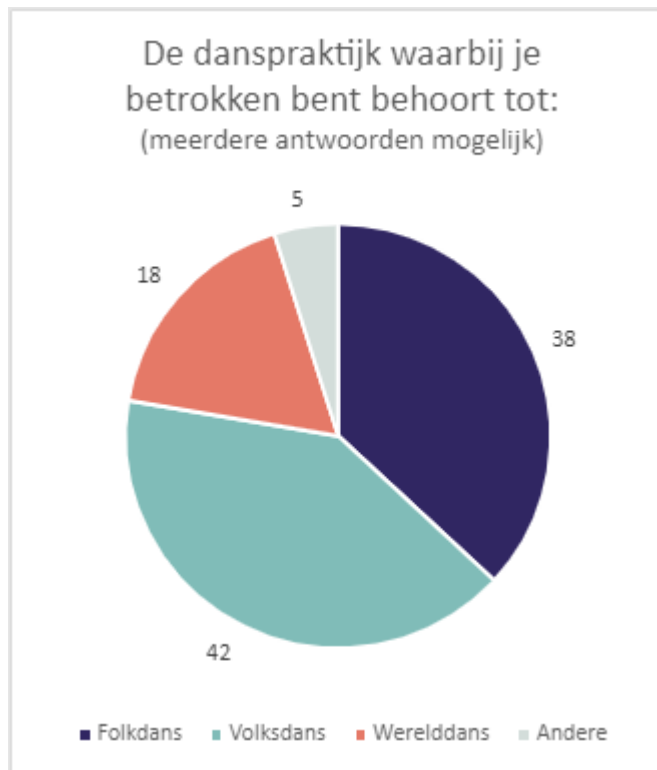

De 75 respondenten zijn betrokken bij 75 verschillende dansgroepen. Een aanzienlijk deel (47%) is betrokken bij meer dan één dansgroep.

Anderen

3 respondenten geven aan dat ze op een andere manier betrokken zijn: één half gevorderde danser, één initiatiefnemer van De Dansgazel en één persoon schreef hier 'Volksdansbal'. Het laatste kan duiden op het feit dat deze respondent niet deelneemt aan wekelijkse repetities van een volksdansgroep maar wel naar volksdansbals gaat.

Danspraktijk

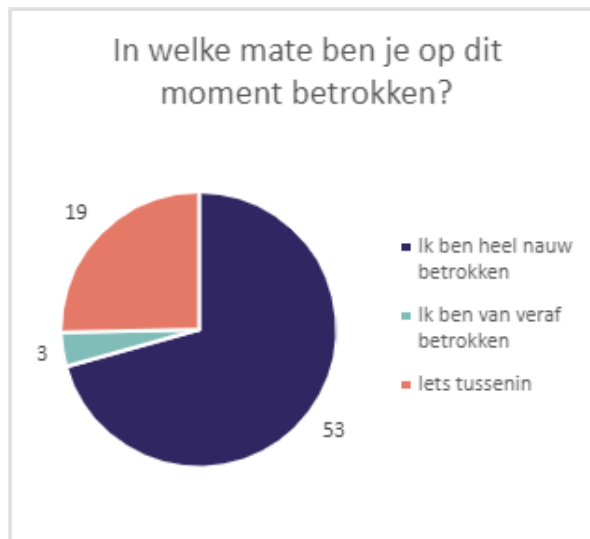

De meeste respondenten geven aan dat de danspraktijk waar zij bij betrokken zijn, gedefinieerd kan worden als volksdans (56%), gevolgd door folkdans (51%) en werelddans (24%). 5 (6,6%) respondenten geven een andere danspraktijk op: swingdans (2), historische dans (2), middeleeuwse en renaissance dans (1). 24 respondenten (32%) hebben een combinatie van meerdere danspraktijken aangeduid.

Het grote merendeel danst dus volksdans of folkdans. 10 respondenten (13,3%) hebben volks- en werelddans aangeduid. 6 respondenten (8%) hebben zowel folk- als volksdans aangeduid. 4 respondenten (5%) duiden folk-, volks- en werelddans aan. 2 respondenten (3%) gaven aan: volksdans en andere (zie hierboven). En dan was er nog 1 respondent (1%) die betrokken is bij folkdans en werelddans, en een andere respondent bij volksdans en historische dans.

In het rondetafelgesprek gaven aanwezigen aan dat de enquête moeilijk in te vullen was voor zij die deel uitmaken van meerdere danspraktijken tegelijk, omdat ze andere antwoorden wilden geven afhankelijk van de danspraktijk.

Mate van betrokkenheid

71% van de respondenten geeft aan heel nauw betrokken te zijn bij hun danspraktijk. Dit zijn vaak gevorderde dansers, dansleraren, muzikanten en organisatoren van evenementen. 25% is van veraf betrokken. 4% zit er tussenin.

In het verdere rapport gaan we vooral in op volks- en folkdansen, dit omdat de meeste respondenten bij (één van) beide danspraktijken betrokken zijn. Ook de interviews en het rondetafelgesprek vonden plaats met folk- en volksdansbeoefenaars. Dit betekent niet dat de andere danspraktijken minder belangrijk zijn. Waar mogelijk schrijven we in algemene termen over sociale danspraktijken, soms doen we uitspraken over één bepaalde praktijk, voornamelijk folk- en volksdans. Een aantal conclusies voor folk- en volksdans zijn ook relevant voor sociale danspraktijken in het algemeen. CEMPER staat open voor verder gesprek hierover.

1 Omschrijving

We vroegen de respondenten hoe ze hun danspraktijk zouden omschrijven aan iemand die het niet kent. De beschrijvingen laten een breed scala aan danspraktijken zien, variërend van traditionele volksdansen van Vlaanderen en van over de hele wereld tot folkdansen en historische dansen. Dit weerspiegelt de rijke diversiteit van sociale dansen die mensen in Vlaanderen beoefenen.

“We dansen meestal kringdansen met een vaste choreografie. Soms zijn het koppeldansen, soms individueel. Sommige dansen zijn eenvoudig, andere iets gecompliceerder. De muziek staat centraal en kan omschreven worden als volksmuziek of wereldmuziek. Sommige choreografieën zijn al oud, andere dansen zijn recent bedacht. Dikwijls komen dezelfde basispassen terug. Dus eens je die goed onder de knie hebt, kan je gemakkelijk iets nieuws leren. In het begin is het even doorbijten, maar nadien is deze manier van dansen eigenlijk niet zo moeilijk. Een belangrijk onderdeel is het sociale aspect. Het dansen is een groepsgebeuren waar jong en minder jong elkaar vinden op de dansvloer en er zijn zelfs dansavonden met dansers die je niet kent, maar die wel dezelfde dansjes kennen. Het creëert een community” (respondent 27).

17 van de 75 beschrijvingen benadrukken **het sociale aspect van dansen**, zoals het maken van verbindingen met anderen, het dansen in groep en de gezelligheid tijdens het dansen. Velen benadrukken **het plezier en de ontspanning** die gepaard gaan met dansen.

“De oefenlessen blijven, ondanks de inspanning, altijd ‘ontspanning’ (leuker dan naar de gym te gaan) en bieden elke keer die ‘good vibes’, door de verbinding met muziek en met andere liefhebbers” (respondent 5).

Daarnaast geven een aantal respondenten (15) aan dat hun danspraktijk **voor iedereen toegankelijk** is, ongeacht leeftijd of ervaring. Daarmee samenhangend geeft een deel van de respondenten (7) aan dat het gaat om **relatief simpele danspassen** die makkelijk aan te leren zijn, wat de laagdrempeligheid bevordert.

“Een vorm van dansen die voor alle generaties toegankelijk is, en die bovendien van generatie tot generatie wordt doorgegeven” (respondent 30).

10 respondenten wijzen op de educatieve waarde van dansen, zoals het leren van traditionele dansen en **het doorgeven van cultureel erfgoed**. Dit toont aan hoe dansen niet alleen een vorm van amusement is, maar ook een manier om culturele tradities levend te houden en te verspreiden.

“We zijn een dansgroep van ongeveer 40 jongeren die Armeens traditionele dansen leren van onze gevorderde dansleerkracht. Hij heeft zelf bij bekende Armeense groepen gedanst en nu draagt hij al zijn kennis over naar ons. We hebben al een paar optredens gedaan en we kregen veel complimenten. Elke dans is stap voor stap door onze dansleerkracht, die al meer dan 10 jaar ervaring heeft, gecreëerd en samengevoegd tot een supermooi stuk” (respondent 39).

“Samen, in groep, de dansen van de 11e tot en met de 16e eeuw ontdekken en uitvoeren en bekend maken aan het publiek, op een authentieke wijze (in de gepaste kostuums, zo mogelijk op livemuziek). Dit houdt in dat we niet alleen onderzoek verrichten naar de toen geldende

danspraktijken (danstractaten ontcijferen en dansen reconstrueren), maar ook naar de muziek en de culturele omstandigheden van de middeleeuwen en de renaissance” (respondent 37).

Sommige dansgroepen werken toe naar een dansoptreden of festival, maar geven hierbij aan dat dit **geen competitief karakter** heeft: *“Onder geen beding als competitie maar we doen dit om de glimlach op het gelaat van ons publiek te toveren” (respondent 36).*

Niet iedereen gebruikt **kostuums**. Twee respondenten geven in hun beschrijving aan dat kostuums een deel uitmaken van hun danspraktijk. Eén respondent benadrukt juist dat kostuums geen deel uitmaken van hun danspraktijk.

Duidelijk wordt ook dat **muziek** een belangrijke rol speelt bij het dansen. Vooral bij dansevenementen wordt vaak livemuziek gespeeld.

“Dansen op échte muziek, dansen zoals ze al eeuwen dansen” (respondent 4).

“Daarbij is het belangrijk dat er evenveel aandacht wordt geschonken aan de ondersteuning van muzikanten, want livemuziek staat centraal” (respondent 14).

“Folkdans en muziek zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Er wordt bijna altijd op livemuziek gedanst” (respondent 24).

“Het zijn 2 hobby's in 1. Ik hou van muziek, musiceren, dansen en zingen wat hier allemaal aan bod komt. Het geeft ook verbondenheid” (respondent 26).

“Ik heb al doende leren dansen. Het is erg belangrijk om als muzikant te weten hoe het dansen gaat en wat er nodig is in de muziek om goed ten dans te kunnen spelen” (respondent 43).

1.1 Historiek

In de jaren 50 en 60 was er een piek in het ontstaan van volksdansgroepen in Vlaanderen. Voor die tijd bestond het repertoire van volksdansgroepen voornamelijk uit lentedansen, oogstdansen, kermisdansen en quadrilles die werden opgevoerd tijdens de teerfeesten in het najaar. Jonge dansmeesters lieten zich inspireren door voorgaande generaties, waarbij de dansen waren ingebed in de jaarlijkse cyclus van de agrarische gemeenschap en van dorp tot dorp verschilden. Tussen 1965 en 1980 werden heel wat gegevens verzameld over de dansuitvoeringen van eind 19^e, begin 20^e eeuw. Veel van deze dansbeschrijvingen gelden nog altijd als leidraad voor de Vlaamse volksdansgroepen. Hoewel er nog steeds groepen zijn die trouw blijven aan de agrarische jaarcyclus, vormen zij een minderheid. De dansen die destijds werden vastgelegd, worden ofwel in traditionele vorm uitgevoerd of verwerkt in nieuwe choreografieën. Eind jaren 70 deden de eerste ‘internationale’ dansen hun intrede, wat samenviel met de opkomst van de wekelijks dansavonden in parken. *“Het Nachtegalenpark in Antwerpen was in de zomermaanden wekelijks het toneel voor bijeenkomsten van meer dan duizend dansers.”*² VVKB en VDCV speelden hierop in door platen uit te brengen waar jongeren op konden dansen. Dit was de glorie tijd van de overkoepelende organisaties.

² Gert Laekeman

In die periode ontstonden ook de volksdansfestivals. Wereldfestivals, zoals het festival in Schoten, boden een podium voor internationale volksdansen, waarbij ook nieuwe dansen werden aangeleerd. In het begin van de jaren 80 waren er zowel nationaal als internationaal tal van stages beschikbaar waar men de fijne kneepjes van de dansen kon leren. In heel Europa werden traditionele dansen gedeeld en verspreid. Zo komt het ook dat zowel de volksdanser als de folkdanser vaak vertrekt vanuit dezelfde soorten dansen. De folkwereld onderscheidt zich in die periode van de volksdans door de tendens om meer en meer folkdanslessen, festivals, bals en stages te organiseren. Deze tendens komt tot een piek rond de eeuwwisseling wanneer Wim Claeys start met het Boombal. Dit concept groeide snel uit tot grotere dansavonden. Rond de folkbals groeit een nieuwe gemeenschap met onder andere Frisse Folk, Muziekpublique en verschillende grote en kleine initiatieven. Hierdoor ontdekken veel mensen folkmuziek en folkdans.³

1.2 Verschillende werelden

Uit de interviews en het rondetafelgesprek bleek dat het belangrijk is om een onderscheid te maken tussen de volksdans- en de folkdanswereld en bij uitbreiding ook de andere sociale danspraktijken. Ondanks de vele gelijkenissen, zijn er ook aanzienlijke verschillen.

Verschillende dansers zijn van volksdans naar folkdans overgestapt óf beoefenen nog steeds beide disciplines en kunnen dus vergelijken. Anderen hebben wel eens deelgenomen aan zowel een volksdans- als een folkbal, maar er bestaan ook enkele wederzijdse vooroordelen die niet op eigen observaties gestoeld zijn. Volksdansers vinden bijvoorbeeld dat folkdansers weinig variaties hebben in hun dansen en altijd dezelfde dansen doen. Omgekeerd vinden folkdansers dat volksdansers te weinig met gevoel dansen.

Veel van de dansen zijn hetzelfde: bourrée, mazurka, jig, polka, scottish, wals, tovercirkel, quadrille, enzovoort. De ritmes zijn hetzelfde en dat is wat de danspraktijken met elkaar verbindt. Het verschil ligt in de manier waarop de dansen worden uitgevoerd. Veel volksdansgroepen (hoewel zeker niet allemaal) richten zich op optredens, vaak met bijhorende kostuums, en met meer complexe choreografieën, oftewel podiumdansen. *“Folk lijkt op volksdans maar is vrijer.”*⁴ Dat betekent dat folkdansers niet – zoals de meeste volksdansgroepen doen – wekelijks samenkomen voor repetities. Folkdansers ontmoeten elkaar op folkbals, waar meer ruimte is voor variatie in de passen. Hoewel er ook folklessen zijn, vergelijkbaar met volksdansrepetities, worden deze voornamelijk individueel gevolgd voor persoonlijke verbetering, zoals het verfijnen van de passen. Je kunt op een heel elementair niveau deelnemen, maar ook gevorderde niveaus bereiken. Desalniettemin vormt de folkdansgemeenschap ook een hechte gemeenschap, een kleine wereld waarin men elkaar vaak tegenkomt. Volksdansers zijn vaak lid van een vereniging met bijbehorend verenigingsleven, waar zaken bij horen als het onderhouden van een eigen lokaal of het organiseren van een spaghetti-slag. Ook is er een verschil in de muziek: bij folk zijn er op dit moment meer professionele muzikanten die hun eigen composities maken, terwijl het voor volksdans moeilijker is om muzikanten te vinden. Bij

³ Devyver, L., & Van Craenenbroeck, K. (2022). Dans en folk zijn één! In T. De Baets & F. Verneert (Reds.), *Naar een didactiek van de Folk* (pp. 119-131). Garant.

⁴ Carl Bosch

folkdans is er een andere connectie met de muzikanten. De dansers en muzikanten moeten elkaar meer aanvoelen en op elkaar reageren. Bij volksdans staat de muziek meer ten dienste van de dans.

Hoewel de danspraktijken verschillend zijn, beschouwen de geïnterviewden ze toch als verwant. Volgens een folkdanser die ooit bij een volksdansgroep begon: *“Folk en volksdans zijn broer en zus. Ik zie dat niet als een voortzetting, omdat je die optredens niet hebt, je hebt ook zo geen kledij ofzo. Volksdans legt veel meer de nadruk op erfgoed. Het is een parallelle stroom omdat de dansen wel heel hard op elkaar lijken.”*⁵ Een voormalig volksdanser die nog altijd zeer betrokken is geeft aan: *“Volksdans is iets van hier, met een achtergrond van hier. Dat is een stuk erfgoed. Tussen folk- en volksdans zijn er misschien wel ergens bindingen, maar het is toch iets heel anders.”*⁶

Zowel binnen volksdans als folk worden bals georganiseerd, maar ook hier zijn er wezenlijke verschillen. Naar een volksdansbal ga je meestal met je eigen volksdansgroep en dans je voornamelijk met die groep in vaste sets. Naar een folkbal kun je alleen komen of met een groepje, en dans je in wisselende samenstellingen. Hoewel dit ook mogelijk is op een volksdansbal, is dit minder gebruikelijk.

Volks-, folk-, werelddans en historische dansen worden zowel in paren als in groep uitgevoerd. Dit zijn dansen waarbij je elkaar goed moet aanvoelen. *“Bij de groepsdansen, ook wel figuurdansen genoemd, moet je ook rekening houden met de andere paren. Je doet dezelfde pas, maar je staat op een andere plaats en je vormt dus figuren, je moet dus tot die figuren komen, een bepaalde weg afleggen, dus terug tot een ronde komen bijvoorbeeld.”*⁷ Dit samen tot een goed einde brengen creëert ook een gemeenschapsgevoel. Het sociale contact is bij al deze danspraktijken heel belangrijk. Het verschil is dat de volksdansen zijn genoteerd, de figuren en de muziek liggen vast en iedereen heeft een bepaalde plek in de ‘set’. De volksdansers proberen zich te houden aan de ‘traditionele’ uitvoering van de dansen, in tegenstelling tot de folkdansers die hierin vrijer zijn.

Ook bij historische dans zijn de figuren vastgelegd. In Vlaanderen zijn er veel minder historische dansgroepen dan volksdansgroepen. Historische dansgroepen richten zich voornamelijk op Middeleeuwse en Renaissancedans. *“Middeleeuwse dans is duidelijk de voorloper van volksdans. De middeleeuwse dansen, de gewone dansen van het volk, die leunen heel dicht aan bij de huidige volksdansen.”*⁸

ONDANKS DE VELE GELIJKENISSEN - EN EEN DEELS GEZAMENLIJKE GESCHIEDENIS - ZIJN VOLKS-, FOLK- EN ANDERE SOCIALE DANSPRAKTIJKEN DUS UITGEGROEID TOT APARTE WERELDEN MET HUN EIGENHEDEN. IN HET VERDERE RAPPORT ZULLEN WE WAAR NODIG ONDERSCHIED MAKEN, MAAR WAAR MOGELIJK OOK LINKEN LEGGEN OF GELIJKENISSEN BLOOTLEGGEN. HET RONDetafelgesprek schetste een beeld van een historische scheiding tussen volks- en folkdans, waarin een duidelijke 'muur' bestond die pas zo'n twintig jaar geleden begon af te brokkelen. Destijds heerste er een wederzijdse negatieve perceptie tussen de twee danspraktijken. Hoewel er tegenwoordig nog steeds weinig contact is, is de onderlinge antipathie

⁵ Carl Bosch

⁶ Lisette Luyckx

⁷ Gert Laekeman

⁸ Dansgroep Passi

verdwenen. De suggestie wordt gedaan dat volks- en folkdansen elkaar zouden kunnen inspireren, wat een positieve ontwikkeling zou kunnen zijn voor beide danspraktijken.

1.3 Social dance?

In het onderzoek gebruikten wij de term social dance als overkoepelende term voor volks-, folk- en werelddans én andere participatieve danspraktijken. Echter, enkele respondenten in de enquête hebben bezwaar gemaakt tegen deze terminologie: *“Waarom niet gewoon de term volksdans gebruiken?”* (respondent 60). Tijdens de interviews waren de meningen hierover verdeeld. Terwijl de ene respondent de term automatisch accepteert, is de ander er heel kritisch over. *“Het is uiteraard een sociaal gebeuren, maar volkskunst en volksdans bestaan al meer dan 50 jaar. Dus we houden daar nogal aan.”*⁹

In het rondetafelgesprek werd het gebruik van de term social dance genoemd als een mogelijke reden voor het relatief kleine aantal respondenten. De verwachting is dat veel dansers zich niet aangesproken voelden door de term social dance, omdat ze niet wisten wat het betekende (net zoals met het woord ‘danspraktijk’). De deelnemers aan het rondetafelgesprek waren bereid om te zoeken naar een overkoepelende term, maar ze vinden dat bij veel termen de eigenheid van de verschillende danspraktijken verloren gaat. *“Waarom kunnen we niet gewoon vasthouden aan volks- en folkdansen? Het is nauw verbonden, maar het zijn toch twee aparte werelden.”*¹⁰

Wanneer we kijken naar het Engels, kunnen we *folkdance* eigenlijk vertalen als volksdans: *“Volksdans is de enige juiste term.”*¹¹ Toch past deze vertaling niet helemaal bij de realiteit in Vlaanderen. Het is niet alleen een kwestie van vertalen uit het Engels, omdat wat voor andere landen werkt niet noodzakelijkerwijs voor ons werkt. Hier gaat het wel degelijk om benamingen voor verschillende trends. Volksdans en folk staan voor verschillende belevingen. *“Als je een enquête over volksdans zou maken, zouden mensen in de folk zich niet aangesproken voelen en omgekeerd. Maar het kan wel exact dezelfde enquête zijn.”*¹²

⁹ Gert Laekeman

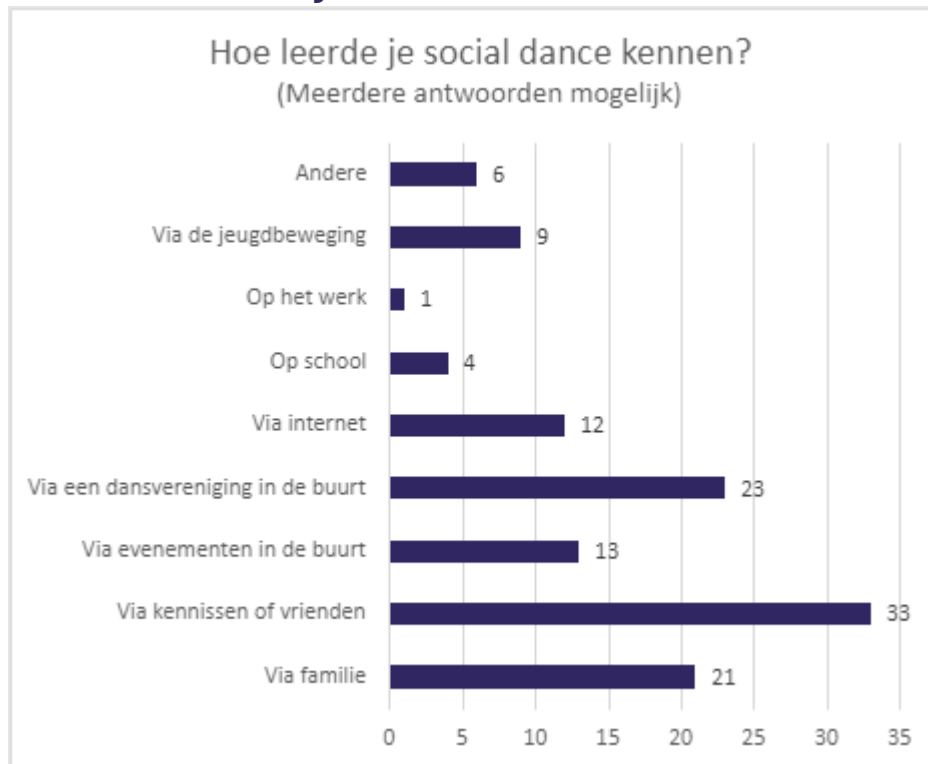
¹⁰ Carl Bosch

¹¹ Erik de Coninck

¹² Hanne Kinne

2 Leersystemen en transmissie

2.1 Hoe leerde je social dance kennen?

De meeste respondenten (44%) hebben hun dans leren kennen 'via kennissen of vrienden', gevolgd door 'via een dansvereniging in de buurt' (31%) en 'via familie' (28%). Daarop volgen 'evenementen in de buurt' (17%), 'internet' (16%), 'jeugdbeweging' (12%), 'andere' (8%), 'op school' (5%) en 'op het werk' (1%).

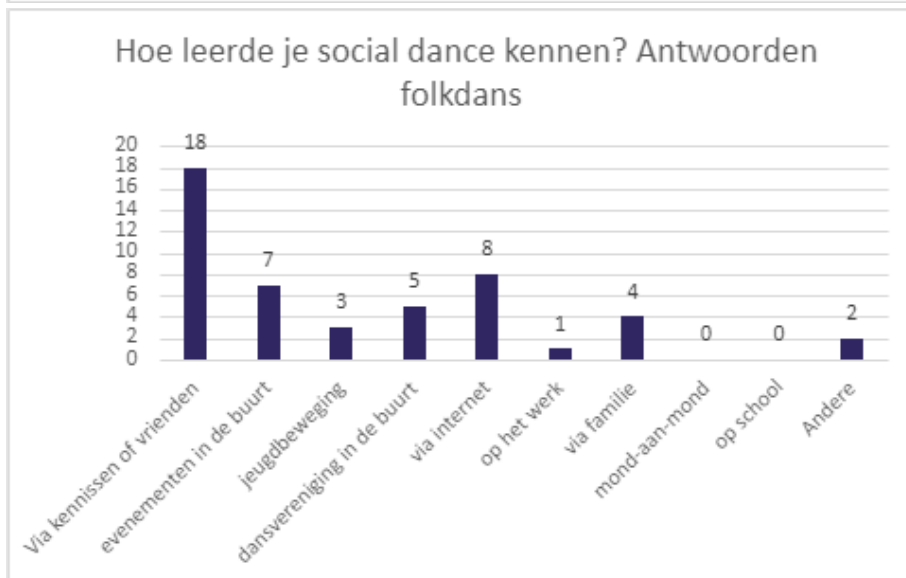
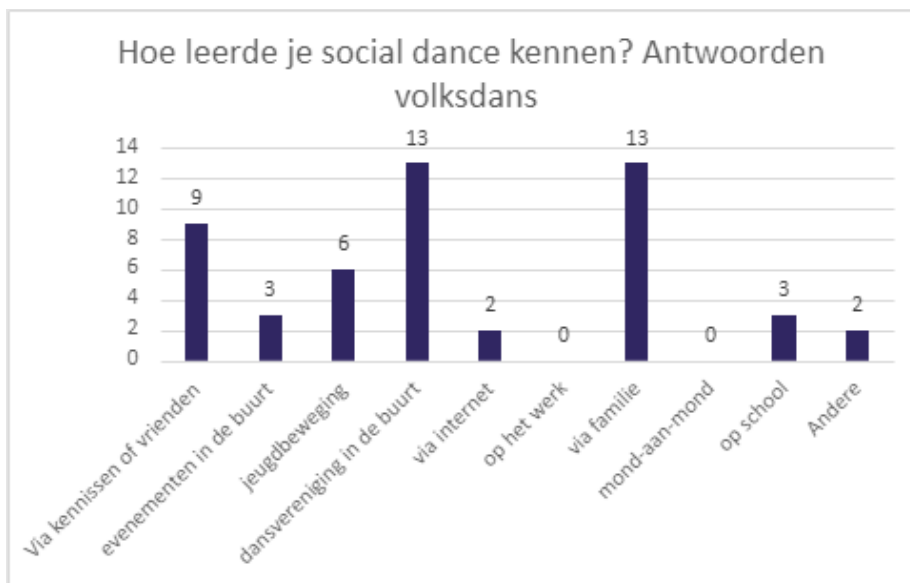
Onder 'andere' behoren de volgende zaken:

- Muziekacademie Folkafdeling;
- Folkklas Gooik (Stage voor Traditionele Volksmuziek);
- Uit interesse zelf gaan opzoeken;
- Via familie begonnen met volksdans en daarna gaandeweg naar de folk overgestapt;
- Met de papepel meegekregen.

Uit de interviews blijkt dat volksdans vaak een familieaangelegenheid is. De initiatiefneemster van de Griekse dansgroep Kalitsa heeft dans met de papepel meegekregen en wil met haar dansgroep de nalatenschap van haar vader voortzetten. De voorzitter van Drieske Nijpers ging als kind altijd met haar moeder mee naar de volksdansgroep. Haar grootouders hebben de volkskunstgroep in Sint-Gillis-Waas opgericht in 1967. *"Het zit in ons bloed en wordt aan ons doorgegeven vanaf onze geboorte."*¹³ Dat is ook een reden om zich als voorzitter voor de groep te engageren. Ze wil datgene wat haar grootouders ooit hebben opgezet in stand houden. Ook bij andere volksdansgroepen ziet

¹³ Eline de Cock

ze dat het vaak *“eigen kweek is.”*¹⁴ Vaak gaat het om familieleden, vrienden en kennissen van de leden. Dit zien we ook terug in de enquête.

Van de 33 respondenten die volksdans aanduiden, gaven 13 (39%) aan dat ze ‘via familie’ in aanraking zijn gekomen met volksdans. 9 van de 33 (27%) leerden het via ‘kennissen of vrienden’ kennen. Daarentegen heeft 4 van de 28 respondenten (14%) die folkdans aanduiden het leren kennen via ‘familie’, en 18 van de 28 (64%) via ‘kennissen of vrienden’.

Andere manieren om dans te leren kennen, komen ook terug in de interviews. Bij de historische dansgroep Passi zijn nog niet zo lang geleden 2 nieuwe, jonge (twintigers) dansers aangesloten. De eerste heeft de dansgroep leren kennen via internet. De andere heeft de dansgroep ontdekt op een Middeleeuws evenement. Het lijkt erop dat het feit dat er een andere jonge danser aanwezig was

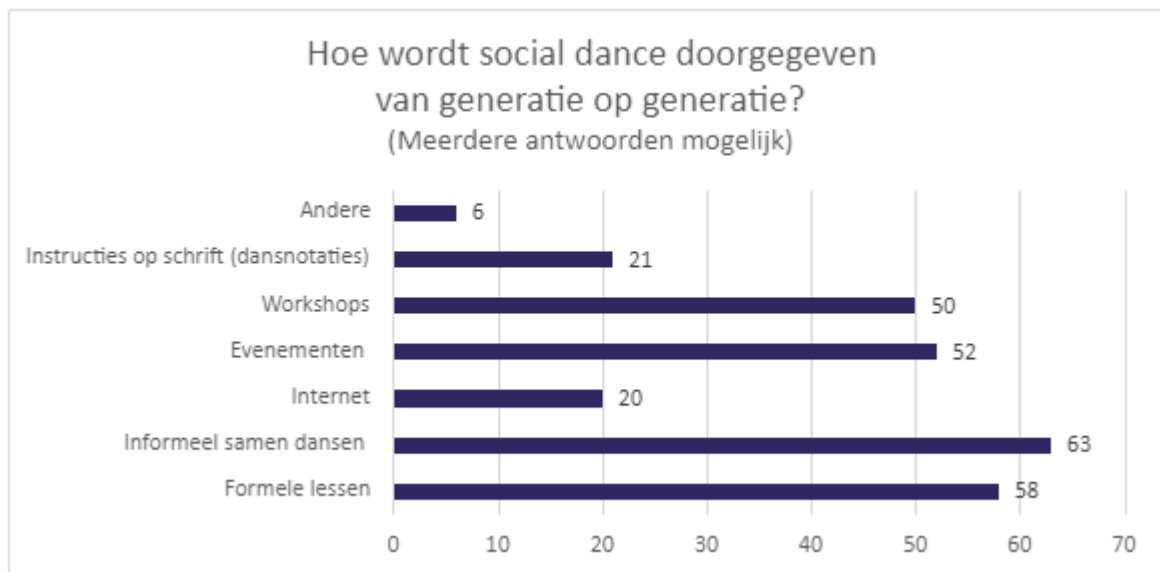
¹⁴ Eline de Cock

drempelverlagend werkte. Daarnaast was historische dans niet compleet onbekend “want volksdans zit in de familie.”¹⁵

Volksdans of andere sociale danspraktijken ontbreken op dit moment bijna volledig in het onderwijs en bij jeugdbewegingen, terwijl dit hier vroeger wel beoefend werd. Een aantal respondenten heeft zo dans leren kennen. Een aantal respondenten kijkt nog naar de scholen en jeugdbewegingen om jongere generaties met social dance kennis te laten maken.

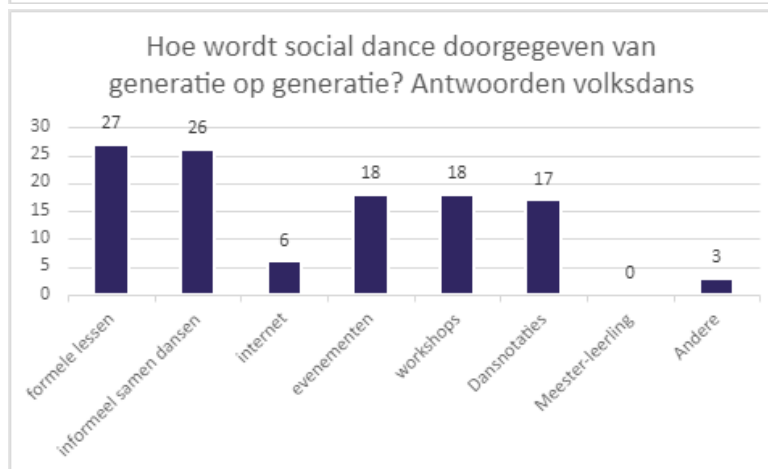
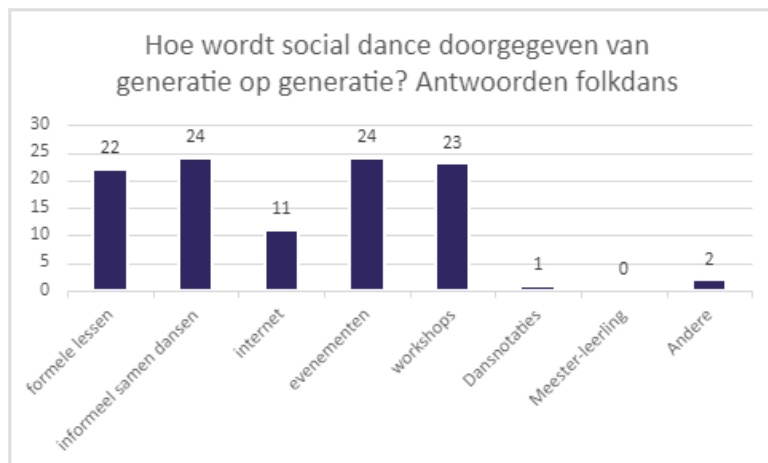
2.2 Hoe wordt social dance doorgegeven van generatie op generatie?

Informeel samen dansen wordt het meeste aangeduid (84%) als manier om dans door te geven. Daarop volgen de formele lessen (77%), evenementen (69%) zoals dansfeesten, festivals en danswedstrijden en workshops (67%). Minder frequent gebruikt als manier om dans door te geven zijn instructies op schrift (dansnotaties) (28%) en internet (27%). Online bronnen en platformen, zoals tutorials, video's en sociale media, worden ook gebruikt maar minder als een medium voor het leren en doorgeven van dans.

Er is een duidelijk verschil te merken tussen volksdans en folkdans als het gaat om het gebruik van dansnotaties en het internet. 17 van de 33 volksdansers (51%) duidt dansnotaties aan als manier om dans door te geven, tegenover 1 van de 28 folkdansers (4%). Daarentegen duiden folkdansers vaker ‘internet’ en ‘evenementen’ aan als manier om dans door te geven. 11 folkdansers hebben internet aangeduid (39%) ten opzichte van 6 volksdansers (18%). Evenementen werd door 24 folkdansers aangevinkt (85%) tegenover 18 volksdansers (54%)

¹⁵ Dansgroep Passi

Andere genoemde manieren om dans door te geven zijn:

- Optredens;
- Binnen de familie: ouder op kind, kleinkind;
- In leeftijdsgroepen;
- Vakantiecursussen / weekend- en vakantiestages: intensieve leerervaringen buiten reguliere lessen;
- Door specifieke dansverenigingen die zich richten op de overdracht van een bepaalde dansstijl.

In zowel de individuele interviews als het rondetafelgesprek kwam **informeel samen dansen** naar voren als manier om dans door te geven, met name in de vorm van bals. Bij volksdansbals wordt verwacht dat deelnemers de dansen al beheersen. Het kan voorkomen dat een dans vergeten is en dan kunnen er terplekke instructies gegeven worden, bij de minder complexe dansen. Vaak zijn de eenvoudige dansen gestructureerd op een herhalend patroon van strofen. Soms gebeurt het dat beginners aan de kant moeten zitten wanneer ze een dans niet kennen. Het komt voor dat er 40 verschillende dansen aan bod komen op een volksdansbal.

Aan een folkbal gaat vaak een initiatie vooraf. Er zijn tientallen dansers die dit soort initiaties geven in Vlaanderen. De organisator van het bal zorgt dat er iemand aanwezig is om de initiatie te geven. Deze persoon krijgt hier meestal een vergoeding voor. Het is handig om ook lessen folkdans te

volgen, maar dit moet niet. Bij een initiatie wordt vaak ook aandacht besteedt aan dansetiquette, dat wil zeggen: de omgangsvormen op de dansvloer. Sommige meer ervaren folkdancers ergeren zich aan beginners die zonder ooit lessen of workshops te volgen de dansvloer opgaan. Op die manier mis je kleinigheden en is er meer kans dat je anderen op de dansvloer stoort. Soms worden beginners hierop aangesproken tijdens een dans.

Voor de **formele lessen** in folkdansen zijn er een aantal dansscholen in Vlaanderen, zoals [Frisse Folk](#), [Academie Schoten](#), [Boombal](#) en [Folkdansles Limburg](#). Deze lessen zijn opgedeeld per niveau.

Lesgevers leggen verschillende accenten, gaande van de juiste uitvoering van de passen tot hoe je samen met anderen danst en rekening houdt met elkaar op de dansvloer. Vaak zijn de lessen gericht op de oorspronkelijke uitvoering van de dansen (vergelijkbaar met de repetities van een volksdansgroep), waarbij je achteraf zelf variaties op de dansen kunt maken.

Bij volksdans komen de formele lessen in de vorm van wekelijkse repetities, waarbij de dansleider de dansen stap voor stap aanleert. Dit jaar wordt na 20 jaar opnieuw de **dansleiderscursus** georganiseerd door VVKB in samenwerking met IVV en Danspunt met 33 deelnemende dansleiders. Tijdens de cursus worden dansbeschrijvingen doorgenomen, samen met tekeningen waarop de figuren en de posities van de dansers worden weergegeven. Ook geeft men de achtergrond mee van de dansen. Dansleiders leren hoe de passen correct moeten worden gedanst, hoewel er geen certificering of examen is om te zien of aan bepaalde standaarden wordt voldaan. Dit is ook geen ambitie. Hoewel een certificering er wel voor zou kunnen zorgen dat dansers van andere dansgenres de cursus meer serieus nemen. Het is niet noodzakelijk om de dansleiderscursus te volgen om een dansleider te worden. Vaak zitten dansleiders zelf al jaren in een dansgroep en leren ze door het te doen. Ze worden gevraagd om eens iemand te vervangen en groeien zo in hun rol. Ook Danspunt heeft een aantal cursussen in het aanbod, zoals 'basisopleiding dansdocent', een 'opleiding choreografie' en 'dansles geven aan 60-plussers'. Deze cursussen zijn ingericht voor alle amateurdansers. In Amsterdam is er een opleiding Werelddansleider die dansdocenten specifiek voor werelddans opleiden.

Afhankelijk van de groep hanteren de meeste dansleiders een andere aanpak. In sommige gevallen worden de passen aan het begin van de repetitie doorgenomen. *"Bij Drieske Nijpers hebben de tieners voor de start van de repetitie een passenrepetitie. Dus dan gaan zij wel bepaalde passen oefenen."*¹⁶ Zo wordt de nadruk gelegd op het correct uitvoeren van de passen, zelfs als de dans al bekend is. Andere groepen beheersen de passen al goed. Daar wordt de dansbeschrijving gebruikt om de dans stap voor stap te perfectioneren. Daarbij kan de focus liggen op de details, of eerst op het geheel en vervolgens op de details, zoals bijvoorbeeld de houding. Soms maken groepen ook gebruik van voordansers die de dansen goed beheersen en de passen demonstreren voor de rest van de groep. Een belangrijk element is ook de richting van de dans en het gezamenlijk komen tot een figuur. Dit geldt voor de verschillende dansvormen en hier wordt ook in de repetities en/of lessen aandacht aan besteedt.

Dansbeschrijvingen spelen een cruciale rol in zowel volksdans als historische dansen.

¹⁶ Eline de Cock

Volksdansgroepen vertrouwen op dansbeschrijvingen die in het verleden zijn gemaakt. Dit kunnen regionale dansbeschrijvingen zijn die in het eigen archief zitten. Ook maken veel groepen gebruik van de boekjes die IVV heeft uitgebracht. IVV heeft de dansen zeer uitgebreid beschreven. VDCV heeft - met name werelddans - meer gebald beschreven, wat het toegankelijker maakt.

Voor historische dansgroepen die renaissancedansen beoefenen zijn er handboeken die teruggaan tot de 15e en 16e eeuw. Dansgroep Passi bestudeert deze beschreven dansen nauwgezet en streeft ernaar de geschreven bronnen zo getrouw mogelijk te volgen. Ze beseffen dat ze werken met hypothesen en dat er altijd twijfel zal zijn over de juiste uitvoering. Soms passen ze dansen aan om ze geschikt te maken voor hun groep. De muziek wordt ook ontleend uit deze oude handboeken. In veel gevallen begint de groep met een cd, waarna de muzikant een versie moet creëren die lijkt op die van de cd.

Ook in het rondetafelgesprek werd gesproken over dansbeschrijvingen. Hoewel ze een leidende rol spelen voor volksdansgroepen zijn ze zich ervan bewust dat deze ook maar een momentopname zijn. Het wil dus niet zeggen dat deze dansen daarvoor altijd op die manier gedanst werden en ook na het beschrijven blijven dansen nog evolueren. Er bestaan ook verschillende dansbeschrijvingen van dezelfde dans en soms ontstaat er discussie over wat de juiste beschrijving is. Dit laat zien dat dansen en dansbeschrijvingen aan evoluties onderhevig zijn. Er is daarnaast ruimte voor eigen interpretatie waardoor dansen steeds iets anders worden uitgevoerd. *“En dat mag, want het is levend erfgoed.”*¹⁷

Het is opvallend dat bij Griekse dans dansbeschrijvingen geen rol spelen. Het is nooit gebruikelijk geweest om dansen te noteren. Al zijn er wel mensen die niet van Griekse afkomst zijn die de dansen zijn beginnen noteren. De dansleidster van dansgroep Kalitsa gebruikt deze notaties nooit. De dansen zitten in haar hoofd en zijn mondeling en lichamelijk aan haar doorgegeven. *“Je kunt een gevoel niet opschrijven, en dans is toch vooral gevoel.”*¹⁸ De laatste jaren wordt er bij Griekse dans wel beeldmateriaal gebruikt. De vele video's die op internet te vinden zijn, vormen referentiepunten om de dansen 'juist' uit te voeren.

Dansstages worden georganiseerd voor verschillende danspraktijken. Dansgroep Kalitsa nodigt bijvoorbeeld regelmatig een Griekse danser uit om specifieke dansen te onderwijzen. Ook volksdansgroepen en folkdansscholen organiseren soms stages waarbij specifieke dansen of variaties daarop worden gedemonstreerd en uitgelegd. Dansgroep Passi geeft aan dat ze vaak samenwerken met een Waalse groep voor hun dansstages, omdat zij meer middelen hebben om deze te organiseren. Vaak wordt er tijdens de dansstage ook een video gemaakt, die vervolgens gebruikt kan worden om de dans verder te verspreiden en door te geven, zelfs nadat de stage is afgelopen.

De grootste **evolutie** in het doorgeven van dans is het gebruik van audiovisuele middelen, waar vroeger enkel werd gewerkt met dansbeschrijvingen en -tekeningen. De communicatiemiddelen zijn nu veel rijker, vroeger was er enkel een geschreven beschrijving en muzieknotatie. Zowel bij IVV als

¹⁷ Hanne Kinne

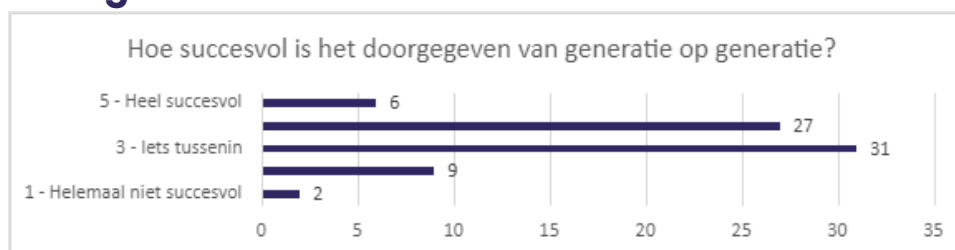
¹⁸ Kalitsa Pantazis

bij de Dansgazet merken ze dat er nu meer vraag is naar beelden en audio-opnamen. Mensen gaan ook zelf vaker op zoek op het internet naar beeldmateriaal. Hierbij wordt opgemerkt dat dat niet altijd goed is voor de correcte uitvoering van de dansen, want niet alle beelden zijn kwalitatief genoeg. Video's kunnen naast de geschreven teksten gebruikt worden. Door beelden wordt duidelijk wat er in de dansbeschrijving wordt bedoeld en hoe de tekst geïnterpreteerd kan worden. Dansbeschrijvingen zijn vrij moeilijk om te lezen. Danspunt heeft ook ingezet op de nood aan beelden door videoregistraties van dansen op hun Dansbank te delen. Dansgazet en Danspunt hebben samengewerkt om danspassen te documenteren en via de Dansbank te ontsluiten. Ook binnen folk wordt het **internet** gebruikt om dans door te geven. Tijdens verschillende interviews werd gerefereerd aan de video's van Frisse Folk, die gelden als referentiepunt met name als het gaat om dansetiquette.

Daarnaast is er een evolutie in de positie van de dansleider binnen volksdans. De dansleider had vroeger meer gezag en autoriteit, net als organisaties als VVKB en IVV. Dansleiders keken, vooral in de jaren 70, naar deze organisaties voor de dansbeschrijvingen omdat er weinig voorhanden was: *“Als er een dansbundel uitkwam waren de cursussen overboekt.”*¹⁹ Nu zijn er groepen die enkel nog eigen creaties maken, uiteraard gebaseerd op wat er eerder is aangereikt. Daarnaast staan de dansleiders nu tussen de dansers, vroeger stonden ze erboven.

Bij folk zijn er in de afgelopen 20 jaar meer initiatieven gekomen. Er is meer aanbod van bals waardoor dansers gemakkelijk ergens starten en van bal naar bal gaan, zonder lessen te volgen. Het aantal lessen is hetzelfde gebleven.

2.3 Hoe succesvol is het doorgeven van generatie op generatie?

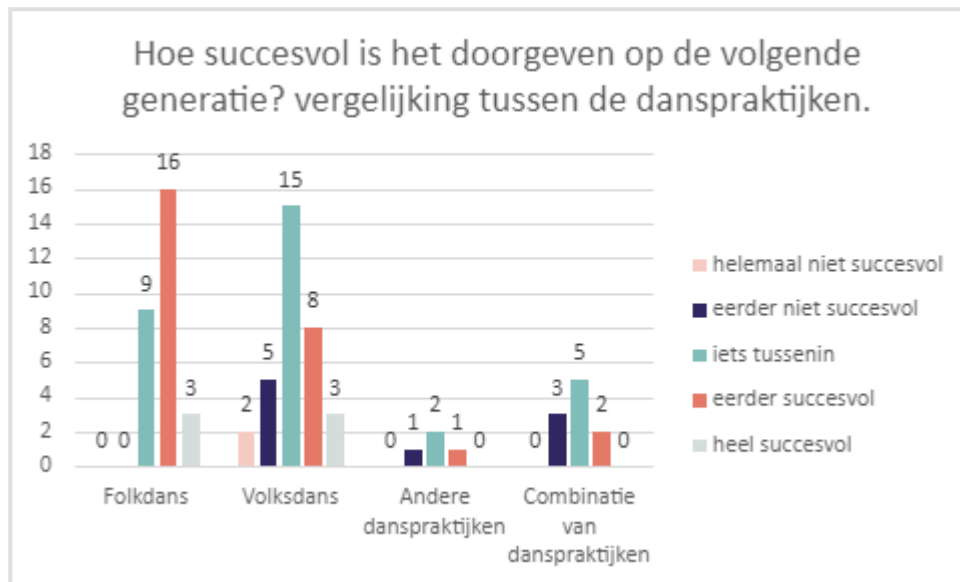

De beoordeling van het succes van het doorgeven van social dance van generatie op generatie toont een gemengd, maar vrij positief beeld:

- **Helemaal niet succesvol** (3%) en **Eerder niet succesvol** (12%): dit suggereert dat er enige moeilijkheid kan zijn bij het effectief doorgeven van social dance tussen generaties.
- **Iets tussenin** (41%): dit geeft aan dat, hoewel er enige mate van succes is, er nog ruimte is voor verbetering in het doorgeefproces.
- **Eerder succesvol** (36%) en **Heel succesvol** (7%): dit toont aan dat er ook gevallen zijn waarin het doorgeven van social dance van generatie op generatie als succesvol wordt beschouwd.

¹⁹ Gert Laekeman

Er zijn verschillende methoden voor het doorgeven van social dance en daarmee zijn successen behaald. Toch suggereren deze gegevens dat er nog steeds ruimte is voor verbetering en het aanpakken van uitdagingen om ervoor te zorgen dat de danspraktijken levendig blijven binnen de diverse gemeenschappen.

Opnieuw merken we hier een verschil – hoewel eerder minimaal - tussen folk- en volksdans. De folkdancers hebben positiever geantwoord op de vraag. 16 van 28 respondenten (57%) geven aan dat het doorgeven van generatie op generatie ‘eerder succesvol’ is. 8 van 33 volksdancers (24%) daarentegen duiden ‘eerder succesvol’ aan.

De opmerkingen van respondenten bieden inzicht in de uitdagingen en dynamieken rondom het doorgeven van de danspraktijken, evenals suggesties voor verbetering.

Gebrek aan overkoepelende structuur

Respondenten merken op dat volks-, folk- en werelddansen vaak niet dezelfde overkoepelende gestructureerde aanpak hebben als andere disciplines en (daardoor) weinig onderlinge uitwisseling. In de interviews met volksdancers werd soms met weemoed teruggekeken op de tijd dat er verschillende koepelorganisaties actief waren in volksdans. *“Soms waren dit wel eilanden die eerder concurreerden dan dat ze samenwerkten. Ze konden dit ook, omdat ze ieder een grote achterban hadden. Op dit moment is die ‘luxe’ volledig weg.”*²⁰ De organisaties zijn verdwenen of gefuseerd in Danspunt. Bij Danspunt is volksdans één van de dansvormen die ze ondersteunen. VVKB en IVV bestaan nog wel, maar worden niet gesubsidieerd. De organisaties kunnen elkaar versterken in onder andere het zichtbaar maken van dans en activiteiten kenbaar maken, het ontsluiten van dansbeschrijvingen en het organiseren van cursussen.

²⁰ Theo Smet

Populariteit

Volgens de meeste respondenten zijn de sociale danspraktijken weinig bekend en populair. Dit gebrek aan aandacht en populariteit kan leiden tot moeilijkheden bij het aantrekken van nieuwe leden. Het is dus zaak om in te zetten op bekendheid. Een respondent geeft aan *“dat je iemand moet kennen in het wereldje”* (respondent 59) om er mee in aanraking te komen. Tegelijkertijd merkt een respondent op dat swingdance *“een steeds groter publiek bereikt”* (respondent 14). Media-aandacht zou kunnen helpen. *“Ondanks de uitblijvende aandacht vanuit media en overheid, blijven er hier in Vlaanderen toch een heel aantal mensen bezig met Vlaamse volksdans. En deze mensen zijn bijzonder gemotiveerd. Zou deze aandacht vanuit media etc. groeien, dan zouden we bijna op het peil van onze buurlanden kunnen komen”* (respondent 61). *“De stempel die ze ooit op ons hebben gezet en het weinige respect van bijvoorbeeld de overheid uit, maakt dat de weg naar ons wel moeilijker ligt”* (respondent 71). Bij folk heeft onder andere Boombal gezorgd voor die laagdrempeligheid. Zij zorgen ervoor dat veel jonge mensen eens kunnen proeven van folk door de bals, lessen en festivals die ze organiseren. In de interviews en de enquête krijgt Boombal hier en daar de kritiek dat ze dit soms te commercieel zien. Maar het heeft zeker zijn waarde.

Generatieverschil en jongerenbereik

Veel respondenten binnen de volksdanswereld wijzen op de uitdagingen om jonge mensen aan te trekken, ook omdat de meerderheid van de deelnemers momenteel van een oudere generatie is. Er is erkenning voor de waarde van het delen van kennis en plezier met de nieuwe generaties. *“Fijn dat er mix is van jong en oud en mensen hun kinderen meebrengen”* (respondent 8). Ook gender speelt mee, een respondent geeft aan dat het moeilijk is om jongens te bereiken: *“Mogelijk vindt men het meer iets voor meisjes”* (respondent 26).

Kennisoverdracht

Sommige respondenten benadrukken het belang van persoonlijke betrokkenheid en begeleiding bij het leren van dans. Onderwijs en jeugdbewegingen spelen hierin ook een rol. Hierin ligt misschien ook wel een sleutel om meer jongeren te bereiken. *“Vaak kennen kinderen en jeugd een aantal social dances via school of jeugdbeweging. Leerkrachten en bijvoorbeeld de Chiro geven deze dansen vaak door. Volksdansverenigingen zijn echter niet zo populair meer voor kinderen en jeugd (vanuit onze ervaring). Vaak hebben ze al vele andere hobby's”* (respondent 20).

Traditie en dansnotities

Een respondent vindt dat er veel verloren gaat van originele dansen doordat de dansleider de dans op gevoel doorgeeft en dansers bij een folkbal enkel leren door te kijken en (te) snel de dansvloer op te gaan. Deze danser heeft geen probleem met het aanpassen van dans, maar: *“De originele dans moet steeds in het achterhoofd gehouden worden.”* Beschrijvingen en notities kunnen helpen om de dansgeschiedenis en technieken te bewaren en door te geven. *“Het vraagt echter veel werk van de choreografen om alles mooi te beschrijven. Daar komt nu ook het videomateriaal en het digitale bij om het te verzamelen en te bewaren”*. Er is de angst dat dansen die niet zijn vastgelegd *“een stille dood zullen sterven”* (respondent 71). Deze respondent geeft ook aan dat de folk zou kunnen leren van volksdans als het gaat over het noteren van dansen. Dit zou kunnen bijdragen aan het juist doorgeven van de dansen en danstermen. Tegelijkertijd zijn er kanttekeningen te plaatsen bij de dansbeschrijvingen. Dansbeschrijvingen lokken soms conflicten uit omdat er volgens sommigen

maar één juiste manier is om de dans uit te voeren. Terwijl dansbeschrijvingen ook altijd maar een momentopname en een interpretatie zijn.

Competitie met moderne dans

De concurrentie met moderne dans wordt genoemd als uitdaging voor de groei van social dance. De verschillende sociale danspraktijken vormen maar een beperkt segment van de danswereld. Binnen de koepelorganisatie Danspunt zijn volks-, folk- en werelddans één van de vele dansvormen die vertegenwoordigd worden. Bij de interviews kwam het gevoel naar boven dat zij hierdoor soms ondergesneeuwd raken. Tegelijkertijd zien de respondenten uit de enquête en de interviews een duidelijk verschil met andere danspraktijken. Bij social dance staat het plezier en sociaal contact centraal - er is geen competitie en er ligt geen druk op - en dat moet zo blijven.

Beperkte middelen

De uitdagingen van beperkte middelen zijn een risicofactor voor het doorgeven van dans. Onder andere het vinden van geschikte betaalbare dansruimtes met een degelijke dansvloer is niet gemakkelijk.

De kostprijs die vasthangt aan het doorgeven van danspraktijken - het betalen van Sabam, de vergoeding voor muzikanten, het aanschaffen van apparatuur en instrumenten, etc. - wordt ook als een drempel beschouwd. Het is daarbij moeilijk om subsidies te vinden. Veel groepen of folkbalorganisatoren hebben wel lokale steun in de zin van een cultuur- of sportsubsidie of via het gratis gebruik van een stads- of gemeentezaal. Maar de middelen zijn er sterk op achteruitgegaan sinds de cultuurbevoegdheid niet meer bij de provincies zit. Daarnaast draait **alles op vrijwilligers**. De folkbalorganisatoren die we spraken, gaven aan dat het niet altijd makkelijk is om geëngageerde vrijwilligers te vinden voor de organisatie en de praktische taken op het bal zelf. De organisatie staat of valt dan ook met het engagement van enkele personen, wat het erg kwetsbaar maakt.

Globalisering

Er worden hier veel dansen beoefend uit andere werelddelen, soms aangepast aan een evenement of lokale traditie waardoor er een regionale variant ontstaat. Vaak is het daardoor niet meer helemaal duidelijk wat de herkomst is van de dansen. Tegelijkertijd is er omwille van globalisering op alle vlakken steeds meer aanbod. *“De wereld wordt misschien te groot en wat onmiddellijk bij ons ligt is niet meer interessant. Maar ik denk dat we ook niet de communicatieve gaven hebben om het over te brengen.”*²¹ Sociale danspraktijken kunnen in een geglobaliseerde wereld juist helpen om je te identificeren met een bepaalde traditie en om deze uit te dragen. Dansgroepen binnen diasporagemeenschappen, zoals de Griekse dansgroep Kalitsa en de Peruaanse dansgroep Jarana Peruana, zijn zich hier sterk van bewust. Het delen van dans creëert een gemeenschappelijke ervaring die de banden tussen de leden van de gemeenschap versterkt en hen helpt hun culturele identiteit te behouden en uit te dragen.

²¹ Gert Laekeman

2.4 Conclusies en implicaties voor duurzaamheid

Ondanks de uitdagingen is er een sterke toewijding bij de dansgemeenschap voor het levend houden en de verspreiding van volks-, folk- en werelddans. Persoonlijke connecties en zichtbaarheid worden erkend als cruciale factoren bij het doorgeven van dans. Er kan een verschil gemaakt worden tussen volksdans en folkdans waarbij volksdans meer een familieaangelegenheid is en folkdans eerder verspreid wordt onder vrienden en/of kennissen. Dit nemen we mee bij het bepalen van acties om meer mensen warm te maken voor dans. Respondenten doen suggesties voor het verbeteren van de toegankelijkheid, kennisoverdracht en zichtbaarheid van deze danspraktijken. Onder andere:

- De bestaande overkoepelende organisaties optimaal benutten en versterken via samenwerking.
- Werken aan bekendheid en zichtbaarheid met een sterke identiteit voor de danspraktijken.
- Onderwijs en jeugdbewegingen kunnen dans doorgeven. Dit gebeurt soms al maar hier kan extra op ingezet worden.
- Dansen vastleggen op beeld en schrift om ze door te geven, evt. ook bij danspraktijken waar dit normaal gezien niet gangbaar is.
- Inzetten op het werven van extra vrijwilligers en huidige vrijwilligers behouden.
- Sociale componenten extra in de verf zetten in communicatie naar buiten.
- Positieve media-aandacht aanwakkeren.

3 Dansers en erfgoedgemeenschap

3.1 Wat en wie behoren tot de erfgoedgemeenschap?

Een erfgoedgemeenschap omvat alle mensen die, van dichtbij of op afstand, betrokken zijn bij een bepaalde erfgoedpraktijk en die daardoor ook de verantwoordelijkheid en het eigenaarschap over die praktijk dragen. Een erfgoedgemeenschap wordt heel breed geïnterpreteerd en bevat geen duidelijke grenzen. Het is een dynamische ‘verbeelde gemeenschap’, waardoor leden van deze gemeenschap ook verschillende meningen hebben over dat erfgoed. Die diversiteit moet tot uiting komen in de zorg voor het erfgoed. De kern van de erfgoedgemeenschappen van de diverse danspraktijken zijn uiteraard de **dansers** zelf. De dansers zijn verbonden aan groepen (werelddans, volksdans, historische dans) of ze komen elkaar tegen op folkbals. Er is weinig interactie tussen de verschillende danspraktijken maar elke dansgemeenschap op zich is een kleine wereld, waar je elkaar tegenkomt.

“Er is zeker (bij folk, red.) een vaste groep dansfanaten, die overal naartoe gaan en overal verschijnen. Maar daarnaast zijn er ook altijd losse bezoekers, waar ze ook vandaan komen. Ik heb geen idee. Ze brengen elkaar mee, ze komen een keer kijken. Sommigen blijven hangen, anderen verdwijnen weer. Maar het is zeker een vaste erfgoedgemeenschap. Enkele duizenden mensen in Vlaanderen.”²²

Veel volksdansgroepen zijn aangesloten bij VVKB. Dansers en verenigingen, zowel binnen de volksdans als de andere danspraktijken, zijn vaak ook lid bij Danspunt. Er wordt gesproken over een volksdansgroep of -vereniging, maar ook over **volkskunstgroep**. Volkskunst verwijst dan naar de kunst van het dagelijks leven, waar naast dans ook zang, ambachten en vendelen bij horen. Veel van de volksdans- of volkskunstgroepen nemen ook deel aan **evenementen in het buitenland**, zoals de Europeade, waar tal van Europese dansgroepen optredens verzorgen.

Naast de volksdans- of volkskunstgroepen zijn er **andere verenigingen** die bezig zijn met volksdans, zoals de **gilden en jeugdbewegingen**. Bij de Kempische gilden was er ooit een traditie van veel en goed dansen, maar deze is bijna volledig verdwenen. Veel van de gilden zijn gestopt met dansen omdat er geen jongere generatie was die het dansen wilde voortzetten. Ook jeugdbewegingen, met name de Chiro’s, maken deel uit van de erfgoedgemeenschap, hoewel er tegenwoordig minder wordt gedanst dan vroeger. Toch heeft vrijwel ieder lid van de Chiro al eens op ‘t *Smidje* van Laïs gedanst. Eén van de respondenten in de enquête was afkomstig van een oud-leidingsgroep van de Chiro.

De dansgroepen worden geleid door een **dansleider** die niet alleen de dansen aanleert, maar ook zorgt voor een goede groepsdynamiek en in dialoog gaat met de muzikanten. Dansleiders zijn vaak ook **choreografen**. Zij zijn degenen die de nieuwe dansen ontwikkelen en neerschrijven. De meeste dansgroepen zijn feitelijke verenigingen, hoewel sommige zijn gestructureerd als vzw met bijbehorende organisatiestructuur. In de folkwereld zijn er **lesgevers** die reeksen of losse folklessen geven, of een initiatie voor een bal, maar er zijn geen vaste groepen zoals bij volksdansen. De sociale

²² Luk Indestege

danspraktijken worden gedragen door **vrijwilligers** die bals en festivals organiseren, kostuums maken, dansbeschrijvingen vastleggen en archiveren, bekendheid genereren, etc. *Dat is eigenlijk een tweede job dat we doen, maar dan onbetaald.*²³

Muzikanten vormen een essentieel deel van de erfgoedgemeenschappen. Veel respondenten benadrukken dat livemuziek een belangrijk aspect is van de danspraktijk. *“Het is toch zo dat danslust begint bij de muziek. Als die muziek je niet aanstaat, dan sta je niet van je stoel op. Als die muziek je aanstaat, dan zeg je, ik moet hier iets doen, ik kan niet blijven zitten.”*²⁴ De meeste groepen hebben hun eigen muzikanten en de voorkeur gaat uit naar repetities met livemuziek. Helaas is dit niet altijd mogelijk, aangezien sommige groepen weinig of geen muzikanten hebben. In de interviews werd ook aangegeven dat het steeds moeilijker wordt om muzikanten te vinden. In zulke gevallen oefenen groepen met opgenomen muziek. Liveoptredens worden vrijwel altijd met muzikanten gedaan.²⁵ Bovendien zijn er muzikanten die niet verbonden zijn aan een specifieke volksdansvereniging en optreden op verschillende volksdansbals.

Bij folk is het vinden van muzikanten doorgaans geen probleem, dankzij de levendige folkmuziekscene. *“We zijn een land waar, volgens mij, nergens in Europa zoveel folkgroepen per vierkante kilometer zijn.”*²⁶ Folkmuzikanten geven ook concerten waar niet per se gedanst wordt, maar worden vaker gevraagd voor bals. Voor veel folkmuzikanten is dit, naast het uitbrengen van muziek, hun broodwinning aangezien er meer bals zijn dan concerten.

Als onderdeel van een dansgemeenschap staan muzikanten in dienst van de dans. *“Muziek spelen voor de dans is iets helemaal anders dan muziek spelen in een ensemble, gewoon voor de muziek. Omdat de dans centraal staat, dus het moet voor de dansers duidelijk zijn.”*²⁷ Het is essentieel dat de muzikanten het dansritme goed respecteren. Bij folk kan dit soms een uitdaging zijn vanwege de virtuositeit van de muzikanten. Het niveau van de muzikanten is in de afgelopen jaren aanzienlijk verbeterd, mede dankzij de opkomst van folkmuziek in het DKO. Daarnaast zijn er verschillende clubs die zich inzetten voor de verspreiding van folk. Zo zijn er **'t Ey** in Belsele en het festival in Dranouter met een aparte gesubsidieerde VZW ([Muziekcentrum Dranouter](#)) en een folkclub.

In Vlaanderen worden verschillende **festivals** georganiseerd, waaronder Hello Schoten, Daffodil en Boombalfestival. Deze festivals trekken niet alleen dansers, maar ook liefhebbers aan. Sommige festivals, zoals Hello Schoten, zijn gericht op folklore en bieden de mogelijkheid om optredens van dansgroepen van over de hele wereld bij te wonen. Andere festivals, zoals Daffodil, Boombalfestival en ComSiBal, bieden livemuziek en de mogelijkheid om te dansen. Deze festivals hebben een vaste kern van bezoekers, maar er zijn ook altijd nieuwe gezichten. Vaak wordt reclame gemaakt via mond-tot-mondreclame, wat aantoont dat de dansgemeenschappen een sterke sociale band hebben en dat mensen elkaar informeren en aanmoedigen om deel te nemen aan deze evenementen.

²³ Eline de Cock

²⁴ Gert Laekeman

²⁵ Luyckx

²⁶ Luk Indestege

²⁷ Dansgroep Passi

Om de bals en festivals tot een goed einde te brengen zijn ook **geluidstechniekers** essentieel. De kwaliteit van de geluidstechniekers laat soms te wensen over, wat veel impact heeft op de kwaliteit van de muziek en daarmee op het dansplezier. Ook goed materiaal is hierbij belangrijk en niet altijd eenvoudig beschikbaar.

Bij folk is er niet echt sprake van een **publiek**. De aanwezigen op een bal zijn allemaal dansers, die natuurlijk ook wel eens aan de kant staan en kijken. Er zijn ook dansers die duidelijk dansen voor de blik van anderen en het midden van de kring opeisen. Bij festivals en optredens van volksdansgroepen is er ook een publiek van niet-dansers. Het merendeel zal waarschijnlijk bestaan uit familie en vrienden, maar niet allemaal. Wanneer volksdansers optreden op lokale evenementen bereiken ze ook een lokaal publiek.

De dansgemeenschappen bestaan uit verschillende **generaties**. Er zijn volksdansgroepen die alle generaties bestrijken: van kindergroep en tienergroep tot ouderengroep. Bij Drieske Nijpers is er een biljarttafel in de kantine voor zij die niet meer kunnen dansen. Vaak spelen hier ook familiale banden een rol, waarbij (groot)ouders hun kinderen en kleinkinderen meenemen naar de vereniging. Aan de andere kant zijn er dansgroepen die dreigen te verdwijnen omdat ze alleen bestaan uit oudere leden. Groepen bestaande uit 50+'ers of ervaren dansers hebben vaak meer moeite om jonge of nieuwe dansers aan te trekken. Bovendien zijn er groepen die zich voornamelijk richten op optreden, wat een drempel kan vormen voor nieuwkomers. Wanneer een groep al maanden repeteert aan een bepaalde dans voor een optreden, kunnen nieuwe leden niet zomaar instappen.

Damuza is een vereniging die zich richt op 50-plussers en regelmatig samenkomsten organiseert. Deze vereniging is voortgekomen uit de 50-pluswerking van VVKB en telt ondertussen 80-100 leden, voornamelijk dansers die zijn begonnen tijdens de bloei van de volksdans in de jaren 60 en 70. Echter, één van de leden twijfelt aan de toekomst van de vereniging omdat er weinig nieuwe mensen van rond de 50 zich aansluiten.

Op een folkbal zou er meer diversiteit zijn. *“Bij de folkbals heb je eigenlijk mensen van overal en van alle leeftijden die daar naartoe gaan. Van verschillende afkomsten, achtergronden en opleidingsniveaus. Je hebt eigenlijk zo van alles wat bij elkaar komt.”*²⁸ Soms blijven dansers een tijdje weg wanneer ze druk zijn met het stichten van een gezin of hun carrière. Daarna komen ze vaak terug, al dan niet met kinderen. *“Ook is er een afwezigheid van 18- tot 20-jarigen”*²⁹, zo merkt een festivalorganisator op.

Bij volksdans en folk zijn er over het algemeen meer vrouwen dan mannen. Soms dansen vrouwen met vrouwen. Wanneer er bij een optreden van een volksdansgroep te weinig mannen zijn, komt het voor dat vrouwen mannenkleren dragen. Het gebeurt ook dat de mannen in de meerderheid zijn en met elkaar dansen of in een groepsdans de vrouwenrol overnemen. Al is dat minder gangbaar. *“Uiteraard houden we bij optredens de rollen wel strikt gescheiden.”*³⁰ Hierover werd ook gesproken tijdens het rondetafelgesprek. Het blijkt een thema te zijn dat nu vaker naar boven komt bij

²⁸ Carl Bosch

²⁹ Luk Indestege

³⁰ Gert Laekeman

dansgroepen. De volksdanswereld heeft waarschijnlijk niet het imago dat ze tolerant omgaan met personen die zich niet als man of vrouw identificeren. De beschreven dansen zijn binair, en er is een duidelijk verschil tussen de mannen- en vrouwenrol. In de volksdansgroepen is het dus gebruikelijk om deze rollen zo aan te leren. Je zou ook kunnen spreken van ‘volger’ en ‘leider’, in plaats van ‘man’ en ‘vrouw’ en dit wordt soms al op die manier toegepast. Op een bal gebeurt het al eens dat mannen met elkaar dansen, maar dat is eerder uitzonderlijk. Er wordt in veel groepen ook verschil gemaakt tussen meisjes- en jongenskledij. Er is echter ook een groep waar de dansers zelf mogen kiezen welke kledij ze dragen. Aan de hand van kleuren wordt het verschil gemaakt, zodanig dat het visueel effect van de dans niet verloren gaat. Danspunt heeft eens Fredy Samuel Lundh uitgenodigd, een Zweedse folkdanser die een non-binair danskostuum had ontworpen. Iedereen is het erover eens dat hier openheid over moet zijn en dat vragen om zich buiten de vastgelegde kaders te plaatsen in deze tijd waarschijnlijk vaker zullen komen.

Het blijkt lastig om mensen van een andere etnisch-culturele achtergrond te betrekken bij volksdans of folkdans. In het rondetafelgesprek werd opgemerkt dat de stad Antwerpen subsidies verleent aan verenigingen onder voorwaarde dat ze aandacht hebben voor diversiteit en inclusie. *“De deur staat open maar ze komen niet.”*³¹ Een andere respondent merkt op dat dansen met een Vlaams karakter waarschijnlijk niet aantrekkelijk zijn voor mensen van andere culturen. Niettemin zijn er dansgroepen die zich richten op dansen beoefenen uit specifieke andere landen en/of culturen, zoals dansgroep Kalitsa die Griekse dansen beoefent, en Jarana Peruana die Peruaanse dans uitvoert. Het is interessant om op te merken dat Kalitsa een divers ledenbestand heeft, wat suggereert dat er toch mogelijkheden zijn om mensen van verschillende achtergronden bij elkaar te brengen.

3.2 Hoe toegankelijk is de socialdancegemeenschap in Vlaanderen?

Op de vraag hoe toegankelijk de social dance gemeenschap in Vlaanderen is, gaven de respondenten de volgende antwoorden:

- **Je kan als buitenstaander heel vlot meedoen, er zijn geen drempels (17 respondenten, 23%):** deze reacties wijzen op een zeer hoge mate van toegankelijkheid binnen de socialdancegemeenschap in Vlaanderen. Buitenstaanders worden verwelkomd zonder significante hindernissen en kunnen gemakkelijk deelnemen aan de activiteiten.
- **Je kan als buitenstaander meedoen, er zijn weinig drempels (51 respondenten, 68%):** dit suggereert dat de meerderheid van de respondenten van mening is dat de socialdancegemeenschap in Vlaanderen over het algemeen toegankelijk is, zij het met enkele kleine hindernissen. Over het algemeen wordt deelname gemakkelijk gemaakt voor nieuwkomers.
- **Je kan als buitenstaander niet vlot meedoen, er zijn veel drempels (7 respondenten, 9%):** hoewel een kleinere groep van respondenten aangeeft dat er enige hindernissen zijn voor buitenstaanders om deel te nemen, wordt nog steeds erkend dat participatie mogelijk is, zij het met meer uitdagingen.

³¹ Erik De Coninck

- **Je kan als buitenstaander niet meedoen, er zijn te veel drempels (0):** geen enkele respondent heeft aangegeven dat de socialdancegemeenschap in Vlaanderen volledig toegankelijk is. Dit suggereert dat er, volgens de gegeven antwoorden, geen situatie is waarbij de drempels zo hoog zijn dat buitenstaanders niet kunnen deelnemen aan de activiteiten.

Over het algemeen tonen de antwoorden aan dat de socialdancegemeenschap in Vlaanderen als redelijk toegankelijk wordt beschouwd, waarbij de meerderheid van de respondenten aangeeft dat er slechts weinig of geen significante drempels zijn voor buitenstaanders om deel te nemen. Eén respondent geeft (bij de omschrijving) echter aan dat het toch niet makkelijk is om bij een dansgroep aan te sluiten: *“Doordat er zo veel dansen zijn is het niet makkelijk om bij een gevorderde dansgroep aan te sluiten”* (respondent 5).

Op basis van de individuele interviews en het rondetafelgesprek kunnen we ons vragen stellen bij de toegankelijkheid. In principe zou iedereen welkom moeten zijn, in de praktijk is dit niet altijd even evident.

Zo vormen de volksdansgroepen vaak **hechte groepen**, versterkt door familie- en vriendschapsbanden, waardoor het voor nieuwkomers soms moeilijk kan zijn om aansluiting te vinden. Een andere mogelijke drempel is een groep die al **jarenlange ervaring** heeft, waardoor nieuwkomers onvoldoende kennis en vaardigheden hebben om direct deel te kunnen nemen. Zoals een respondent opmerkt: *“De dansleider zal bijvoorbeeld zeggen: ‘Oké, doe een frontcirkel’ en de groep zal in een bepaalde opstelling gaan staan. Als je niet weet wat dit betekent, kun je niet meedoen.”*³²

Dansgroepen geven aan dat ze het belangrijk vinden om zich bewust te zijn van deze mogelijke drempels en manieren willen vinden om nieuwe leden te verwelkomen en te integreren.

*“De laatste keer dat we hier zo'n ouder koppel hadden, waren we aan het opwarmen en had die man zich direct geblesseerd. Dus dat is misschien ook wel een reden dat het misschien zo direct te veel is. Dat het misschien wat rustiger had moeten. Dat zijn ook dingen waar we uit leren.”*³³

Ze doen dan ook zeker moeite om nieuwe leden te verwelkomen: opendeurdagen organiseren, workshops geven op evenementen, repetities aanpassen. Dansleiders zien het ook als hun taak om rekening te houden met nieuwe leden en deze goed te onthalen. Ze laten nieuwelingen bijvoorbeeld een half uurtje eerder komen om de passen uit te leggen, zorgen dat de hele groep een nieuwe dans aanleert, zetten een voordanser naast de nieuweling, of laten de nieuwe leden bij sommige dansen eerst observeren. De hele groep doet op het moment dat er iemand nieuw start een stap terug. *“Je moet dit doen, anders voelt de nieuweling zich een buitenbeentje en is er meer kans op afhaken.”*³⁴ Dat is niet eenvoudig voor groepen die allang samen dansen, ze moeten dan even loslaten wat ze samen in de loop der jaren hebben opgebouwd. Er zijn groepen die al zijn verdwenen omdat ze te

³² Anoniem

³³ Eline de Cock

³⁴ Erik de Coninck

laat beseften dat ze geen moeite hadden gedaan om nieuwe mensen te betrekken. Er is een verschil met folklessen waar ze werken met niveaus: beginners dansen met andere beginners. Op een folkbal komen beginners en gevorderden elkaar wel tegen.

Volgens de IVV-voorzitter bestaat de neiging bij volksdans om dansen alsmaar complexer te maken. De eenvoudige groepsdansen verdwijnen ten koste van **nieuwe choreografieën**, speciaal gemaakt voor optredens. Dit komt de toegankelijkheid niet ten goede. Hierin zou volksdans kunnen leren van de folkbals: *“Bijvoorbeeld het succes van Boombal, dat zouden wij gerust ook kunnen doen met een typisch volksdansbal, zelfs met Vlaamse dansen, traditionele Vlaamse dansen.”*³⁵ In het rondetafelgesprek wordt toegevoegd dat dans in staat is om hele samenlevingen in beweging te krijgen, zoals bijvoorbeeld de *Jerusalema* en *The Wellerman*. Het zou interessant zijn om te bekijken welke factoren dit tot een succes hebben gemaakt en hoe dit gebruikt kan worden. De voorzitter van VVKB vertelt dat ze de dansleiders die op dit moment de dansleiderscursus volgen waarschijnlijk de opdracht zullen geven om een dansmedley te maken met populaire groepsdanses.

Ook de **kostuums** zouden een drempel kunnen zijn, volgens enkele respondenten. Niet iedereen ziet het zitten om de traditionele kledij te dragen, terwijl dit voor optredens vaak wel wordt verwacht. Sommige volksdansgroepen denken er ook bewust over na wanneer zij de traditionele kledij aantrekken. Soms is het beter om hiermee niet aan te komen op evenementen om een schrik-effect te vermijden en de drempel te verlagen. Er zijn ook groepen die wel een danskostuum hebben maar geen traditionele kledij. De reden hiervoor is ook dat sommige dansers deze kledij niet meer willen dragen: *“De trots die in het buitenland gepaard gaat met het dragen van traditionele kostuums bestaat in Vlaanderen niet meer.”*³⁶

Hiertegenover staat wel dat volksdansgroepen heel weinig **lidgeld** vragen. Het lidgeld bedraagt gemiddeld 25 euro per jaar. In het rondetafelgesprek werd opgemerkt dat deze lage financiële drempel ook een keerzijde kan hebben. Wanneer het lidgeld te laag is, kunnen leden mogelijk de waarde van het lidmaatschap niet volledig waarderen, waardoor ze minder gemotiveerd zijn om regelmatig naar repetities te komen.

Folkbals worden over het algemeen als meer toegankelijk beschouwd. Er zijn eenvoudige dansen waarbij je door te kijken kunt leren en snel kunt meedoen. Bovendien bestaat de folkwereld niet uit vaste groepen, maar eerder uit losse individuen. Daardoor is het mogelijk om sneller aansluiting te vinden. Echter, bij sommige meer ervaren dansers kunnen er wel frustraties ontstaan met betrekking tot deze toegankelijkheid. Dat kan bijvoorbeeld te maken hebben met het niveauverschil tussen dansers of met het gebrek aan begeleiding voor beginners. *“Ze willen zoveel mogelijk dansers aantrekken, maar de goede dansers of echte dansliefhebbers haken af, omdat er dus gewoon geen kwaliteit meer is.”*³⁷ Deze zorgen worden wel serieus genomen binnen de gemeenschap.

Organisatoren en lesgevers streven naar een inclusieve omgeving waarin alle dansers zich welkom voelen en kunnen genieten van het plezier van het dansen. Frisse Folk ontwikkelde bijvoorbeeld een [gedragscode voor folkbals](#) zodat iedereen zich goed kan voelen tijdens de bals. Daarnaast bieden ze

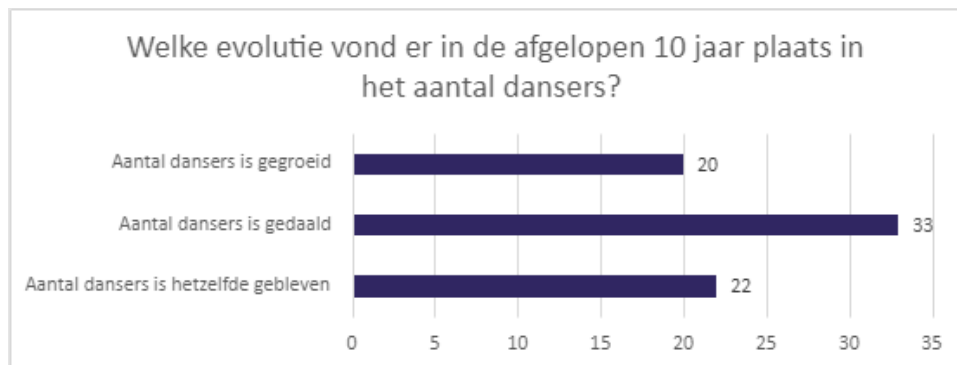
³⁵ Gert Laekeman

³⁶ Annemarie de Ridder

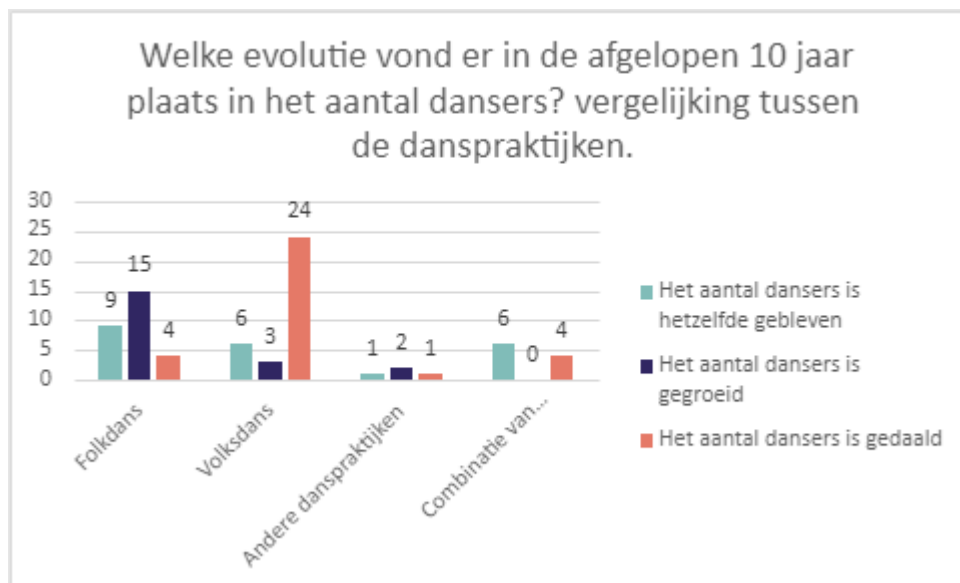
³⁷ Luk Indestege

ook stages en video's aan over het aangeven van grenzen en het [ruimtegebruik op de dansvloer](#). Dit geeft aan dat er een groeiend bewustzijn is over hoe je met plezier samen kan dansen.

3.3 Welke evolutie vond er in de afgelopen 10 jaar plaats in het aantal dansers?

De meerderheid van de respondenten (33%) merkt op dat het aantal dansers is gedaald. 22 respondenten (29%) geven aan dat het aantal dansers hetzelfde is gebleven. En 20 respondenten (26%) zeggen dat het aantal dansers is gegroeid. Van deze laatste 20 respondenten behoren 15 respondenten tot folkdansen, 2 tot volksdansen, 2 tot werelddansen en 1 tot swingdansen.

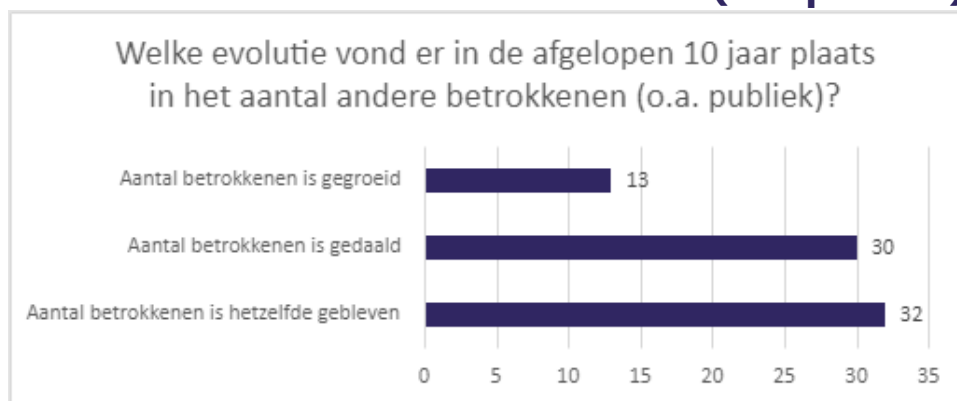
Tijdens de interviews lag de focus vooral op de daling van het aantal dansers, en daarvoor wezen de respondenten verschillende redenen aan:

- De coronapandemie had een negatieve impact, aangezien samen dansen niet mogelijk was en deelnemers andere bezigheden ontdekten.
- Sommige volksdansgroepen verdwijnen omdat ze er niet in slagen nieuwe leden aan te trekken.
- Veranderingen in de persoonlijke situatie van dansers, zoals werk en gezinsverplichtingen, leiden tot het afhaken van deelnemers.

- De vermindering van cultuursubsidies speelt ook een rol, nu cultuur geen bevoegdheid meer is van de provincies. Er is niet overal evenveel steun van lokale besturen.
- Er is veel concurrentie van andere vrijetijdsactiviteiten, waardoor sociale danspraktijken moeten opboksen tegen een overvloed aan keuzes.
- Minder actieve dansers leiden tot minder georganiseerde bals, waardoor een vicieuze cirkel ontstaat.

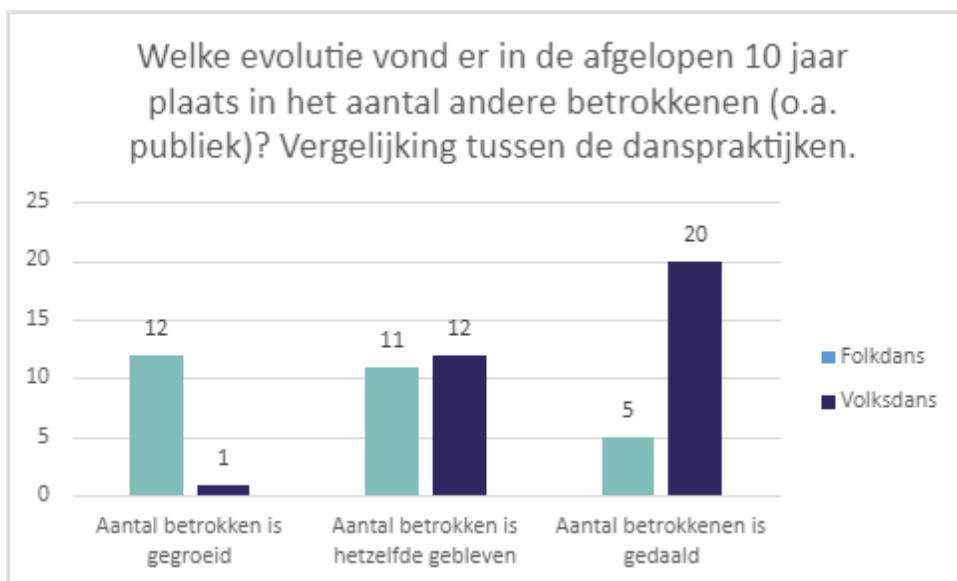
Deze tendensen maken de danspraktijken kwetsbaar: *“We zitten nu op een cruciaal moment.”*³⁸
 Bewust actie ondernemen kan misschien de impact van deze tendensen counteren.

3.4 Welke evolutie vond er in de afgelopen 10 jaar plaats in het aantal andere betrokkenen (o.a. publiek)?

De meerderheid van de respondenten (43%) in de enquête geeft aan dat het aantal betrokkenen gelijk is gebleven. 30 respondenten (40%) hebben aangeduid dat het aantal betrokkenen is gedaald. 13 respondenten (17%) zeggen dat het aantal betrokkenen is gegroeid. Van deze 13 respondenten zijn 12 respondenten betrokken bij folkdans en 1 bij werelddans.

³⁸ Theo Smet

In de interviews gaven de folkdansers aan dat zowel de kwaliteit als de kwantiteit van folkmuzikanten is gestegen. De sector is professioneler geworden. Veel muzikanten hebben hogere muziekstudies gedaan. Dat betekent wel dat de lat voor nieuwe muzikanten hoger ligt en oudere muzikanten soms voorbijgestoken worden. Ook zijn de muzikanten duurder geworden om te programmeren op bals en festivals.

Bij volksdans is er juist een vermindering in het aantal muzikanten (zie ook hierboven), waardoor sommige groepen zonder livemuziek moeten repeteren of optreden. De vraag naar kwalitatieve audio-opnames stijgt hierdoor.

De daling van het publiek is te verklaren doordat er minder optredens zijn. Groepen geven aan dat zij minder kansen krijgen om op te treden. Dat kan verklaard worden door het gebrek aan bekendheid en het veranderde cultuurbeleid. Lokale besturen geven niet altijd evenveel mogelijkheden om naar buiten te treden.

3.5 Conclusies en implicaties voor duurzaamheid

De erfgoedgemeenschappen bestaan uit vaste groepen - hoewel anders georganiseerd - van mensen die elkaar regelmatig tegenkomen. Muzikanten maken hier een wezenlijk deel van uit en zijn essentieel voor het voortbestaan van de danspraktijken. Voor folk is er een hele levendige muziëksce ne met veel professionele muzikanten. Dat is een sterkte. Het risico is dat het vak minder toegankelijk wordt voor zij die geen opleiding hebben gevolgd en dat de inkomprijs voor bals en festivals evenredig moet groeien met het loon van de muzikanten. Voor volksdans is het soms een uitdaging om muzikanten te vinden. De meeste volksdansgroepen hebben muzikanten onder hun leden. Wanneer deze wegvallen is het moeilijk nieuwe mensen te vinden.

Er zijn volksdansgroepen met veel diversiteit in generaties, waar ook een succesvolle ouderen- en jeugdwerking is. Deze groepen hebben meer kans om te blijven bestaan. Er zijn een aantal groepen verdwenen in de loop der jaren omdat deze er niet in slaagden om nieuwe, jongere leden aan te trekken. Voor een succesvolle werking heeft een volksdansgroep 15 tot 20 betrokken leden nodig,

die regelmatig repeteren en - indien relevant - ook optreden. Voor deze groepen kan het zinvol zijn om na te denken over hoe ze meer leden (van jongere generaties) kunnen aantrekken en houden. Volksdansgroepen doen al moeite om drempels te verlagen door passen apart in te oefenen of samen een nieuwe choreografie te starten. Er is een tendens om choreografieën alsmaar complexer te maken. Het zou volgens sommigen kunnen helpen om terug te gaan naar de basis van meer eenvoudige gemeenschapsdansen. Niet enkel diversiteit in generaties is belangrijk. Uit de bevraging blijkt dat het moeilijk is om etnisch-culturele minderheden te betrekken bij de verschillende danspraktijken, terwijl dit zeker een verrijking zou kunnen zijn.

Bij volksdans is het aantal volksdansbals in de loop der jaren verminderd. Minder actieve groepen leidt ook tot minder bals. Dat zou kunnen leiden tot een vicieuze cirkel waarin minder bals ook leidt tot minder samen dansen en dus tot minder dansers. Voor folk worden er nog veel bals georganiseerd, maar het is niet altijd gemakkelijk om een goede zaal en voldoende vrijwilligers te vinden. De meeste organisaties zijn financieel zelf bedruipend maar dat is moeilijk zonder steun van het lokaal bestuur. Ondersteuning bij het vinden en aanvragen van subsidies zou een hulp kunnen zijn. Sensibilisering bij lokale besturen over het belang van hun steun kan misschien ook voor meer begrip zorgen.

Volksdansgroepen krijgen steeds minder kansen om op te treden. Ook hier zouden de lokale besturen een rol in kunnen spelen. Vroeger werden volksdansgroepen meer gevraagd om op te treden bij lokale evenementen.

Bij folkdansen streven ze naar een veilige en inclusieve omgeving op de dansvloer. Omdat er veel diversiteit is tussen de dansers (van beginners tot gevorderden) is het noodzakelijk om goede afspraken te maken.

Hier formuleren we alvast een aantal vragen waar met een werkgroep verder over nagedacht kan worden:

- Hoe zou je kunnen zorgen voor meer optredens? (volksdans)
- Zijn er al inspanningen gedaan om meer mensen van een andere etnisch-culturele afkomst te betrekken? Wat was het resultaat? (beiden)
- Is er nood aan meer inspanningen om te zorgen voor een dansvloer waar iedereen zich goed voelt? (folk)

4 Contexten en constructies

4.1 Waarom is social dance belangrijk voor jou?

“Dansen is mijn leven” (respondent 8).

Dansen en deel uitmaken van een dansgroep bieden een scala aan voordelen voor ontspanning, sociale interactie en persoonlijke ontwikkeling, zoals benadrukt door verschillende respondenten uit de enquête en in de interviews.

Ontspanning en sociale interactie

Voor velen is dansen een positieve en sportieve vrijetijdsbesteding. Het biedt een mogelijkheid om te ontspannen en te genieten van sociaal contact zonder veel te moeten praten. Het gaat om het plezier van samen iets te creëren.

“Ik dans al m'n hele leven, dit is noodzakelijk voor mij, pure ontspanning en je danst met iedereen” (respondent 4).

Passie voor dans en muziek

Respondenten delen een liefde voor dans en - duidelijk ook - voor muziek. Voor de meesten neemt de muziek een centrale plaats in. Sommigen zijn hier als muzikant actief mee bezig: *“Voor mij is het een passie en groot deel van mijn leven om muziek te maken in de scene en betrokkenheid met de dansers te voelen”* (respondent 54).

“Met een groep mensen genieten van het samen dansen en zo ook de folkmuziek leren waarderen” (respondent 7).

Het feit dat dansers deze passie delen met anderen geeft het een extra dimensie: *“Het geeft me energie om te zien dat mensen hetzelfde doen als ik”* (respondent 25).

Sociale verbondenheid

De dansgroep wordt beschouwd als een tweede familie. De verbinding met andere dansers (van verschillende generaties en achtergronden) en het groepsgevoel zijn essentieel. Veel dansers hebben via het dansen een vriendengroep opgebouwd. Het sociale gebeuren neemt duidelijk een belangrijke plaats in. Waarden als vriendschap, engagement en empathie worden gedeeld. Het gevoel van ergens bij te horen is heel belangrijk.

“Het wekelijks samenkomen met mensen maakt dat ik me deel voel van een bepaalde community en via deze weg ook veel andere mensen heb leren kennen met dezelfde passie” (respondent 20).

“Al van kleinsaf is dit de plek waar ik het gevoel heb helemaal thuis te zijn” (respondent 30).

Een volksdanser zei in het interview dat zij de helft van haar vrienden kende door de volksdansvereniging en ze ook haar verloofde hier heeft ontmoet. Zonder dans zou haar leven er anders hebben uitgezien.

We spraken met leden van dansgroep Passi in de kantine aan de sportzaal die zij huren. Zij zijn heel blij dat ze op die plek terecht kunnen, zodat er ook nog ruimte is om achteraf iets te drinken en samen te praten. Dat geeft weer aan dat het sociale aspect heel belangrijk is.

Gezondheid en welzijn

Dansen biedt niet alleen een goede fysieke work-out, het is effectief een sport, en draagt ook bij aan de mentale gezondheid. Het is een uitlaatklep die energie teruggeeft en zorgen doet vergeten. Dansen vergroot het zelfvertrouwen. De losse sfeer draagt hier ook veel aan bij en het feit dat je via dans jezelf kunt uitdrukken.

Een folkorganisator geeft dan weer aan dat folk geen sport genoemd kan worden en vindt dat het onder cultuur ingedeeld moet worden. Folkdans wordt volgens hem niet beoefend omwille van de lichaamsbeweging, maar het is wel mooi meegenomen. *“Er zijn studies die aantonen dat dans de meest ideale en gezonde vorm is van lichaamsbeweging.”*³⁹ Naast training voor het lichaam biedt dans ook geheugentraining.

Cultureel erfgoed en identiteit

Voor velen is dansen een manier om hun culturele identiteit te belichamen en tradities door te geven aan volgende generaties. Via dans versterken ze de band met hun roots. Dans vormt een verbinding tussen het verleden en het heden. Enkele respondenten gaven aan dat ze via social dance ook leren open staan voor andere culturen.

“Je voelt de cultuur en de authenticiteit via dans en muziek” (respondent 22).

“Vooral het doorgeven van dansen die onze voorouders samen dansten” (respondent 31).

“Het maakt deel uit van mijn cultureel bestaan, van mijn volksidentiteit” (respondent 32).

“Ik vind het belangrijk om onze wortels in stand te houden en onze kinderen de nodige basis mee te geven van wie we zijn, wat onze afkomst is en wie onze voorouders waren en welke levenswijze en tradities ze hadden. Enkel zo kunnen ze een stevige basis ontwikkelen om verder te kunnen groeien. Als je de wortels van de boom scheidt, is er geen groei noch stabiliteit mogelijk” (respondent 61).

“Het geeft je verbinding met het verleden, voor het heden en de toekomst” (respondent 18).

“Ik vind het mooi en symbolisch dat bepaalde dansen al generaties lang meegaan. Het geeft ons een inzicht in wat de mensen vroeger deden, welke feesten ze vierden, welke traditionele kledij ze daarbij droegen, hoe een gemeenschap met elkaar leefde” (respondent 20).

Een danser en muzikant bij dansgroep Passi geeft aan dat het hem veel voldoening geeft om een schakel te zijn in het levend houden van de geschiedenis. Hoewel hij dit ook ineens nuanceert. Het gaat er vooral om dat ze situaties creëren waarvan ze denken dat het ongeveer zo geweest moet zijn.

³⁹ Luk Indesteege

Het feit dat buitenstaanders de danspraktijken niet kennen en er vooroordelen bestaan verbindt de dansers ook met elkaar: *“Net omdat het speciaal is en niet veel mensen volksdans beoefenen. Wij hebben zoiets van: Wij dansen wel en wij zijn er fier op.”*⁴⁰

Levenslang leren

Respondenten geven aan dat er veel kennis en ervaringen worden uitgewisseld om dansen beter te maken en dat *“het bijleren nooit ophoudt”* (respondent 71). Het wordt door sommigen niet gezien als hobby, maar als manier van leven. Dat wordt ook bevestigd door het aantal stages dat wordt georganiseerd en het belang dat eraan gehecht wordt door de respondenten uit de interviews.

Vrijwillig engagement

De respondenten uit de individuele interviews zijn zeer betrokken bij het levend houden van hun danspraktijk en doen dit vanuit een vrijwillig engagement. *“Iets betekenen als vrijwilliger voor de toekomstige generaties”*⁴¹ heeft voor verschillende respondenten waarde op zichzelf.

4.2 Waarom is social dance belangrijk voor de samenleving?

De redenen waarom social dance belangrijk wordt geacht **voor de samenleving** zijn grotendeels gelijkaardig aan de redenen waarom het voor de betrokken personen belangrijk is. Ten eerste draagt het bij aan sociale cohesie in de samenleving. Dat geldt niet alleen binnen Vlaanderen maar ook in interactie met groepen uit andere landen, wanneer er uitwisseling is met buitenlandse groepen. Een respondent spreekt van een Europese gemeenschap: *“Het is een mooie community die in heel Europa hecht aan elkaar hangt, een netwerk van dansers en muzikanten”* (respondent 54). Volgens de respondenten uit de individuele interviews heeft dit ook te maken met het soort dansen, veelal groepsdansen. Hierdoor wissel je regelmatig van partner en ontmoet je elkaar. De dansen zijn gericht op het gemeenschapsgevoel.⁴² Tot slot werd in de enquête door verschillende mensen benadrukt dat social dance ook het **empathisch vermogen bevordert**, omdat er mensen van verschillende generaties en sociale afkomst samenkomen. Een respondent verwoordt het als volgt: *“Maatschappij versterkend door generaties met elkaar te laten communiceren”* (respondent 28).

“Het biedt de mogelijkheid om tot een community te horen waarbij het niet uitmaakt wat je draagt, wat je doet en zorgt voor ontspanning. Je ziet vaak dezelfde mensen terug, wat een band schept” (respondent 24).

In het rondetafelgesprek en de interviews werd nog toegevoegd dat er op de dansvloer ook sprake is van ongecompliceerd (fysiek) contact zonder bijbedoelingen, waar dit in het dagelijks leven niet vaak meer voorkomt. Daarnaast is het een alternatieve manier van uitgaan. *“De muziek is niet te luid, je kunt met elkaar praten, je ziet elkaar en je danst voornamelijk in koppels”*⁴³. Dansgroep Kalitsa merkt bij workshops voor jongeren dat er sociaal contact ontstaat in de danscirkel tussen mensen die

⁴⁰ Eline de Cock

⁴¹ Eline de Cock

⁴² Luk in de Steege, Gert Laekeman

⁴³ Luk Indesteege

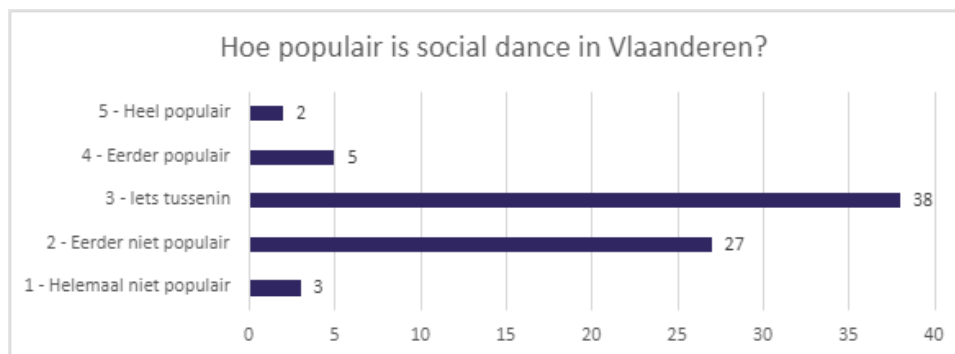
normaal gezien geen contact leggen met elkaar. Mensen starten een gesprek en durven elkaar terug vast te pakken.

Kortom, social dance draagt bij aan het versterken van de sociale structuur van de samenleving. Het verenigt mensen en draagt bij aan welzijn en begrip tussen verschillende groepen.

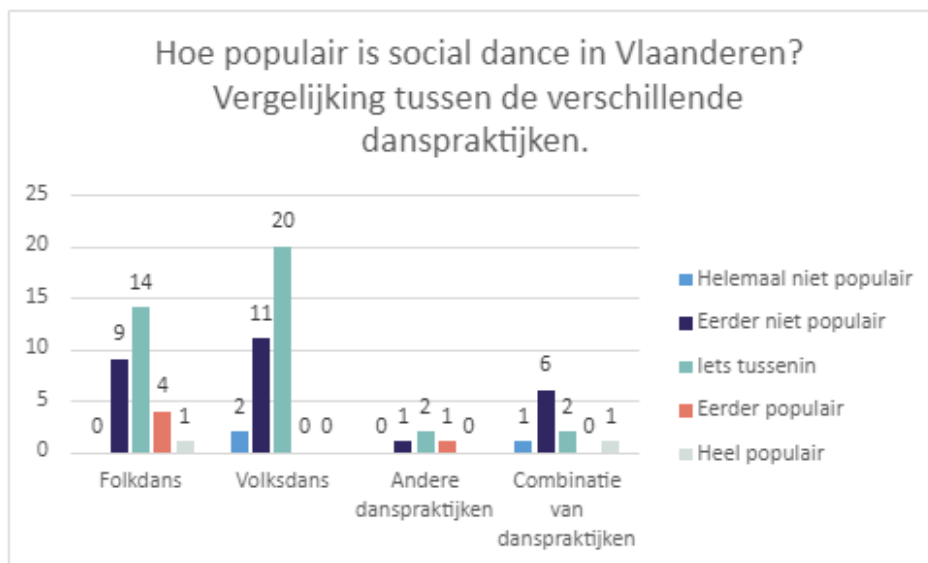
4.2 Hoe populair is social dance in Vlaanderen?

Op de vraag hoe populair social dance in Vlaanderen is, gaven de respondenten de volgende antwoorden:

- **Helemaal niet populair:** 3 respondenten (4%) gaven aan dat social dance helemaal niet populair is.
- **Eerder niet populair:** 27 respondenten (36%) gaven aan dat social dance eerder niet populair is.
- **Iets tussenin:** het grootste aantal respondenten, namelijk 38 (51%), bevindt zich in de categorie “iets tussenin”.
- **Eerder populair:** een klein aantal, 5 respondenten (7%), gaf aan dat social dance eerder populair is.
- **Heel populair:** 2 respondenten (3%) beschouwden social dance als heel populair.

Bij volksdans zien we een iets negatiever beeld dan bij folkdans. Niemand heeft hier geantwoord dat volksdans populair is in Vlaanderen, 20 respondenten (61%) antwoordden ‘iets tussenin’, 11 respondenten (33%) duiden ‘eerder niet populair’ aan en 2 (6%) ‘helemaal niet populair’. Bij folkdans duiden 14 respondenten (50%) ‘iets tussenin’ aan, 4 ‘eerder populair’ (14%) en 9 (32%) ‘eerder niet populair’. Niemand duidde helemaal niet populair aan. 1 respondent (4%) antwoordde ‘heel populair’.

De populariteit van social dance kende ups en downs doorheen de jaren. Volksdansen heeft een bloeiperiode gehad en folk is na een dip nu weer omhoog aan het klimmen. Factoren zoals media-aandacht en maatschappelijke trends (bv. de verruiming van het vrijetijdsaanbod) spelen hierbij een rol. Het zou kunnen dat er regionale verschillen zijn in de populariteit van de danspraktijken. Zo lijkt folk meer aanwezig te zijn in stedelijke gebieden dan in landelijke gebieden.

Een gebrek aan bekendheid en misvattingen over wat social dance inhoudt, dragen bij aan de algemene perceptie ervan. Dansers ervaren dit ook zo wanneer ze met hun danspraktijk naar buiten komen.

“Wat is dat dan, volksdansen? Is dat zowat huppelen? Het brede publiek kent dat eigenlijk echt niet. En daarom voelen wij ons vaak zo wel een buitenbeentje.”⁴⁴

“Omdat het niet gekend is leggen ze dan heel sterk de link met de volksdansen. Ze denken dat ik dan met iets Bokrijksachtig bezig ben. Oubollig. Terwijl dat helemaal niet waar is. Het is moeilijk om dat uit te leggen, als ze het niet gezien hebben. Maar ik stuur dan soms wel een filmpje door en dan snappen ze het al beter.”⁴⁵

De mening van buitenstaanders heeft ook wel degelijk impact op de perceptie van de dansers zelf, blijkt uit de individuele interviews. Volgens enkelen betekent het dat dansgroepen met minder fierheid dansen, de dansen niet echt willen uitdragen. Een dansleider geeft aan dat dansers ook bang zijn om in hun kostuums rond te wandelen voor of na een optreden. Ze doen het dan zo snel mogelijk terug uit.

In de enquête en de interviews wordt door de respondenten een heel scala aan factoren en verbeterpunten aangehaald die de populariteit in de samenleving kunnen beïnvloeden.

⁴⁴ Eline de Cock

⁴⁵ Luk Indestege

Positieve impact

- De meeste danspraktijken trekken een toegewijde groep mensen aan die actief betrokken is. Binnen de gemeenschappen zelf is de populariteit groot.
- Er is een sterk engagement van leidende figuren binnen de gemeenschap, zowel professionals als vrijwilligers.

Negatieve impact

- Onderwijs en jeugdbewegingen bieden geen social dance meer aan, kinderen en jongeren kunnen het dus niet leren kennen.
- Van buitenaf wordt social dance soms gezien als ouderwets of oubollig. Dat kan leiden tot een negatieve perceptie bij het bredere publiek en in de media. *“Het krijgt steevast het imago mee van levende fossielen”* (respondent 11). De manier waarop volksdansen zichzelf presenteren, draagt soms ook bij aan het oubollig imago, vindt één van de geïnterviewden. De kostuums zijn niet altijd aantrekkelijk en de muziek is vaak niet modern. De rem om te moderniseren komt vaak ook van binnenuit. Er zijn mensen die vast willen houden aan de traditie.
- Bij sommigen heerst de perceptie dat er een band is tussen volksdans en (extreem)rechtse standpunten. *“Bij sommige groepen is er een band met (extreem)rechtse standpunten, al mag je dit niet veralgemenen”* (respondent 15). Ook in de interviews kwam dit naar voren. Er zouden groepen zijn die openlijk verbonden zijn aan een politieke strekking of politieke boodschappen uitdragen. Ook speelt hierbij het verleden mee. Een deel van de Vlaamse volksdansgroepen zijn ontstaan vanuit de Vlaamse nationalistische jeugdbewegingen na de Tweede Wereldoorlog. Volksdans werd soms door de Vlaamse beweging gebruikt als uiting van fierheid op het Vlaams-zijn, en de link naar collaboratie was niet ver weg. Dat imago draagt volksdans nog altijd mee.
- Vlaamse volksdans wordt vaak geassocieerd met de Vlaamse identiteit. Sommige delen van de samenleving en bepaalde politici doen hier denigrerend over. Volksdansgroepen nemen bij de Europeade vaak een Vlaamse vlag mee, wat in die context een neutrale uiting is van de regio waar ze vandaan komen. In Vlaanderen zelf wordt het gebruik van de Vlaamse vlag echter vaak als ongepast gezien.
- Niet alleen leven er negatieve percepties, vaak zijn de dansen ook niet gekend en onbekend maakt onbemind.
- Lokale besturen bieden weinig ruimte voor dansevenementen, wat de zichtbaarheid niet ten goede komt.
- Culturele organisaties zijn vaak terughoudend om social dance te programmeren.
- Evenementen zijn vaak financieel niet rendabel. Daarom wordt het minder georganiseerd en wordt de doelgroep en instroom van nieuwe mensen kleiner.

Verbeterpunten

- Het professionaliseren van de communicatie over de danspraktijken en evenementen zou een positieve impact kunnen hebben.
- Onderwijs en jeugdbewegingen kunnen kinderen en jongeren kennis laten maken met social dance.

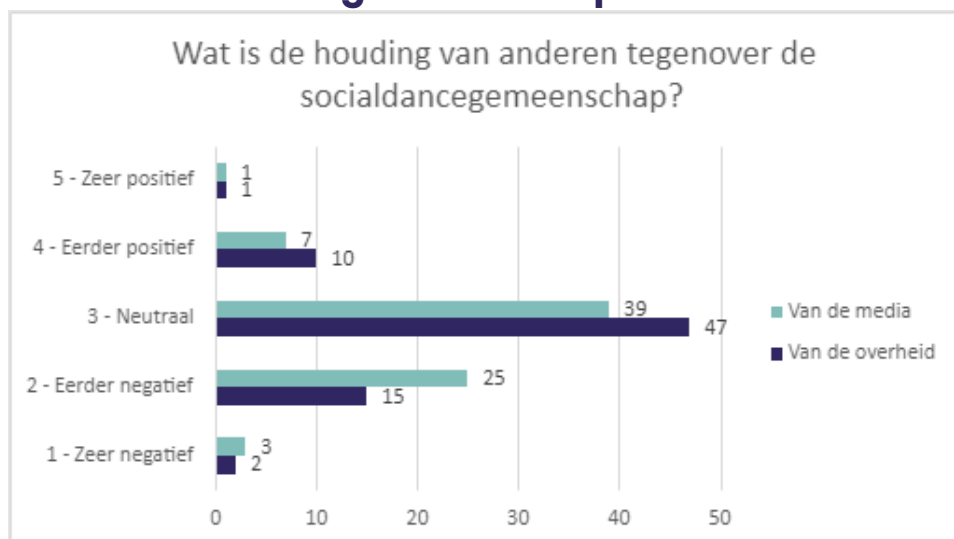
- Meer steun van overheid en media kan helpen om de zichtbaarheid te vergroten.

In de interviews valt op dat de vergelijking met andere Europese landen vaak gemaakt wordt. Hier zouden socialdancepraktijken populairder zijn en meer ondersteund worden.

“In Zweden zijn volksdansgroepen dorpsorganisaties waar veel mensen van het dorp, jong en oud, samenkomen om te zingen en dansen en gewoon plezier te maken. Hier zijn ze er wel in geslaagd om het levendig te houden.”⁴⁶

“In Estland, Letland en Litouwen wordt op school echt ingezet op traditionele dans en ze zijn er daar echt fier op. Dat is om een beetje jaloers op te zijn.”⁴⁷

4.3 Wat is de houding van media en overheid tegenover de socialdancegemeenschap?

Op de vraag wat de houding van de media en overheid is tegenover de socialdancegemeenschap antwoordden de respondenten het volgende:

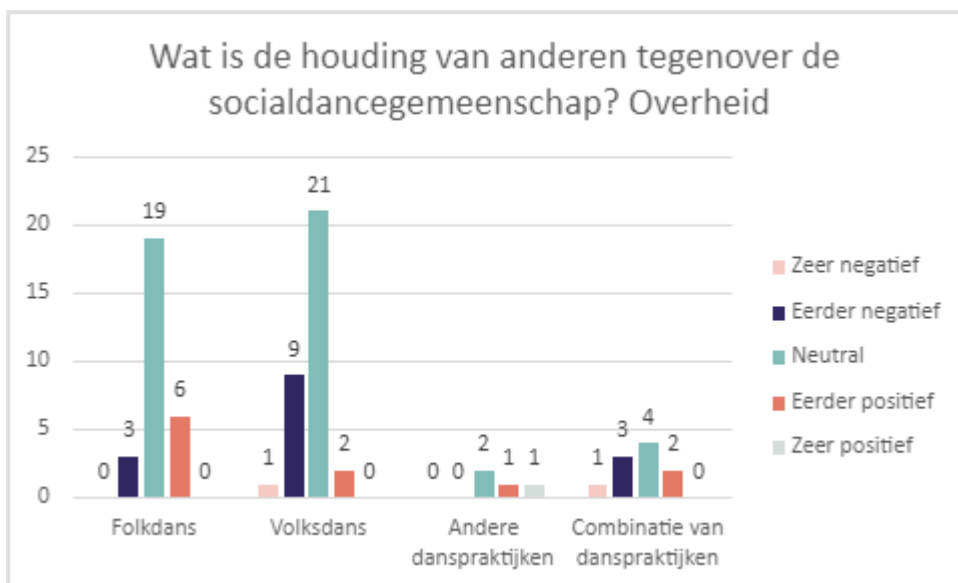
- **Zeer negatief:** 3 respondenten beoordelen de houding van de media (4%) als zeer negatief en 2 respondenten beoordelen de houding van de overheid (3%) als zeer negatief.
- **Eerder negatief:** er is een groter aandeel dat de houding van de media (20%) en van de overheid (33%) als eerder negatief bestempelt.
- **Neutraal:** de meerderheid van de respondenten vindt dat zowel de media (52%) als de overheid (63%) neutraal staan ten op zichte van social dance.
- **Eerder positief:** een kleinere groep respondenten beoordeelt de houding van media (9%) en overheid (13%) ten opzichte van social dance als eerder positief.
- **Zeer positief:** één respondent (1%) vindt de houding van de media en de overheid ten opzichte van social dance zeer positief.

⁴⁶ Luk Indestege

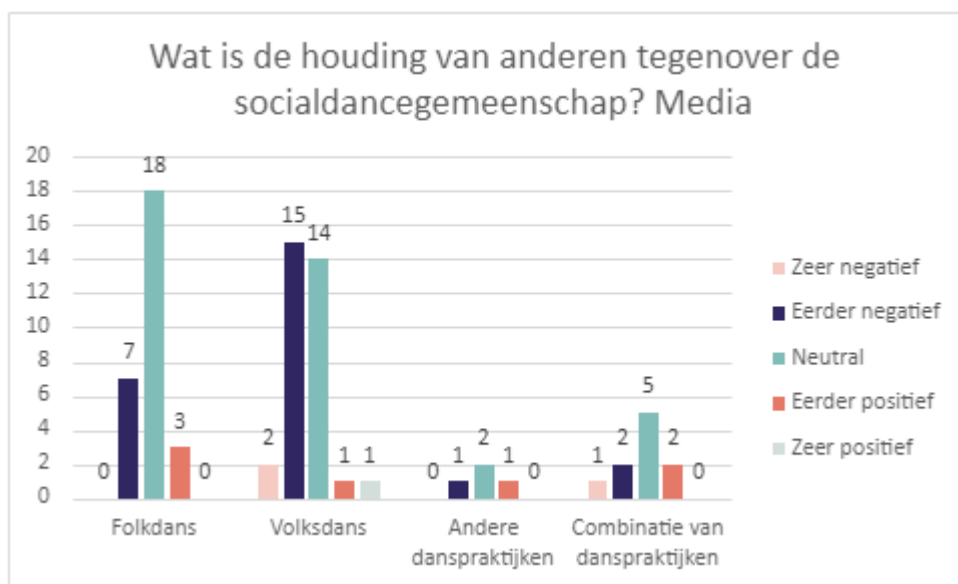
⁴⁷ Lisette Luyckx

Over het algemeen laten deze resultaten zien dat de meerderheid van de respondenten vindt dat zowel de media als de overheid neutraal staan tegenover social dance, terwijl er ook een aanzienlijk aantal respondenten is dat het eerder negatief beoordeelt. Over het algemeen vinden de respondenten dat de houding van de overheid tegenover social dance positiever is dan die van de media.

Als we de vergelijking maken tussen volks- en folkdansen zien we dat volksdancers wat negatiever zijn over de houding van de overheid dan folkdancers. 9 volksdancers van de 33 hebben ‘eerder negatief’ aangeduid (27%), tegenover 3 van de 28 folkdancers (11%). 6 folkdancers hebben ‘eerder positief’ aangeduid (21%), tegenover 2 volksdancers (6%).

Bij de houding van de media zien we ook dat volksdancers een negatiever beeld hebben. 15 van 33 (45%) volksdancers duiden ‘eerder negatief’ aan, tegenover 7 van de 28 folkdancers (25%).

De bijkomende opmerkingen van respondenten over de houding van de overheid en media kunnen worden samengevat in verschillende thema's. Deze thema's weerspiegelen de perceptie van onvoldoende aandacht, gebrek aan begrip en het bestaan van vooroordelen. Ook geven sommige respondenten aan dat ze moeilijk antwoord kunnen geven op deze vraag omdat ze er onvoldoende zicht op hebben.

Gebrek aan aandacht en begrip

- Respondenten uiten bezorgdheid over het gebrek aan aandacht voor social dance en de bijbehorende muziek in de media en bij de overheid. Tegelijkertijd vindt iemand dat de VRT hier best wat aandacht aan besteedt.
- Social dance wordt volgens de respondenten vaak afgeschilderd als ouderwets of marginaal, terwijl er een gebrek aan begrip is voor de diversiteit en moderne aspecten van de dansvormen.
- Er wordt gewezen op een gebrek aan ondersteuning en promotie van dansgroepen en festivals door de overheid, wat leidt tot een gevoel van onderwaardering.
- Er wordt benadrukt dat volksdansgroepen en festivals vaak over het hoofd worden gezien en ondergewaardeerd door de lokale overheden, wat leidt tot een gebrek aan erkenning en steun.
- Sommige respondenten suggereren dat het gebrek aan bekendheid en interesse in social dance het gevolg is van het ontbreken van educatieve programma's.
- Kranten publiceren vaak de activiteiten en evenementen niet meer. De lokale communicatiekanalen zijn ook minder toegankelijk. Eén van de redenen hiervoor kan zijn dat er in het algemeen veel aanbod is en daardoor minder ruimte voor elk initiatief.

Vooroordelen en stereotypen

Respondenten benadrukken dat social dance en bijbehorende muziek vaak worden geassocieerd met clichés, net vanuit het feit dat social dance vaak onbekend is. Er zijn stereotype beelden van social dance, zoals 'oubollig' en 'met geitenwollensokken'. Dat doet de brede culturele waarde en positieve sociale aspecten geen eer aan.

"Onlangs kwam in de serie Nonkels een scène waarin een vrouw in een 'volksdansvereniging' zat en een optreden gaf in traditionele kledij met belletjes aan de kuiten. Ik vond het jammer dat die scène eerder bedoeld was om spot te drijven met deze vrouw. We zijn een tweetal jaar geleden ook gevraagd geweest voor een dansprogramma maar hebben deze uitnodiging deels ook afgewezen uit schrik om uitgelachen te worden. (...) Vlaamse volksdans komt niet bepaald op een oprechte, mooie, en serieuze manier aan bod op tv (of toch niet dat ik weet)" (respondent 20).

Nood aan positieve representatie

- Respondenten pleiten voor een meer genuanceerde en positieve representatie van social dance in de media, die recht doet aan de diversiteit en moderne ontwikkelingen binnen de dansvormen.
- Meer media-aandacht en ondersteuning vanuit de overheid zou kunnen bijdragen aan een beter begrip en waardering voor social dance binnen de samenleving. Het zou ook helpen om meer te focussen op het sportieve element van de danspraktijken.

Al bij al benadrukken de opmerkingen van de respondenten het belang van een meer inclusieve, genuanceerde en positieve benadering van social dance door zowel de media als de overheid. Een volksdanser geeft het voorbeeld van een item uit *Iedereen Beroemd* in de rubriek ‘Pagina niet gevonden’. Ze gingen in deze rubriek op zoek naar bepaalde zaken die niet in Wikipedia stonden, [in dit geval de dans trawantel](#).

Sociale media kunnen een helpende factor zijn in de bekendmaking en zichtbaarheid. Het is een manier om een nieuw publiek te bereiken, *“vooral jonge mensen en dat is hetgeen we nu nodig hebben”*⁴⁸. Dat is iets wat de gemeenschap zelf in handen kan nemen, zoals werd opgemerkt in het rondetafelgesprek, mits je hier voldoende kennis en vaardigheden voor hebt. Aangezien alles vrijwilligerswerk is, is het niet evident hier tijd voor te maken. Er moet dan iemand in de groep zijn die zich hiervoor wil engageren. Zo iemand is niet altijd voorhanden. Bij folk wordt dit nu al meer ingezet. Folkbalgangers zien het vaak op sociale media wanneer hun vrienden op een folkbal zijn. Tijdens een interview werd aangegeven dat het waardevol zou zijn om een vorming te volgen over hoe je sociale media het beste kunt inzetten.

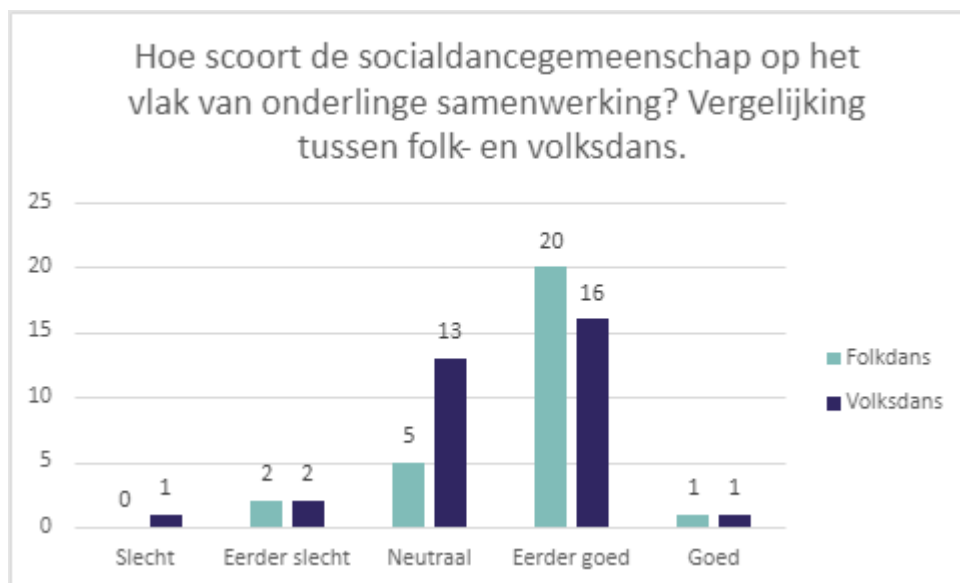
4.4 Hoe scoort de socialdancegemeenschap op het vlak van onderlinge samenwerking?

Eén persoon (3%) beoordeelt de onderlinge samenwerking als ‘zeer slecht’, terwijl acht (11%) respondenten het als ‘eerder slecht’ beschouwen. Ongeveer een derde van de respondenten (22 personen, 29%) staat neutraal tegenover de onderlinge samenwerking binnen de gemeenschap. Een meerderheid van de respondenten (44 personen, 59%) beoordeelt de onderlinge samenwerking als positief. Daarvan beschouwen 39 respondenten (89%) het als ‘eerder goed’ en vijf respondenten als ‘zeer goed’ (7%). Deze resultaten suggereren dat de meerderheid een positieve kijk heeft op de onderlinge samenwerking binnen de gemeenschap, hoewel een kleine minderheid toch kritisch is.

De vergelijking tussen volksdans en folkdans laat zien dat volksdansers iets negatiever zijn als het gaat om de onderlinge samenwerking. 16 respondenten hebben ‘eerder goed’ aangeduid (50%) ten opzichte van 20 folkdansers (74%).

⁴⁸ Hanne Kinne

Hieronder vatten we de opmerkingen en ervaringen samen.

Verschillende werelden

Respondenten geven aan dat de mate van samenwerking afhangt van de specifieke danspraktijk. Zo wordt opgemerkt dat de tango- en ballroomscenes vaak vijandiger zijn dan bijvoorbeeld de folk- of swingdansgemeenschap. Daarnaast merken respondenten op dat de mate van samenwerking ook afhangt van de specifieke organisatie binnen de gemeenschap.

Er is weinig contact tussen de verschillende dansgemeenschappen, waardoor er logischerwijze ook weinig onderlinge samenwerking is. De interesse is er ook niet altijd. Een respondent geeft het voorbeeld van een volksdansworkshop op een folkfestival waar de opkomst gering was. Elk hebben ze hun eigen aanhangers, organisaties en promotiekanalen.

Tegelijkertijd zijn er zeker linken en zouden ze elkaar kunnen versterken. In het rondetafelgesprek, waarin volks- en folkdancers vertegenwoordigd waren, was iedereen het erover eens dat meer contact met elkaar goed zou zijn. Beiden kunnen van elkaar leren. Folkdans kan leren van de wijze van documenteren van volksdans en volksdans kan leren van folk om meer met gevoel te dansen en de muziek te volgen, aldus de aanwezigen in het rondetafelgesprek. Daarnaast kan het interessant zijn om samen naar buiten te komen met een sterke boodschap om het imago te versterken.

Barrières voor samenwerking

Er zijn echter een aantal barrières die samenwerking bemoeilijken.

Soms speelt rivaliteit tussen groepen hen parten. Het eigen ego van sommige individuen staat soms in de weg. Door persoonlijke strubbelingen loopt uitwisseling soms ook minder goed.

Over het algemeen is er een gebrek aan geld en tijd om samenwerking te bevorderen. Soms is het moeilijk om vrijwilligers te vinden voor de praktische taken op de dag van een bal of haken vrijwilligers op het laatste moment af.

Er is bij sommigen een gebrek aan initiatief om te delen. Dansgroepen hanteren diverse benaderingen als het gaat over het delen van hun eigen creaties. Sommigen koesteren hun zelfgemaakte choreografieën en houden deze graag voor zichzelf. Anderen daarentegen zijn juist enthousiast om hun choreografieën te delen en deze aan anderen aan te leren. Danspunt tracht met het Dansbank-initiatief deze uitwisseling te bevorderen door een databank te creëren voor dansbeschrijvingen van zowel volks- als werelddansen. Tijdens de coronapandemie hebben verschillende dansgroepen op hun vraag deelgenomen aan het vastleggen van een nieuwe dans: de coronamazurka. Er heerst echter het idee dat de Dansbank nog niet echt van de grond komt. Danspunt roept dansgroepen wel op om ook hun eigen creaties te delen, maar sommigen zijn hier terughoudend in. Er leeft namelijk een vrees dat andere dansgroepen hun dans op een andere of zelfs betere manier zullen uitvoeren en de oorspronkelijke choreograaf niet zullen benoemen. Andere dansleiders en choreografen zijn juist fier als iemand hun choreografie uitvoert op een net iets andere manier. Bovendien is het vaak bij 'traditionele' dansen niet meer duidelijk waar de dans precies vandaan komt en wie de maker was. IVV heeft in het kader van de Dansbank van Danspunt een lijst aangemaakt van alle dansen in hun bezit. Ze hebben de intentie om deze ook te delen via de Dansbank, maar het loopt strop op juridische kwesties: rusten er auteursrechten op de muziekopnames bijvoorbeeld? IVV haalt op dit moment ook deels de inkomsten uit de verkoop van boekjes met dansbeschrijvingen, waardoor zij dus een deel van hun inkomsten zouden verliezen.

Ook geeft iemand aan dat de opdeling van de overheid in amateurkunsten, jeugd, sport en erfgoed een drempel vormt.

Positieve ervaringen met samenwerking

Ondanks de barrières zijn er toch al een aantal positieve ervaringen met samenwerking binnen de gemeenschap, vooral met andere volksdansverenigingen, folkmuziekverenigingen, vendelverenigingen en andere gildes.

Volksdansverenigingen binnen Vlaanderen hebben contact met elkaar, komen bij elkaar op bals en lenen attributen of dansers voor een optreden uit. Dansgroep Kalitsa verhuurt traditionele kledij om andere groepen de kans te geven om ook in traditionele kostuums (die vaak wel 700 euro kosten) te dansen.

Voor het organiseren van evenementen is goede samenwerking vaak cruciaal:

- Het organiseren van bals en festivals vraagt een intensieve samenwerking. Vaak kunnen organisatoren hierbij rekenen op geëngageerde vrijwilligers. Daarnaast is er veel spontane samenwerking tussen dansers, groepen en organisatoren.
- Organisatoren hebben contact om hun agenda's op elkaar af te stemmen en buitenlandse muzikanten die worden geboekt voor het ene festival of bal worden vaak ook uitgewisseld met een ander evenement in dezelfde periode.⁴⁹

Samenwerking wordt vaak bevorderd door evenementen en de inspanningen van organisaties, zoals de vzw Europeade Vlaanderen. Ook de danskalender MieKatoen wordt aangehaald als goed

⁴⁹ Carl Bosch, Luk in de Steege

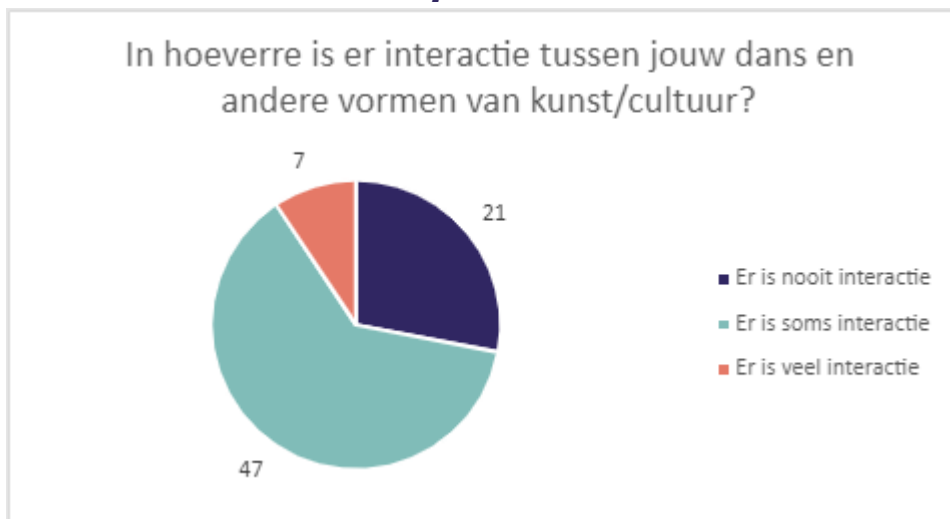
voorbeeld. Danspunt probeer met haar jaarlijkse Rendez-Vous de spelers van beide werelden samen te brengen op een inspiratie- en uitwisselingsdag. De initiatiefnemers van De Dansgazel hebben al heel wat moeite gedaan om dansbeschrijvingen te documenteren en ontsluiten. Zij geven aan dat samenwerking hierbij onontbeerlijk is.

Dansleiders of dansgroepen geven workshops aan elkaar om bepaalde dansen aan te leren of organiseren samen een stage. Ondanks de al genoemde negatieve ervaring, zijn er ook positieve voorbeelden. Een folkbalorganisator zegt het volgende: *“Op ons aankomend folkbal komen een tiental jongeren van een volksdansgroep naar een dansinitiatie.”*⁵⁰ Op deze manier is er uitwisseling tussen de twee werelden.

Samenwerking tussen koepelorganisaties

Er is sprake van een intensivering van samenwerking tussen organisaties zoals IVV en VVKB. Er is een toenemende ondersteuning door professionele organisaties, zoals CEMPER en Danspunt. In de volksdanswereld was er lange tijd sprake van verschillende hokjes. De vele koepelorganisaties waren sterk verzuild en werkten amper samen. Zo’n 20 jaar geleden zijn die hokjes beginnen afbrokkelen. *“Degenen die overblijven, moeten samenwerken”*⁵¹, zei de voorzitter van IVV hierover tijdens het rondetafelgesprek. IVV en VVKB hebben veel contact met elkaar. Ze zitten in elkaars algemene vergadering, hebben regelmatig overleg en verspreiden elkaars initiatieven. Maar ze werken ook effectief samen, bijvoorbeeld binnen de Dansbank om dansen te verzamelen en onlangs bij de postercampagne van Werkplaats immaterieel erfgoed.

4.5 In hoeverre is er interactie tussen jouw dans en andere vormen van kunst/ cultuur?

⁵⁰ Luk Indesteege

⁵¹ Gert Laekeman

De respondenten gaven de volgende antwoorden met betrekking tot de interactie tussen dans en andere vormen van kunst en cultuur:

- **Er is nooit interactie:** 21 respondenten (28%) geven aan dat er nooit interactie is tussen hun dans en andere vormen van kunst of cultuur. Dat suggereert dat sommige dansers hun activiteit mogelijk geïsoleerd ervaren, zonder veel connectie met andere artistieke disciplines.
- **Er is soms interactie:** de meerderheid van de respondenten (47 personen, 63%) geeft aan dat er soms interactie is tussen hun dans en andere vormen van kunst of cultuur. Dat wijst op een zekere mate van verbondenheid tussen dans en andere artistieke uitdrukkingsvormen, zij het niet op een consistente basis.
- **Er is veel interactie:** een klein aantal respondenten (7 personen, 9%) meldt dat er veel interactie is tussen hun dans en andere vormen van kunst of cultuur. Dat suggereert dat voor sommige dansers de danspraktijk nauw verweven is met andere artistieke disciplines, en dat er frequent en diepgaand contact is met verschillende kunstvormen.

Deze resultaten tonen aan dat de mate van interactie tussen dans en andere vormen van kunst/cultuur varieert onder de respondenten, met de meerderheid die aangeeft dat er soms interactie is. Dit suggereert dat er potentieel is voor meer samenwerking en integratie tussen dans en andere artistieke disciplines.

We vroegen de respondenten ook naar concrete interacties die zij al hadden met andere vormen van kunst en cultuur. Natuurlijk is er de interactie met muzikanten, met de vele liveoptredens en livemuziek tijdens repetities. Ethno Flanders (een muziek- en danskamp voor folk-, traditionele en werelddans) wordt genoemd als goed voorbeeld.

Andere genoemde praktijken zijn:

Culturele evenementen: Dansers komen vaak in contact met andere kunst- en cultuurvormen tijdens culturele evenementen zoals optochten, straattheater en historische feesten. Hierbij kunnen verschillende ambachten worden getoond en zijn er optredens van diverse muzikanten en koren.

Theater- en muziekvoorstellingen: Er zijn samenwerkingen tussen dansgroepen en andere kunstorganisaties, zoals theaters, marionettentheaters en koren.

Crossovers en experimenten: Respondenten geven aan dat folk- en volksdans soms wordt vermengd met andere dansstijlen, zoals latinodansen, en dat er experimenten worden gedaan met vernieuwende elementen tijdens optredens en festivals.

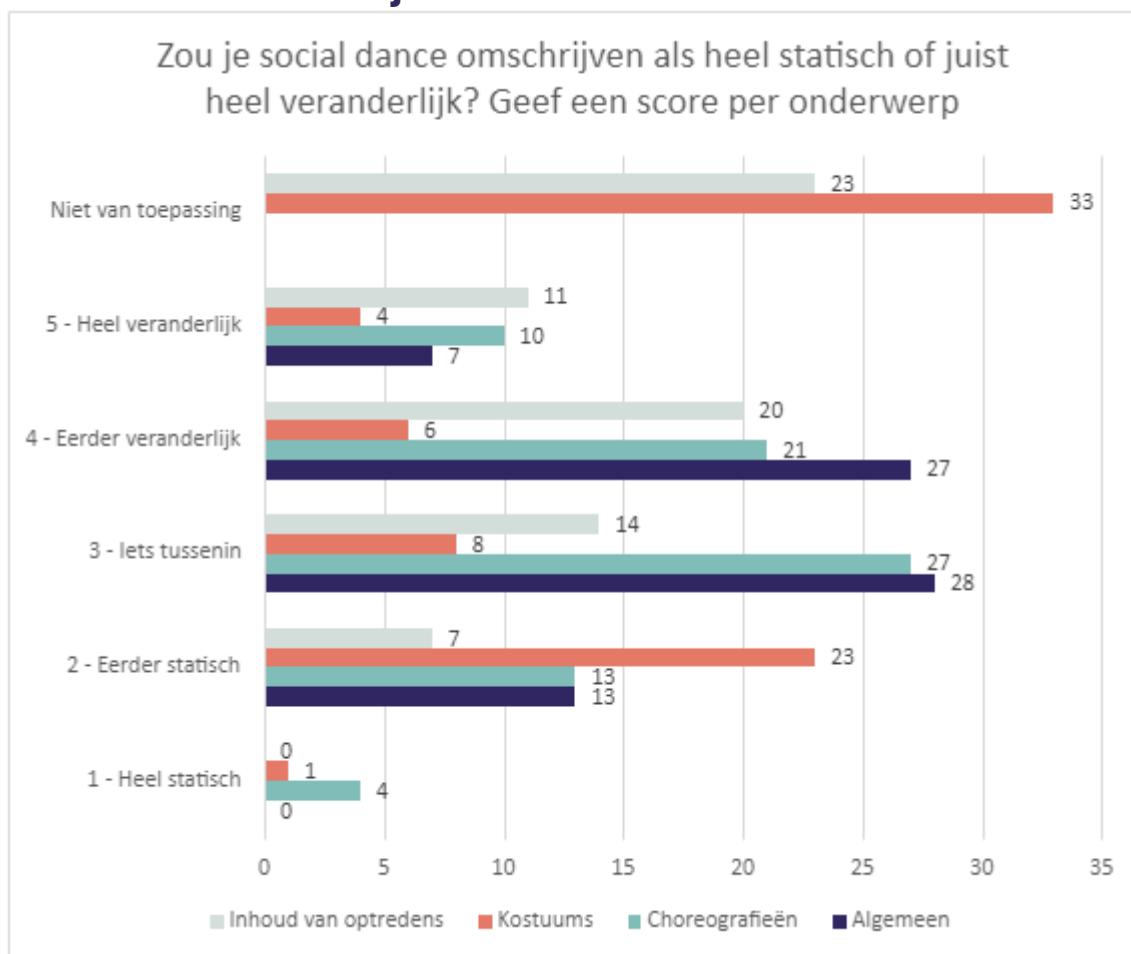
Zo heeft Drieske Nijpers deelgenomen aan De Dansvitrine, een initiatief van Danspunt. Dat was een coachingstraject met een professionele choreograaf van een andere dansdiscipline. *“Met onze dansgroep waren wij daar het buitenbeentje tussen alle experimentele dansen, maar zo treed je wel buiten je eigen lokaaltje. Dit helpt om het uit te dragen en levend te houden.”*⁵²

⁵² Eline de Cock

Internationale uitwisseling: Er is interactie tussen dansers en kunstenaars uit andere landen, waarbij optredens worden gegeven tijdens evenementen en uitstapjes naar het buitenland.

Samenwerking met musea: Er zijn verschillende dansgroepen die al samenwerkten met musea. Tijdens het rondetafelgesprek kwam er een negatieve ervaring naar voren van een volksdansgroep die door een museum werd gevraagd om op het plein voor het museum te dansen. Ze mochten na het optreden niet gratis binnen in het museum. De dansers voelden zich hierdoor miskend. Maar er zijn ook voorbeelden van positieve ervaringen. Dansgroep Passi danste vaak in musea: *“Plantin Moretus was eigenlijk ons huismuseum.”*⁵³ Ook in het Museum van Hedendaagse Kunst Antwerpen en het Museum Hof Van Busleyden hebben ze al eens gedanst. Dat waren heel waardevolle samenwerkingen om een ander publiek te bereiken. Uit het dansen in een dergelijke setting haalden ze ook veel voldoening. De museummedewerker in Plantin Moretus waar ze contact mee hadden is gestopt en het is nog niet gelukt om een nieuwe samenwerking op poten te zetten. Er is ook weinig tijd om echt zelf op zoek te gaan naar dit soort samenwerkingen.

4.6 Zou je social dance omschrijven als heel statisch of juist heel veranderlijk?

⁵³ Dansgroep Passi

De beoordeling van social dance als statisch of veranderlijk varieert afhankelijk van het specifieke onderwerp. Over het algemeen wordt social dance niet als heel statisch beschouwd. Voor wat betreft de algemene perceptie van social dance is er een verdeeldheid onder de respondenten. 28 respondenten (37%) geven aan dat het ‘iets tussenin’ is, terwijl een 27 respondenten (36%) het als ‘eerder veranderlijk’ beoordelen, 13 personen (17%) beoordelen het als ‘eerder statisch’ en 7 (9%) als ‘heel veranderlijk’.

Wat betreft de choreografieën en de inhoud van optredens, worden beide categorieën door het grootste deel van de respondenten als ‘eerder veranderlijk’ of ‘iets tussenin’ beschouwd.

Daarentegen worden de kostuums als ‘eerder statisch’ gezien door 23 van de respondenten (31%). Het is ook het vermelden waard dat er een groot aantal respondenten is dat ‘niet van toepassing’ heeft geselecteerd voor de categorieën ‘kostuums’ en ‘inhoud van optredens’. Dat geeft aan dat deze aspecten mogelijk niet relevant zijn voor alle vormen van social dance.

In het rondetafelgesprek waren zowel folk- als volksdansers het erover eens dat het belangrijk is om te weten waar de dans vandaan komt. Hoewel er in de loop van de jaren veel variaties ontstaan zijn, moet de basis wel herkenbaar blijven.

*“Bijvoorbeeld de polka, je hebt een platte polka, dus een rustige dansenpolka, je hebt een gesprongen polka. Hoe dan ook zal de basisbeschrijving toch altijd de inspiratie blijven.”*⁵⁴ De personen die de dans ooit hebben beschreven en vastgelegd worden gezien als autoriteit. Zij beslissen wat het fundament is van de dans.

Bij volksdans wordt uitgegaan van de choreografie. Die kan veranderen in de loop der jaren, maar staat vast op de dansvloer en wordt daar door iedereen hetzelfde gedanst. Er zijn wel kleine verschillen tussen de manier waarop de dans wordt uitgevoerd per dansgroep. Eén respondent deelt de ervaring waarbij een danser eens ging deelnemen bij een andere groep: terwijl iedereen op een bepaald moment in de cirkel door zijn knieën zakte, bleef hij staan. Soms worden traditionele dansen juist bewust aangepast. Drieske Nijpers is onder invloed van hun dansleidster al een tijdje bezig met het binnenbrengen van theatrale elementen in hun dans. Ze doen dit vooral om het aantrekkelijk te maken voor het publiek. Door een tafereel toe te voegen, bijvoorbeeld vrouwen die de was ophangen, zien toeschouwers waar de dansen over gaan. Het tafereel in combinatie met de kostuums maken indruk op de toeschouwers, *“ze hebben dan echt het gevoel dat ze naar iets echt oud aan het kijken zijn.”*⁵⁵

Ook worden dansen aangepast omwille van de dansbaarheid. Dansgroep Passi gaat uit van eeuwenoude dansbeschrijvingen, soms staan hier zaken in die ze niet goed begrijpen of die te moeilijk zijn om uit te voeren. In onderling overleg passen ze dat dan aan. Er zijn dansers die het lastig hebben met het aanpassen van choreografieën: *“Wanneer je uit een dans de specifieke zaken weglaat, omdat dansers dit te moeilijk vinden of het niet graag doen, dan blijft er maar weinig van*

⁵⁴ Gert Laekeman

⁵⁵ Eline de Cock

de dans over. Hetzelfde geldt voor de kledij, zoals het dragen van een muts. Dat doen ze niet graag, maar het is wel nodig, omdat het erbij hoort.”⁵⁶

Bij folkbals zijn er twee mogelijkheden: je hebt de vaste structuur waaraan je kunt meedoen maar je kunt ook je eigen weg gaan, zolang je anderen niet stoort. Hier zijn wel verschillende meningen over. Er zijn mensen die vinden dat je eerst de pas moet leren zoals deze bedoeld is voordat je er je eigen ding mee kunt doen. Er wordt op bals en festivals ook aandacht besteedt aan de juiste dansrichting want als dansers zich daar niet aan houden, botsen ze tegen elkaar aan. Er zijn folkorganisaties en ‘traditionalisten’ die pleiten voor het behoud van de dansen zoals ze ooit gemaakt zijn. Deze lijken wel in de minderheid te zijn. *“Ik ben er helemaal overheen, ik ga ervan uit: ofwel is een traditie levendig en evolueert ze mee met haar tijd, ofwel verstart de traditie, sterft ze uit en wordt het een museumstuk.”⁵⁷* Het komt bij folk ook voor dat dansen veranderen door de virtuositeit van de muzikanten. Dansers interpreteren de muziek op een eigen manier in hun dans. Muzikanten spelen hierop in, door hun eigen stijl te ontwikkelen. Bij folkdans beïnvloedt de muzikant de dans. *“Bijvoorbeeld de Mazurka heeft een enorme evolutie doorgemaakt van een Poolse militaire dans eigenlijk, die gesprongen en gestampt werd bijna, tot een zeer vloeiende, zeer intieme dans. Men noemt dat wel eens ‘de slow van de folk’.”⁵⁸* Bij volksdans is dat veel minder het geval. De muzikanten spelen vaststaande melodieën. Er zijn enkele volksdansers die bang zijn dat de veranderingen in choreografieën die zich voordoen bij folkdans ook doorsijpelen naar de volksdans.

Bij volksdans maken groepen meer en meer eigen creaties, waardoor sommige traditionele dansen dreigen te verdwijnen. Een respondent zegt dat dit op zich geen probleem is, maar de nieuwe creaties worden vaak gemaakt voor het podium terwijl er nood is aan eenvoudige gemeenschapsdanses om volksdans toegankelijk te houden.

Tegelijkertijd heeft de volksdansgemeenschap misschien te lang gestreden tegen verandering. De gilden wilden lange tijd absoluut enkel traditionele dansen uitvoeren. Wanneer een groep een andere dans wilde brengen, werden ze gediskwalificeerd voor het treffen. Nu wordt er door de gilden amper nog gedanst. Een geïnterviewde verwoordt het zo: *“We zullen die traditionele lijnen moeten loslaten willen we aantrekkelijk blijven. We leven nu eenmaal niet meer in 1900.”⁵⁹*

Dansgroep Kalitsa heeft als doel de authentieke Griekse danstradities in ere te houden. Ze streven ernaar de dansen te behouden zoals ze in verschillende regio’s van Griekenland gedanst worden en werden. Voor hen is het belangrijk om als Griekse dansgroep in België de traditie door te geven. Dit streven naar authenticiteit is een reactie op een trend uit de jaren 70, toen Griekse folkloregroepen opkwamen en vaak in hotels optraden. Die groepen pasten de dansen aan om aantrekkelijker te zijn voor een publiek, wat volgens de dansleidster van Kalitsa afbreuk doet aan de authenticiteit. Voor haar is folklore een aangepaste vorm van dans voor een publiek, terwijl traditie betekent dat de dans wordt doorgegeven zoals deze in de Griekse dorpen gedanst wordt.

⁵⁶ Anoniem

⁵⁷ Luk Indesteege

⁵⁸ Luk Indesteege

⁵⁹ Annemarie Deridder

In tegenstelling tot Kalitsa, volgt de Peruaanse dansgroep Jarana Peruana een andere benadering. Zij dansen de hedendaagse versie van traditionele Peruaanse dansen, waarbij ze een trend volgen die in Peru is begonnen. Ze gebruiken videoclipjes van nieuwe liedjes als inspiratie en zetten zich daarmee af tegen de ‘traditionalisten’ in zowel Peru als binnen de diasporagemeenschap. Deze benadering benadrukt een dynamische en evoluerende interpretatie van dans, in plaats van het behoud van een statische traditie.

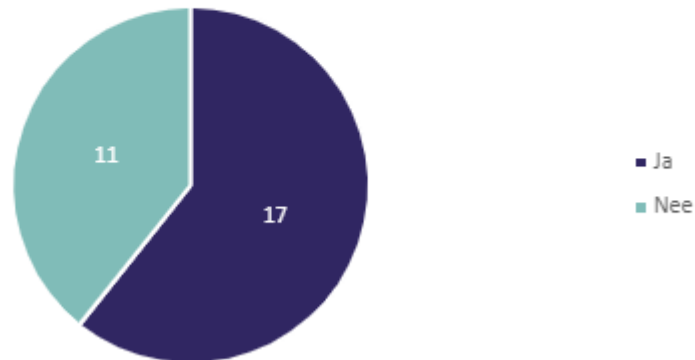
4.7 Is de dans die jij of jouw groep beoefent gekoppeld aan bepaalde tradities en/of evenementen?

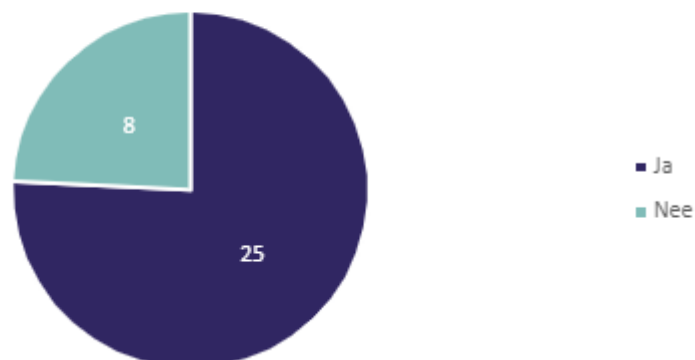
68% van de respondenten geeft aan dat hun danspraktijk is gekoppeld aan tradities en/of evenementen, bij 32% van de respondenten is dat niet het geval.

Bij folk geven 17 van de 28 (61%) respondenten aan dat de dans die zij beoefenen gekoppeld is aan tradities en/of evenementen, ten opzichte van 25 op de 33 (76%) bij volksdans. Beiden zijn dus gekoppeld aan tradities en evenementen, al zijn het soort tradities en evenementen wel verschillend.

Is de dans die jij of jouw groep beoefent gekoppeld aan bepaalde tradities en/of evenementen? Folkdans

Is de dans die jij of jouw groep beoefent gekoppeld aan bepaalde tradities en/of evenementen? Volksdans

Op de vraag aan welke tradities/evenementen de danspraktijk is gekoppeld kregen we de volgende antwoorden:

- verbonden aan volken, landen, streken en/of culturen uit de hele wereld (en hun muziekgebruiken), waaronder: Afro-Amerikaanse cultuur, Armeense cultuur, Griekse cultuur, Balkan, Europa, Frankrijk, België (13 respondenten);
- volksevenementen, waaronder: winterzonneward, meiboomplanting, koningsschieting bij de gildes, activiteiten rond erfgoed, oogstfeesten, joelfeest, lentefeest, midzomer, teerfeest, jaarlijkse openluchtinstuif, jaarlijkse dansmaxithon, carnaval (20 respondenten).
- historische evenementen, zoals middeleeuwse festivals of ommegangen;
- bals, waaronder: Boombal, Comsibal, practica van Frisse Folk en Netefolk, Queimada (9 respondenten);
- festivals (2 respondenten);
- tradities van de gilde (1 respondent).

Folkdancers geven vaak aan dat hun danspraktijk gekoppeld is aan traditionele dansen en aan balfolkevenementen. Volkdancers geven meestal aan dat hun danspraktijk gekoppeld is aan Vlaamse traditionele dansen en volksevenementen.

4.8 Conclusies en implicaties voor duurzaamheid

Social dance draagt bij aan het versterken van de sociale structuur van de samenleving. Het verenigt mensen en draagt bij aan welzijn en begrip tussen verschillende groepen. De voordelen van het beoefenen van dans voor dansers zelf en voor de bredere samenleving zijn binnen de dansgemeenschap duidelijk en die waarden worden breed gedeeld. Het feit dat er een sterk engagement leeft binnen de dansgemeenschappen is een grote kracht. In de buitenwereld leven er negatieve stereotype beelden. De media en de overheid helpen niet of nauwelijks om deze stereotype beelden te weerleggen. In tegendeel, soms versterken ze deze beelden. Uit de enquête blijkt dat de respondenten vinden dat de houding van de overheid positiever is dan die van de media. Het gebrek aan steun van media en overheid belemmert de groei van danspraktijken. Er kunnen inspanningen gedaan worden om de algemene perceptie van de danspraktijken te keren door de positieve aspecten te delen. Sociale media kunnen hier ook voor ingezet worden. Een vorming in het gebruik van sociale media kan dansers meer inzicht geven in het gebruik van dit communicatiemiddel.

Over het algemeen wordt er opgeroepen tot meer samenwerking binnen de sociale dansgemeenschap, met het argument dat dit kan leiden tot mooie resultaten en een versterking van de gemeenschap als geheel. Er wordt gepleit voor minder concurrentie en meer samenhangigheid tussen verschillende groepen en organisaties. Ook is er potentieel voor meer samenwerking en integratie tussen dans en andere artistieke disciplines. De verbeterde samenwerking tussen koepelorganisaties moet zeker behouden blijven.

De meeste respondenten geven aan dat hun danspraktijk gekoppeld is aan tradities en/of evenementen. Er is een verschil in het soort tradities voor folk- en volksdans. Voor het succesvol doorgeven van dans aan de volgende generaties is het van belang ook acties te ondernemen om deze tradities en evenementen te behouden.

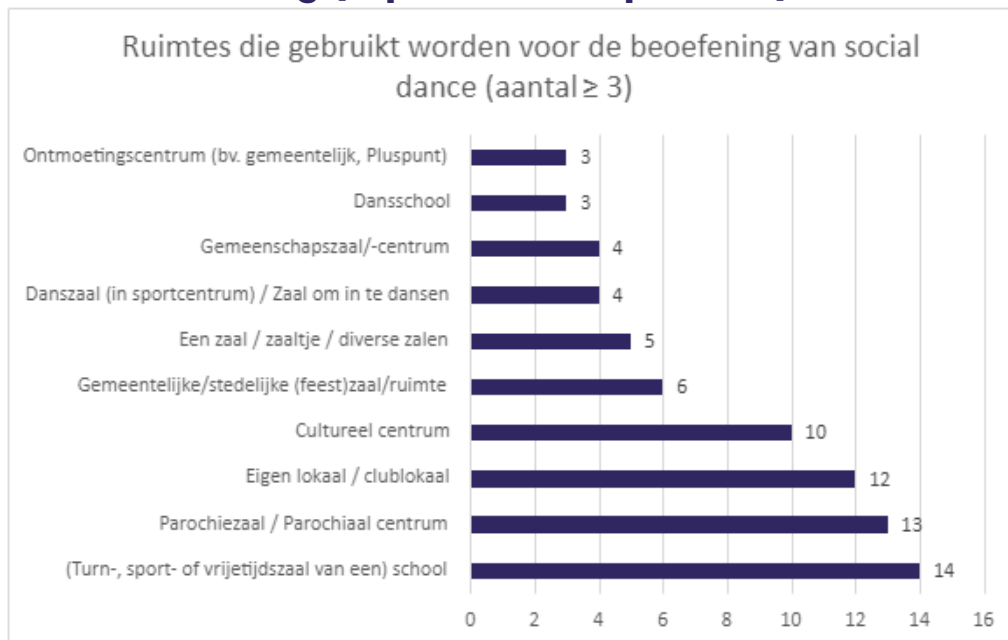
Dansers vinden het belangrijk dat de basis en achtergrond van de dansen bekend zijn. Dansen veranderen continu. Dat gebeurt zowel bewust als onbewust. De meeste respondenten omarmen die veranderingen en geven aan dat als tradities niet evolueren ze ook niet blijven leven.

Vragen waar met een werkgroep verder over nagedacht kan worden:

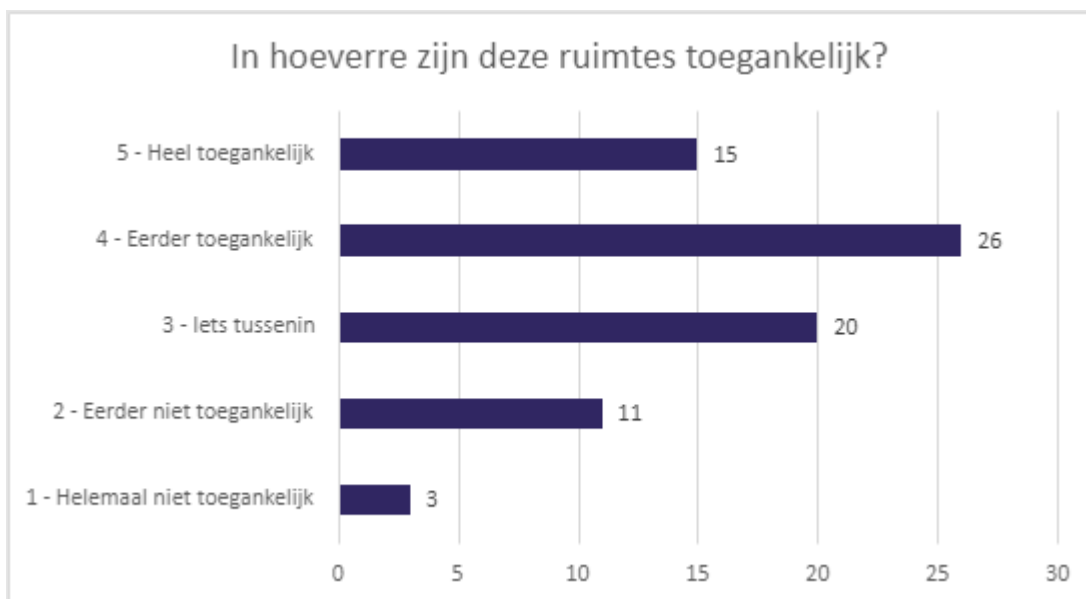
- Wat kunnen we leren van andere Europese landen?
- Meer samenwerking: Waar kan dit concreet uit bestaan? Hoe kunnen we drempels en barrières verlagen?

5 Infrastructuur en reglementen

5.1 Welke ruimte(s) gebruik(t) je of jouw groep voor de beoefening (repeteren en optreden)?

Scholen worden het meest gebruikt voor de beoefening van social dance (14 respondenten, 19%), daarna volgen parochiecentra (13 respondenten, 17%), eigen lokalen (12 respondenten, 16%) en culturele centra (10 respondenten, 13%). 61 respondenten (81%) geven aan dat ze deze ruimtes voldoende ter beschikking hebben, 14 respondenten (18%) vinden van niet.

Op vlak van toegankelijkheid gaven de respondenten de volgende antwoorden:

- Een kleine groep van 3 respondenten (4%) geeft aan dat de ruimtes ‘helemaal niet toegankelijk’ zijn. 11 respondenten (15%) beschouwen de ruimtes als ‘eerder niet toegankelijk’.
- 20 respondenten (27%) geven aan dat de toegankelijkheid van de ruimtes ‘iets tussenin’ ligt. Dit suggereert dat er zowel positieve als negatieve aspecten zijn wat betreft de toegankelijkheid, en dat er ruimte is voor verbetering.
- De meerderheid van 26 respondenten (35%) ervaart de ruimtes als ‘eerder toegankelijk’. Dit suggereert dat de meeste mensen redelijke toegang hebben tot de ruimtes voor dansactiviteiten, zij het met enkele beperkingen of uitdagingen.
- 15 respondenten (20%) beschouwt de ruimtes als ‘heel toegankelijk’.

De opmerkingen over de toegankelijkheid van ruimtes voor dansactiviteiten laten verschillende uitdagingen en beperkingen zien waarmee organisatoren worden geconfronteerd:

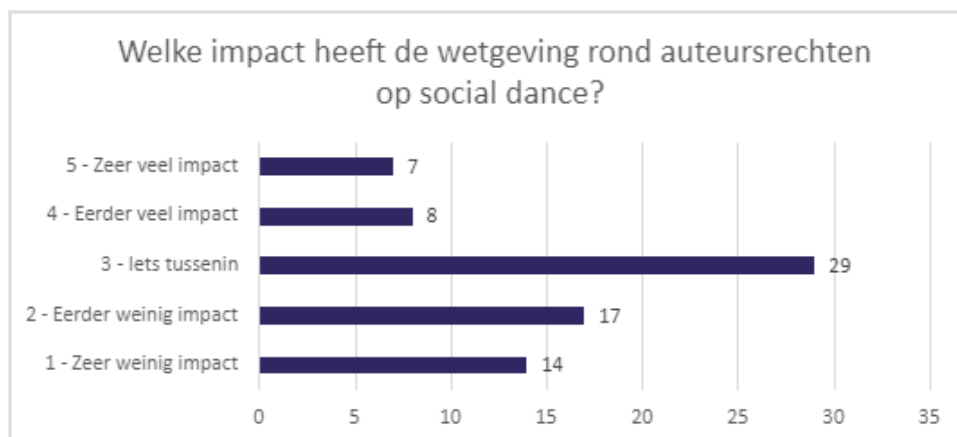
- **Kosten:** Veel opmerkingen benadrukken de hoge kosten van het huren van geschikte ruimtes, wat een aanzienlijk deel van het budget van de groep kan opslokken. Dat kan leiden tot het moeten vragen van lidmaatschapsgeld of het doorrekenen van hoge ticketprijzen aan de deelnemers.
- **Kwaliteit van de vloer:** Er wordt herhaaldelijk gewezen op de kwaliteit van de dansvloer. Tegel- of verouderde vloeren zijn niet ideaal voor dansactiviteiten en kunnen het dansplezier verminderen of zelfs tot blessures leiden. De voorkeur gaat uit naar houten vloeren.
- **Geschiktheid van de ruimte:** Naast de dansvloer wordt ook de algemene geschiktheid van de ruimte voor dansactiviteiten genoemd, waaronder de aanwezigheid van spiegels, voldoende ruimte en goede akoestiek.
- **Bereikbaarheid:** De bereikbaarheid van de locatie, vooral met het openbaar vervoer, wordt genoemd als een punt van zorg. Moeilijke bereikbaarheid kan potentiële deelnemers ontmoedigen om te komen.
- **Beschikbaarheid:** Het vinden van geschikte ruimtes die beschikbaar zijn wanneer dat nodig is, is een uitdaging. Sommige opmerkingen wijzen erop dat goede zalen vaak bezet of te duur zijn.
- **Subsidies en ondersteuning:** Sommige respondenten wijzen op de noodzaak van subsidies en ondersteuning van overheden om de toegankelijkheid van ruimtes te verbeteren. Dit kan helpen om de kosten te verlagen en meer betaalbare opties beschikbaar te stellen voor dansgemeenschappen.

Een festival- en balorganisator heeft de bals een aantal maanden moeten stilleggen door gebrek aan een zaal: *“Het is ontzettend moeilijk om een betaalbare zaal te vinden die ook aan de criteria voldoet, zoals bijvoorbeeld een podium, een leuke dansvloer, die gebruikt kan worden tot laat in de avond en goed bereikbaar is.”*⁶⁰ In het rondetafelgesprek werd bevestigd dat er een algemeen gebrek is aan kwalitatieve zalen.

⁶⁰ Carl Bosch

Naast ruimte voor dansen zijn er nog andere noden. Groepen die danskostuums gebruiken moeten die ook ergens stockeren en dat is niet evident. Dit kwam naar boven in het interview met dansgroep Kalitsa. Zij hebben veel kledij aangekocht in de afgelopen 30 jaar en huren een dure ruimte om ze te stockeren. Daarbij moet ook rekening gehouden worden met de kwaliteit van de ruimte, zodat de kledij goed bewaard blijft.

5.2 Welke impact heeft de wetgeving rond auteursrechten op social dance?

Veel respondenten geven aan weinig tot geen kennis te hebben over de wetgeving omtrent auteursrechten en de impact ervan op social dance. Toch kwam naar voren dat er enkele bezorgdheden of frustraties leven over auteursrechten op muziek en de inning hiervan door Sabam:

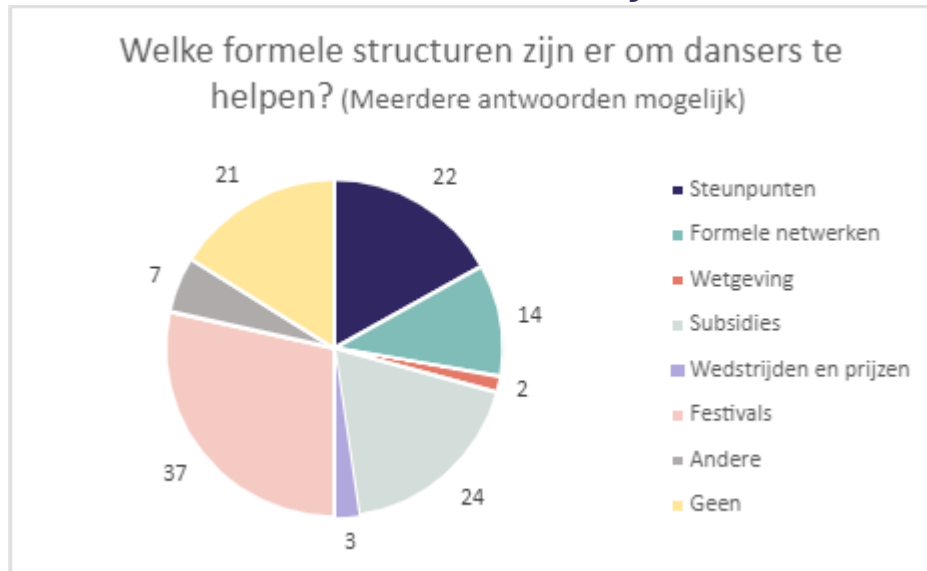
- Er is een gebrek aan kennis over de wetgeving en de vereisten worden niet goed begrepen.
- Het gaat om een grote hap uit het budget, terwijl velen ervan uitgaan dat ze dansen op traditionele muziek. Door kleine, meer recente veranderingen in de melodieën kunnen hier toch auteursrechten op gelden.
- Er heerst onbegrip over hoge forfaitaire tarieven. Dat wordt binnen social dance als onrechtvaardig ervaren. Drieske Nijpers heeft al eens 2500 euro moeten betalen voor hun plaatselijk festival.
- Er wordt ook kritiek geuit op Sabam vanwege het monopolistische karakter.

Over het algemeen lijkt de impact van de wetgeving op auteursrechten op social dance te variëren afhankelijk van de specifieke situatie, maar er is behoefte aan meer duidelijkheid en eerlijkheid in het systeem. Dat werd ook bevestigd in de interviews. De vraag kwam naar inzichtelijke informatie of een vorming over dit thema.

“Sabam is echt niet goed ingesteld op folkmuziek. Je hebt geen categorie voor folkmuziek. En vroeger konden ze niets vragen voor traditionele muziek. Muziek die geen componist kent, de traditionele melodieën. Maar nu vragen ze daar ook een bijdrage voor, omdat ze zeggen: de muziek is wel traditioneel, maar de bewerking is nieuw. De bewerking is gemaakt door een muzikant en dus moet die muzikant ook betaald worden. In de praktijk weet ik dat folkmuzikanten bijzonder weinig geld

van Sabam krijgen voor hun bewerking.”⁶¹

5.3 Welke formele structuren zijn er om dansers te helpen?

We vroegen de respondenten om per genoemde formele structuur aan te geven waar het om gaat. Uit dit overzicht blijkt dat er heel wat bestaat. Een respondent geeft wel aan dat de afstand tussen de danspraktijk en steunende professionele organisaties groot blijft. Twee respondenten geven bij de subsidies aan dat deze onvoldoende bekend zijn en er te weinig middelen zijn voor promotie.

Steunpunten (22 respondenten):

- Danspunt (13 respondenten);
- Vlaamse Volkskunstbeweging (3 respondenten);
- IVV (2 respondenten);
- Muziekmozaïek (2 respondenten);
- Initiatieven in integrale hulpverlening of dagbesteding voor mensen met een beperking die dans aanbieden (2 respondenten);
- Muziekschool (1 respondent).

Formele netwerken (14 respondenten):

- VVKB als volksdansvereniging (3 respondenten);
- Danspunt (2 respondenten);
- IVV (2 respondenten);
- Damuza (1 respondent);
- Dansgazet (1 respondent);
- Flanders Folk Network (1 respondent);
- Hoge Gilderaad der Kempen voor het gildewezen (1 respondent);
- Landennetwerk (1 respondent);

⁶¹ Luk Indestege

- Upside Down is deel van het Swinging Europe Network, een project gesteund door de Europese Unie (1 respondent).

Wetgeving (2 respondenten):

- Wetgeving via juridische ondersteuning Danspunt (1 respondent).

Subsidies (24 respondenten):

- Subsidies gemeente/stad (12 respondenten);
- Subsidie van de cultuurraad (11 respondenten);
- Fédération Dapo - Danses populaires (2 respondenten);
- Stedelijke, Vlaamse of nationale subsidies voor festivals (2 respondenten);
- CIOFF, International Council of Organizations of Folklore Festivals and Folk Arts - subsidie voor organisatie festival (1 respondent);
- Goedkoop tarief om de zaal van de gemeente te gebruiken (1 respondent);
- Subsidies voor reiskosten buitenland (1 respondent);
- Subsidies provincie (1 respondent);
- Erfgoedcel (1 respondent).

Wedstrijden en prijzen (3 respondenten):

- Flanders Folk Awards om muzikanten in de kijker te zetten (1 respondent);
- Wedstrijden tijdens festivals (1 respondent).

Festivals (37 respondenten):

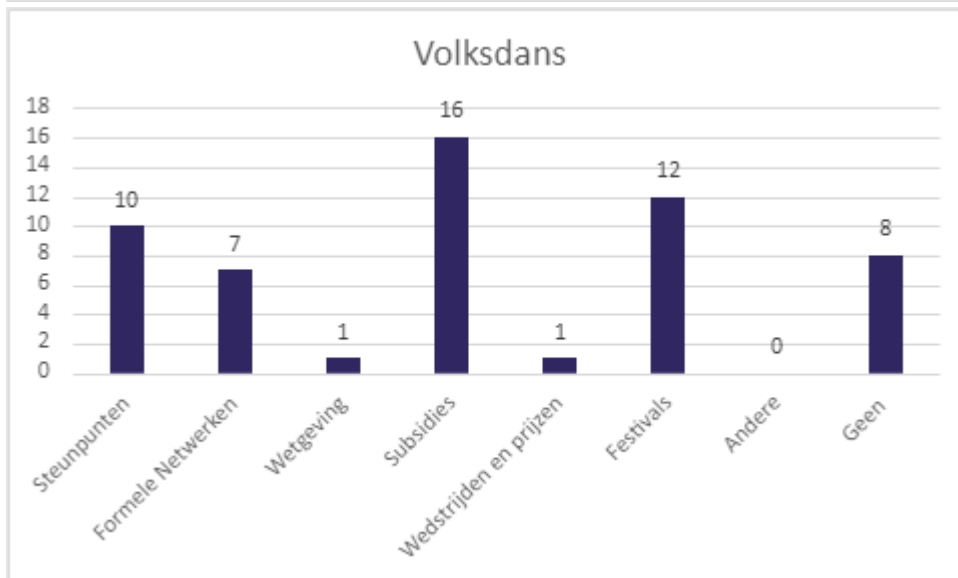
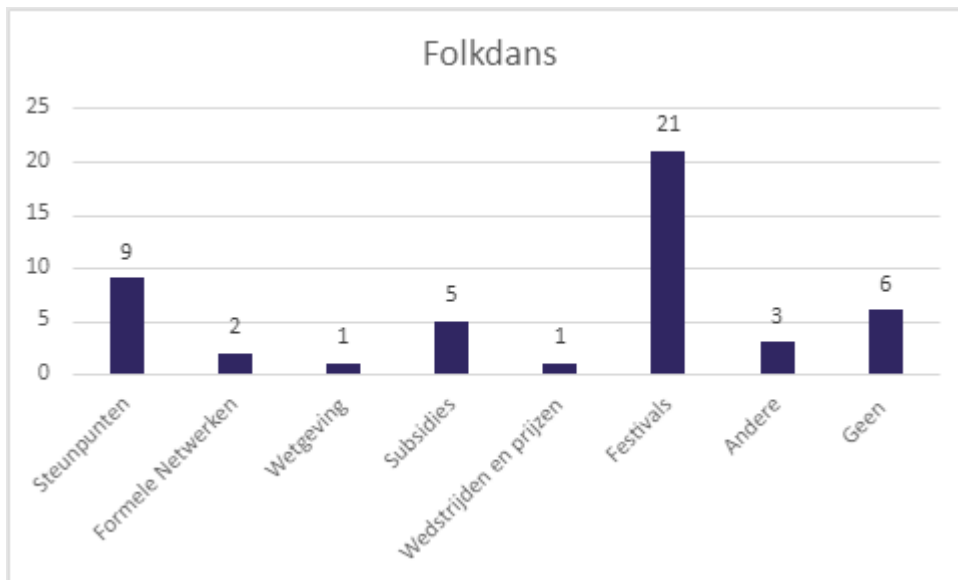
- Boombal (7 respondenten);
- Europeade (Vlaanderen) (4 respondenten);
- Folk(dans)-/balfolkfestivals (3 respondenten);
- CIOFF festivals (2 respondenten);
- ComSiBal (2 respondenten);
- Ieder weekend is er wel een festival in Europa (2 respondenten);
- Festivals (bals, workshops) (3 respondenten);
- Folklorefestivals door uiteenlopende groepen/instanties ingericht (1 respondent);
- Folkstages (1 respondent);
- Instuif van volksdans (1 respondent);
- Muziekpublique (1 respondent);
- Practica van Frisse Folk en Netefolk (1 respondent);
- Tanatsfestival (1 respondent);
- Volksdansfestival zoals in Schoten en Izegem en ons eigen festival Drieskes Kerremes (1 respondent).

Andere (7 respondenten):

- Cursussen (1 respondent);
- Kalenders met folkevenementen (1 respondent);
- Ongevallenverzekering via Danspunt (1 respondent);

- Organisaties die workshops aanbieden (1 respondent);
- Regelmatige socials, feesten, trainingen, workshops (1 respondent).

Wanneer we een verschil maken tussen volks- en folkdansen zien we dat volksdansgroepen vaker gebruik maken van subsidies. 16 van 33 volksdancers (48%) heeft subsidies aangeduid tegenover 5 van 28 folkdancers (18%). Bij folkdansen werden festivals vaker aangeduid: 21 respondenten (75%) tegenover 12 volksdancers (36%).

Tijdens de interviews gingen we dieper in op de rol van een aantal van deze formele structuren.

Danspunt

Danspunt is een fusieorganisatie van verschillende bestaande organisaties. Een aantal volksdancers kijkt met spijt terug op deze gedwongen fusie. Danspunt vertegenwoordigt alle amateurdansen, volksdans is hier slechts één van. Toch, vinden anderen, is Danspunt, en vooral Leen Devyver, actief bezig om volksdans te betrekken en zo worden er ook linken gelegd met andere dansvormen. *“Ik ben wel blij dat Leen haar tentakels heeft in de volksdanswereld en ons daar ook bij betreft.”*⁶²

Danspunt heeft daarnaast als sterke troef dat het visueel en communicatief sterk is en zo de achterban weet te bereiken. De sessies samenspel worden ook gewaardeerd en zijn interessant voor volksdansmuzikanten.

VVKB (Vlaamse VolksKunstBeweging)

VVKB was één van de organisaties die in Danspunt is opgenomen, maar bestaat ook nog altijd als vrijwilligersinitiatief. VVKB heeft als doel het ondersteunen van Vlaamse volkskunstgroepen en het in stand houden van het erfgoed. Meer dan 60 volksdansgroepen zijn bij hen aangesloten. VVKB is trekker van de dansleiderscursus, die wordt georganiseerd in samenwerking met IVV, Danspunt en met steun van de Vlaamse Gemeenschap. Er is binnen VVKB een danscollege. Het danscollege bestaat uit dansleiders die nieuwe dansen maken, vastleggen op schrift en aanleren tijdens cursussen. Zij bepalen ook met welke dans de Vlaamse dansgroepen gezamenlijk zullen deelnemen aan de Europeade. Daarnaast werkt het danscollege samen met IVV aan het nauwkeurig afstellen van de dansterminologie, zodat deze overal op dezelfde manier worden toegepast. Bovendien organiseert VVKB jaarlijkse bijeenkomsten, zoals een nieuwjaarsreceptie, en maken ze reclame voor alle afzonderlijke initiatieven van de aangesloten dansgroepen op hun website.

IVV (Instituut voor Vlaamse Volkskunst)

IVV is sinds 2010 een door UNESCO geaccrediteerde organisatie voor immaterieel cultureel erfgoed. Zij leveren expertise aan de Vlaamse groepen over Vlaamse volkskunst. IVV is niet (meer) gesubsidieerd maar moet wel om de vier jaar rapporteren aan UNESCO. Ze moeten onder andere een landsbrede activiteit organiseren. Ook vragen ze volksdansgroepen regelmatig naar hun noden. Er is vraag naar een regelmatige ontmoeting op Vlaams niveau. Om dit soort zaken te organiseren, zijn ze afhankelijk van projectsubsidies. IVV geeft ook publicaties uit met dansbeschrijvingen, maar minder dan in de jaren 70 – 80. Op dat moment was IVV de autoriteit, de enige bron voor dansbeschrijvingen. *“Geleidelijk aan zijn dan de eigen creaties gekomen, groepen zeggen nu: wij maken zelf wel iets, we hebben IVV niet nodig.”*⁶³

Muziekmozaïek

Muziekmozaïek staat in voor het promoten van folk. Een organisator geeft aan dat ze hem als beginnende folkbalorganisator hebben bijgestaan met promotie en door als sparringpartner te fungeren: *“Ik heb wel op hen kunnen rekenen.”*⁶⁴

⁶² Eline de Cock

⁶³ Gert Laekeman

⁶⁴ Carl Bosch

Met name het feit dat deze overkoepelende organisaties samenkomsten organiseren waardoor ontmoeting en uitwisseling kunnen ontstaan, wordt gewaardeerd. Het zou zelfs meer mogen zijn.

Wedstrijden

In het rondetafelgesprek bleek dat er in het verleden een aantal jaar sprake was van wedstrijden voor volksdans: Danspuntjuweel heeft drie jaar bestaan en Oost-Vlaanderen had gedurende ongeveer 15 jaar provinciale toernooien. Aan de hand van dit toernooi werd een categorisering opgemaakt waarvan de hoogte van de subsidie afhing. Vendelen heeft wel nog altijd competities, zoals het landtoernooi van de KLJ (Katholieke Landelijke Jeugd).

Gemeentelijke subsidies

In het algemeen zijn er wel wat frustraties over het gebrek aan ondersteuning vanuit de lokale besturen, in de vorm van subsidies, maar ook het (tegen een lagere prijs) beschikbaar stellen van ruimtes. Dit is vooral afhankelijk van welke persoon er verantwoordelijk is voor cultuur binnen de gemeente of stad. Soms krijgt het folkbal, het festival of de volksdansvereniging steun in de vorm van (korting op) het gebruik van een zaal of door subsidies. Het feit dat de provincies de cultuurbevoegdheid hebben verloren wordt gevoeld. De perceptie is dat lokale besturen meer investeren in sport. Sommige volksdansverenigingen maken hier handig gebruik van en laten zich erkennen als sportvereniging. Volksdans kan uiteraard even goed gezien worden als sport.

Er leven ook wel wat vragen over alles wat komt kijken bij het hebben van een feitelijke vereniging of een vzw en het ontvangen van financiële vergoedingen of subsidies. Dansgroep Passi had voor de betalingen een kunstenaarskaart aangevraagd. Dat gaf veel administratieve rompslomp. Nu hebben ze het opgelost door enkel onkostenvergoedingen te vragen, maar het blijft een bron van stress.

5.4 Conclusies en implicaties voor duurzaamheid

Betaalbare en kwalitatieve ruimtes zijn essentieel voor het doorgeven van danspraktijken. De meerderheid van de respondenten heeft een zaal ter beschikking. Er zijn echter wel opmerkingen over de toegankelijkheid van de zalen, zoals de kostprijs, de kwaliteit van de vloer en de bereikbaarheid. Als er geen zaal (meer) beschikbaar is, is het moeilijk om een (nieuwe) zaal te vinden. Er zijn plaatsen waar lokale besturen een zaal gratis of tegen een lage prijs ter beschikking stellen, maar ook plaatsen waar dansgroepen of balorganisatoren geen enkele vorm van steun ontvangen.

Sabam blijkt voor veel organisatoren en groepen een struikelblok te zijn. Er zijn vaak hoge kosten aan verbonden en de regels zijn voor veel respondenten onduidelijk. Inzichtelijke info over auteursrechten en Sabam zijn nodig.

Er zijn verschillende overkoepelende organisaties actief met ieder een eigen taak in het ondersteunen van dansers. De organisatie van ontmoeting en uitwisseling wordt erg gewaardeerd. Het zou uitgebreider en meer frequent mogen gebeuren.

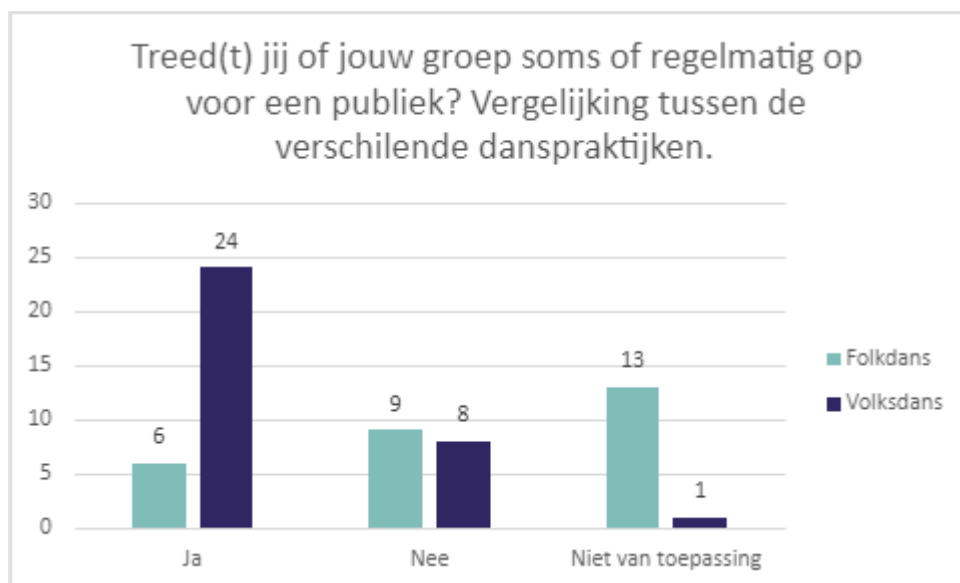
Veel initiatieven zijn afhankelijk van lokale of bovenlokale subsidies. Er leven wel wat vragen over het aanvragen en ontvangen van subsidies (als feitelijke vereniging of vzw).

6 Media en verspreiding

6.1 Treed(t) jij of jouw groep soms of regelmatig op voor een publiek?

39 respondenten (52%) gaf aan dat ze regelmatig optreden voor een publiek. 19 respondenten (25%) zei nooit op te treden en 17 (23%) respondenten duiden 'niet van toepassing' aan.

We zien hier een duidelijk verschil tussen volks- en folkdans. 24 van de 33 volksdancers (73%) geeft aan soms of regelmatig op te treden. Slechts 9 van de 28 folkdancers (32%) treedt soms of regelmatig op. Dit komt overeen met wat in de individuele interviews en het rondetafelgesprek gezegd werd. Hierin werd benadrukt dat volksdans vaak gericht is op optreden voor een publiek.

In de individuele interviews kwam naar voren dat zich in het aantal optredens een evolutie heeft voorgedaan. In de jaren 70, 80 en 90 werden volksdansgroepen vaker gevraagd om optredens te

geven, in hotels bijvoorbeeld of op (traditionele) feesten in de gemeente. Nu is dit minder en dat wordt als een gemis ervaren. Kalitsa had een jarenlange samenwerking met Antwerpen Danst, een vrijwilligersorganisatie die dans organiseerde in de openbare ruimte. Stad Antwerpen heeft deze werking overgenomen en sindsdien is de samenwerking jammer genoeg gestopt. Drieske Nijpers, een heel actieve volksdansgroep, doet ongeveer 4 optredens per jaar op een ander. Vaak gaat het dan om erfgoedactiviteiten. Ze organiseren daarnaast zelf optredens, bijvoorbeeld tijdens het meifeest. Het is niet altijd gemakkelijk om zelf optredens te organiseren. Het zou fijn zijn om bij lokale evenementen aan te sluiten maar deze worden minder georganiseerd of dansgroepen worden hier niet meer voor gevraagd. In het rondetafelgesprek opperde iemand dat het fijn zou zijn als lokale besturen terug meer denken aan dansgroepen om op te treden op deze evenementen, zoals een jaarmarkt.

6.2 Waar tred(t) je of jouw groep op?

Respondenten die aangaven dat ze soms of regelmatig optreden voor publiek (39 respondenten) kregen de open vraag waar ze optreden. Het overzicht van de verschillende locaties en gelegenheden waar de optredens plaatsvinden laat zien dat er sprake is van zeer diverse locaties, variërend van lokale gemeenschapscentra en evenementen tot internationale reizen en festivals.

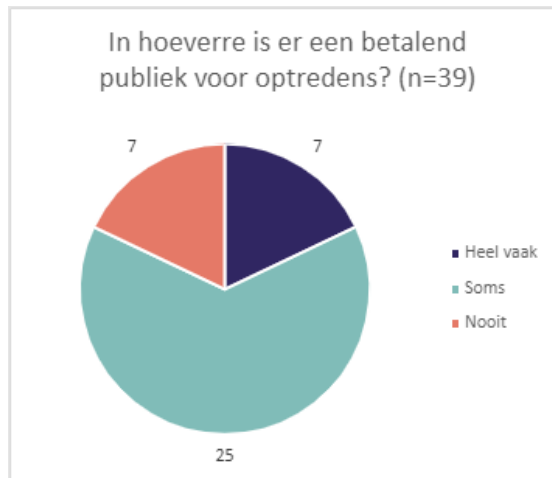
Op basis van locatie:

- Buitenlandse reis (12 respondenten);
- Binnenland (6 respondenten);
- Lokaal (7 respondenten).

Op basis van gebeurtenis:

- (Erfgoed) stoeten en ommegangen (7 respondenten);
- (Privé en publieke) evenementen en feesten (8 respondenten);
- (Dans)festivals (6 respondenten);
- (Volksdans)bals (privé en publiek) (4 respondenten);
- Historische of middeleeuwse feesten en evenementen (4 respondenten);
- Kermissen (4 respondenten);
- (Ambachten- en erfgoed)markten (3 respondenten);
- Rusthuizen en woonzorgcentra (3 respondenten);
- Boombal (2 respondenten);
- En verder bij onder andere festiviteiten, meiboomplantingen en oogstfeesten, in cultuurcentra of molens, bij Griekse happenings, in een museum, Queimada bij Muziekpubliek en in het kader van de Volkskunstweek.

6.3 In hoeverre is er een betalend publiek voor optredens?

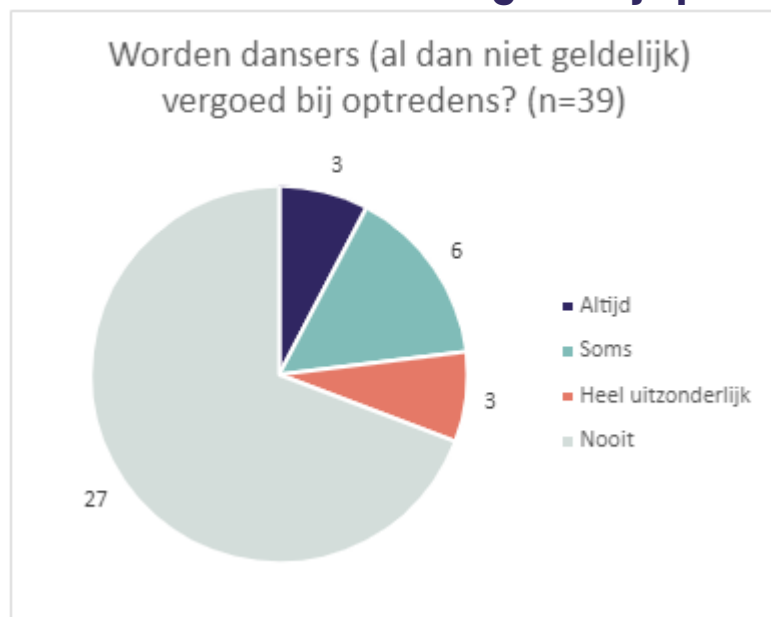

Respondenten die aangaven dat ze soms of regelmatig optreden voor publiek (39 respondenten) kregen de vraag in hoeverre dat voor een betalend publiek is. 25 (64%) respondenten gaven aan dat er soms een betalend publiek is voor optredens, 7 respondenten (18%) duiden ‘heel vaak’ aan en 7 (18%) ‘nooit’.

Hierbij moeten we opmerken dat volks- en folkbals en festivals inkomgeld vragen. Organisatoren willen het zo toegankelijk mogelijk houden, maar moeten ook uit de kosten raken. Voor folkbals ligt de inkomprijs rond 15 euro.

Een festivalorganisator vertelt dat er moeite wordt gedaan om festivals voor iedereen betaalbaar te houden. Een ticket voor een festival van drie dagen kostte 140 euro. Er was een solidair systeem waarbij sommige mensen 50% konden betalen en anderen konden steunen. Dat heeft gewerkt: er waren mensen die meer betaalden om anderen te steunen, waardoor het festival de kosten en uitgaven in balans kon houden en de inkomprijs voor niemand een drempel hoefde te vormen. Dit bewijst nogmaals het sociale aspect binnen de gemeenschap en het samenhangingsgevoel tussen dansers onderling.

6.4 Worden dansers vergoed bij optredens?

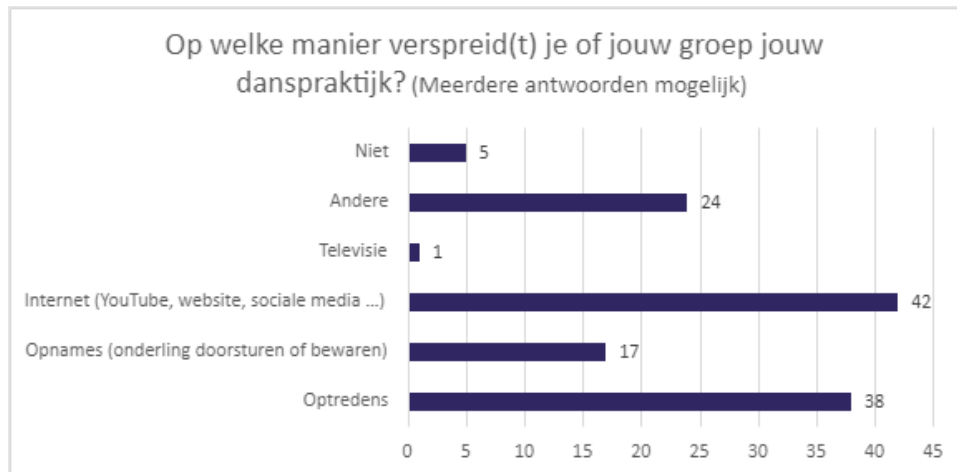
Opvallend is dat 69% van de respondenten die soms of regelmatig een optreden geeft daarvoor nooit vergoed wordt. 8% wordt altijd vergoed, 15% soms en 8% heel uitzonderlijk.

Ook vroegen we in de enquête naar de manier waarop dansers vergoed worden voor de optredens. Dit waren de antwoorden:

- Meestal worden niet de individuele leden maar de groep als geheel vergoed voor de prestatie.
- Dansers worden soms in natura vergoed, bijvoorbeeld met drankjes en/of maaltijden.
- Soms kunnen dansers deelnemen aan gratis trainingen in ruil voor een voorstelling op een publiek evenement.
- De vergoeding kan bestaan uit een transportvergoeding, evenals een vergoeding voor andere uitgaven zoals accessoires voor optredens, overnachtingen en partituren.
- Dansers worden vergoed voor optredens op bruiloften of verjaardagen, maar niet voor optredens die door henzelf werden georganiseerd.
- Als er muzikanten meedoen, gaat het geld meestal naar hen.
- Dansers die workshops of initiaties geven worden vergoed.

In de individuele interviews gingen we hier wat dieper op in. Hieruit blijkt dat dansgroepen makkelijker een vergoeding vragen als ze weten dat de organisatie waarvoor ze het optreden doen budget heeft. De vergoeding gaat meestal in de grote pot van de vereniging en wordt bijvoorbeeld gebruikt voor de aankoop van nieuwe apparatuur (zoals een versterker voor muziek) of investeringen in de zaal. Vaak gaat het om een symbolische vergoeding. De vergoedingen moet voor sommige verenigingen wel voldoende zijn om de grootste kosten te dekken. Hierbij wordt ook aangegeven dat het gaat om vrijwilligerswerk en het al niet evident is om vrijwilligers te vinden. De vrijwilligers die er zijn moeten goed verzorgd worden.

6.5 Op welke manier verspreid(t) je of jouw groep jouw danspraktijk?

42 respondenten (56%) duiden internet aan als manier om dans te verspreiden. Daarop volgen de optredens met 51% (38 respondenten). Daarna komen nog 'andere' (24 respondenten, 32%) en 'opnames' (17 respondenten, 23%).

'Andere' werd door de respondenten in de enquête als volgt gedefinieerd:

- (Muziek)workshops of initiaties (6 respondenten);
- Reclame tijdens bals of festivals (5 respondenten);
- Affiches of flyers (bij een optreden) (4 respondenten);
- Samen dansen op dansevenementen (3 respondenten);
- Lessenreeks of folkdanscursussen (2 respondenten);
- Mond-tot-mondreclame (2 respondenten);
- Eigen of gemeentelijke website (2 respondenten);
- Beschrijvingen (1 respondent);
- Bij activiteiten met publiek en pers (1 respondent);
- In het vak samenspel op de muziekschool (1 respondent);
- Kennissenkring (1 respondent);
- Openlucht instuif (1 respondent);
- Stages (1 respondent);
- Uit-databank (1 respondent);
- Zelf bals organiseren (1 respondent).

Eén respondent geeft aan dat optreden lastig is voor werkende dansers.

Bals

Volksdansgroepen en folkorganisatoren organiseren regelmatig bals. De volksdansgroepen gaan naar elkaars bal. Er ligt aan de inkom van elk bal een lijstje waarop je je aanwezigheid kunt noteren en aangeven wanneer jouw groep een bal organiseert. Ook is er een groep van volksdansers die soms niet (meer) zijn aangesloten bij een vereniging maar wel veel volkdansbals afschuimen.

Folkbals hebben ook een vaste kern van losse dansers en regelmatig nieuwe bezoekers, die wel of niet blijven terugkomen.

Kalenders

Voor de verschillende danspraktijken zijn er kalenders te vinden op internet, bijvoorbeeld www.folkbalbende.be. De kalenders laten zien dat er elk weekend, en soms ook tijdens de week, activiteiten zijn. Ook worden die activiteiten bekendgemaakt via eigen nieuwsbrieven van organisatoren of organisaties. De meeste balbezoekers gebruiken het internet om te zoeken waar er bals gepland zijn.

Festivals

Er worden verschillende festivals georganiseerd. Boombalfestival is één van de grootste folkdansfestivals in het Vlaanderen. Maar er zijn ook andere, kleinere festivals.

Mond-tot-mond-reclame

Er wordt soms ook bewust gekozen om niet te veel reclame te maken en het organisch te laten groeien, *“dat er zo vrienden van vrienden komen, dan creëert het meer samenhang”*⁶⁵.

Tijdschriften

VVKB heeft een trimestrieel tijdschrift waarin het verslag doet van activiteiten, dansgroepen voorstellen en dansbeschrijvingen opnemen. Het tijdschrift van IVV verschijnt viermaal per jaar. Daarnaast brengt IVV boeken uit met dansbeschrijvingen die ze verkopen via hun website.

6.6 Conclusies en implicaties voor duurzaamheid

Optreden is met name relevant voor volksdans. Groepen die gericht zijn op optreden zouden daar graag meer mogelijkheden toe krijgen. Het aantal optredens is in de loop der jaren verminderd. Het is niet makkelijk om podiumkansen te creëren. Lokale besturen zouden bij de organisatie van evenementen vaker moeten denken aan lokale dansgroepen.

Folkbals en festivals zijn altijd betalend. Er gebeuren inspanningen om de inkomprijs toegankelijk te houden. Organisatoren moeten wel break-even draaien, waarbij de kosten van de zaal, Sabam en muzikanten mee in rekening gebracht moeten worden. Naarmate deze duurder worden, wordt ook de inkomprijs hoger.

Soms is er sprake van een betalend publiek bij optredens. Vaak worden dansers echter niet vergoed voor een optreden. Indien dat wel het geval is, is het vaak slechts symbolisch en net voldoende om de kosten te dekken.

Internet wordt het meest genoemd als manier om social dance te verspreiden, daarna volgen optredens (voor volksdans) en ‘andere’. Bij ‘andere’ worden workshops en initiaties, en reclame tijdens bals en festivals het meest genoemd. De vraag is of meer ingezet moet worden op het

⁶⁵ Carl Bosch

internet of juist op de minder benutte kanalen. En of het belangrijk is om hier een verschil te maken tussen folk- en volksdans.

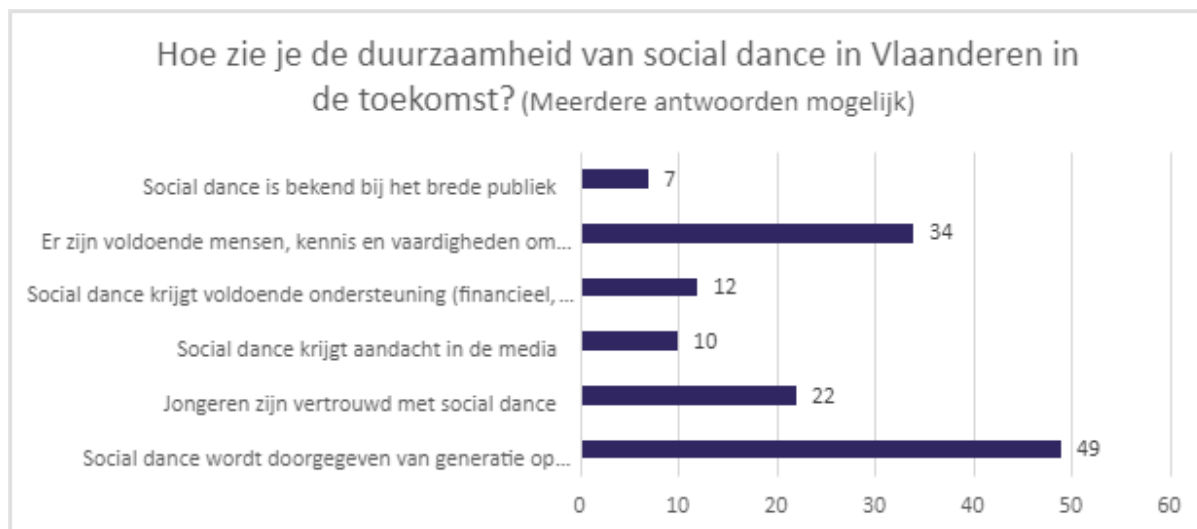
Opvallend is dat de gebruikte kanalen vaak mensen bereiken die zich al in 'het wereldje' bevinden. Het zou ook een bewuste keuze kunnen zijn om nieuwe mensen alleen via via te laten aanhaken en zo het aantal nieuwe gezichten te beperken en te weten wie je aantrekt.

Vragen waar met een werkgroep verder over nagedacht kan worden:

- Is er nood aan verdere verspreiding en communicatie naar een breder publiek?
- Waar kan op ingezet worden om de danspraktijken te verspreiden? Waar is nood aan? Meer van hetzelfde of juist nieuwe kanalen aanboren?

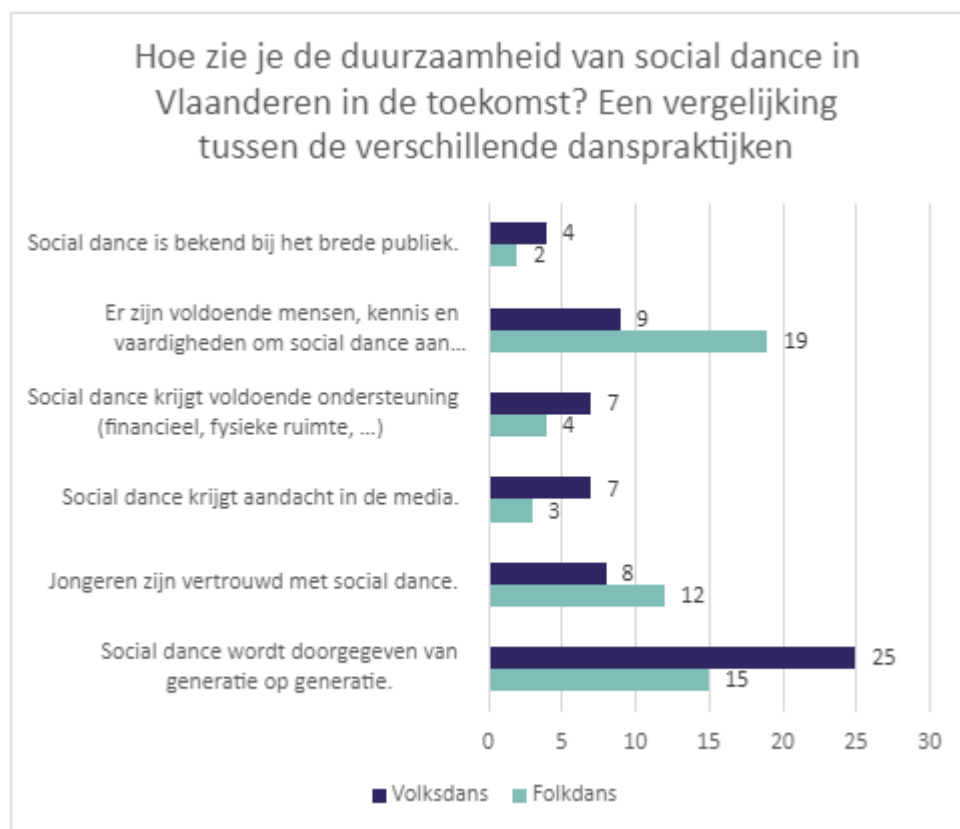
7 Duurzaamheid

7.1 Hoe zie je de duurzaamheid van social dance in Vlaanderen in de toekomst?

Uit deze antwoorden kunnen we opmaken wat respondenten het belangrijkste vinden om aan te werken en als resultaat te behalen in de toekomst.

- Het antwoord 'Social dance wordt doorgegeven van generatie op generatie' wordt door 49 respondenten gegeven (65%), hieraan wordt veel belang gehecht als het gaat om het borgen van danspraktijken.
- 'Er zijn voldoende mensen, kennis en vaardigheden om social dance aan toekomstige generaties door te geven' werd door 34 respondenten aangeduid (45%).
- 'Jongeren zijn vertrouwd met social dance': 22 respondenten (29%) geven aan dat ze het belangrijk vinden dat jongeren in de toekomst kennis maken met social dance.
- 'Social dance krijgt voldoende ondersteuning (financieel, fysieke ruimte, enz.)': 12 respondenten (16%) benadrukken het belang van voldoende ondersteuning voor sociale dans, zowel financieel als in termen van fysieke ruimte, om de praktijk duurzaam te houden.
- 'Social dance krijgt aandacht in de media': hoewel niet zo vaak genoemd als de vorige twee punten, geven toch 10 respondenten (13%) aan dat social dance enige aandacht zou moeten krijgen in de media.
- 'Social dance is bekend bij het brede publiek': dit antwoord wordt het minst vaak (7 respondenten, 9%) genoemd, wat suggereert dat een minderheid belang hecht aan bekendheid bij het brede publiek.

Bij de vergelijking tussen volks- en folkdans valt op dat volksdancers meer waarde hechten aan het doorgeven van generatie op generatie. 25 volksdancers hebben dit aangeduid (76%) tegenover 15 folkdancers (54%). Dit is te verklaren vanuit het feit dat volksdans meer een familieaangelegenheid is. Folkdancers hechten meer belang aan mensen, kennis en vaardigheden om dans door te geven. 19 folkdancers (68%) hebben dit aangeduid tegenover 9 volksdancers (27%).

Het idee dat het belangrijk is om in te zetten op het bereiken van jongeren wordt ook in de interviews gedeeld. De jongeren die in de dansgroepen zitten moeten worden gekoesterd en dansen moeten worden doorgegeven: *“Dit is patrimonium, dus je mag het niet zo heel eng bewaken, we moet het doorgeven aan anderen.”*⁶⁶

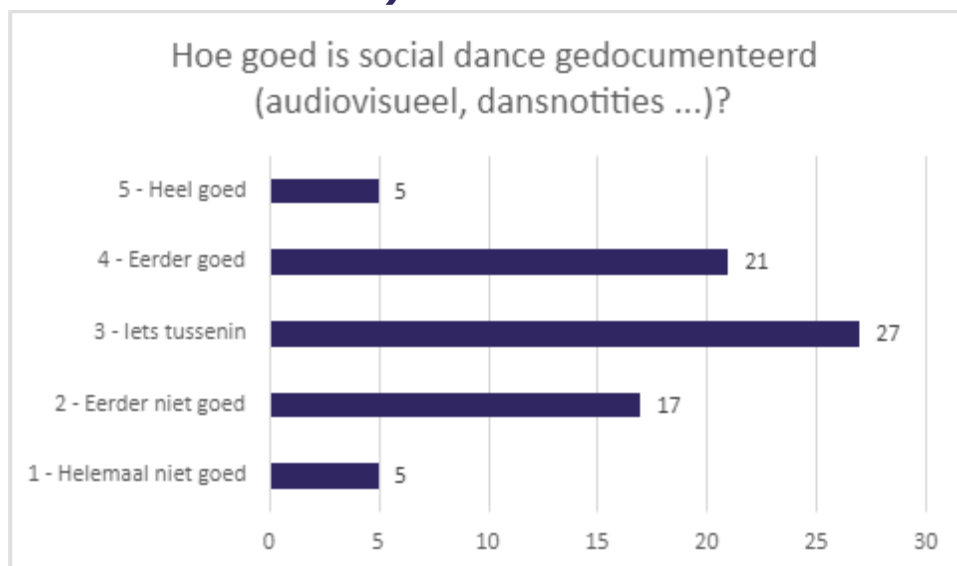
In de interviews werd nog toegevoegd dat het belangrijk is om het gemeenschapsgevoel - dat heerst binnen de dansgemeenschappen - te waarderen. Er zijn bewuste acties nodig om het samenhangsgevoel te behouden en naar buiten te brengen.

Voor volksdans is het ook belangrijk om te investeren in muziek, met name in kwalitatieve muziekopnames. Door een tekort aan muzikanten wordt steeds vaker gebruikgemaakt van opnames. Vroeger werden deze tijdens de dans opgenomen, maar om dit professioneler aan te

⁶⁶ Dansgroep Passi

pakken, is er behoefte aan goed materiaal en een muziekstudio. “De mogelijkheden om muziek in te blikken is op dit moment beperkt.”⁶⁷

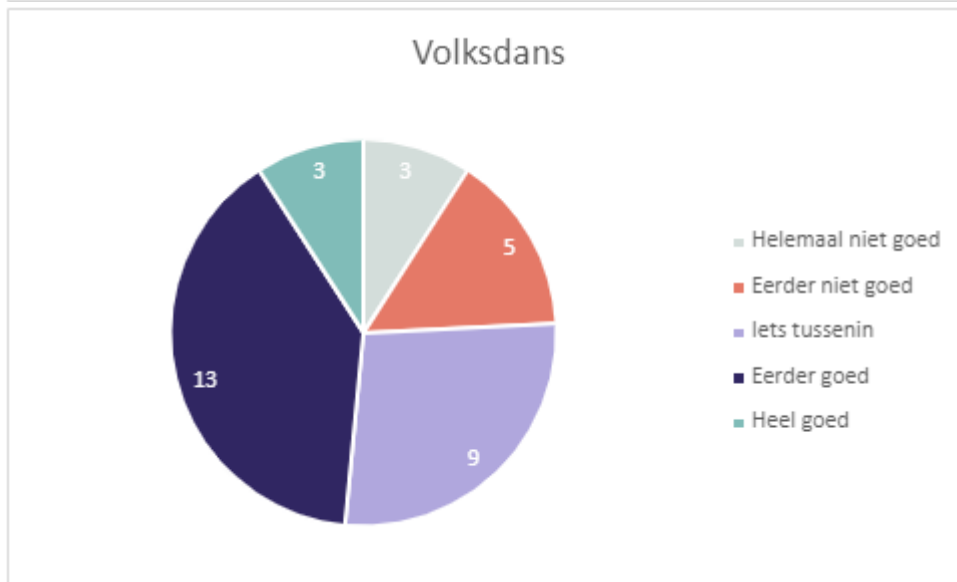
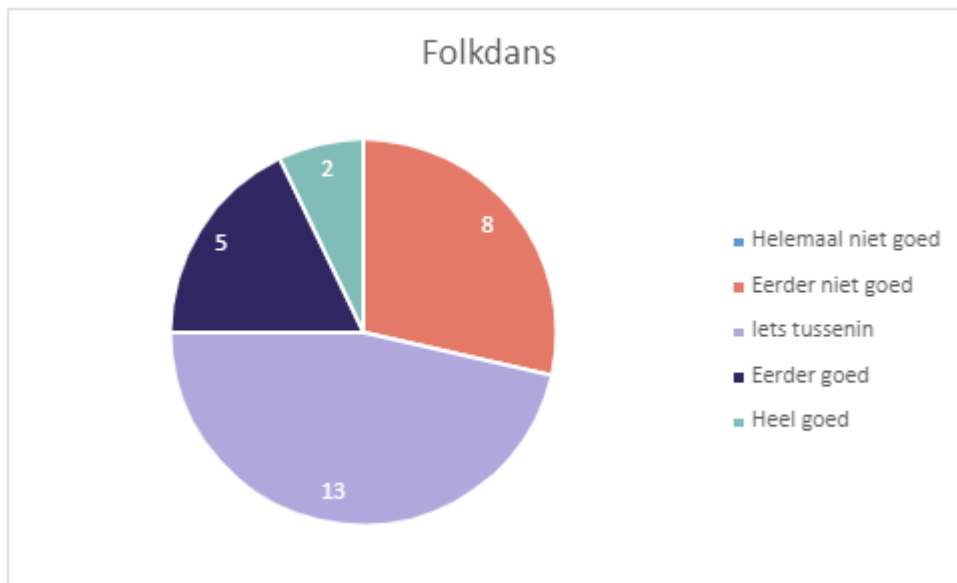
7.2 Hoe goed is social dance gedocumenteerd (audiovisueel, dansnotities ...)?

27 respondenten (36%) hebben op de vraag ‘Hoe goed is social dance gedocumenteerd?’ ‘iets tussenin’ geantwoord. 21 respondenten (28%) antwoordden ‘eerder goed’, 5 respondenten (7%) ‘heel goed’ en 17 respondenten (23%) ‘eerder niet goed’. 5 respondenten (7%) duiden ‘helemaal niet goed’ aan.

Als we een verschil maken tussen folk- en volksdans zien we dat volksdans positiever antwoordt op de kwaliteit van documenteren. 13 volksdansers (39%) hebben ‘eerder goed’ aangeduid tegenover 5 folkdansers (18%).

⁶⁷ Annemarie Deridder

De volksdanswereld is meer bezig met het documenteren en bewaren van de verschillende dansen. Er zijn verschillende overkoepelende initiatieven die volksdans documenteren en ontsluiten, zoals VVKB, IVV, Dansbank en De Dansgazet. Dit horen we ook terug in de individuele interviews. *“Er zijn dansen die blijven voortleven en je hebt dansen die na een tijdje verdwijnen. Omdat ze niet aanspreken of om een andere reden. Soms halen we ze weer op. Ik vind het belangrijk dat ze bewaard blijven. Daar draait het om bij De Dansgazet. Als je over tien jaar zegt: dat was een mooie dans, laten we die eens proberen, dan moet dat kunnen.”*⁶⁸

Folkbalorganisatoren geven aan dat ze zijn gestopt met audiovisueel documenteren, omdat dit in het verleden al vaak is gedaan en er dus al veel materiaal bestaat. Het hangt echter af van individuen; als iemand graag filmt, worden er wel nog video's gemaakt.

⁶⁸ Lisette Luyckx

Bij volksdansgroepen hangt de mate van documentatie sterk af van de dansleiders. Bij Drieske Nijpers wordt weinig audiovisueel gedocumenteerd. Zij houden wel fotomateriaal en beschrijvingen bij van evenementen. Een bijkomende factor is dat het gedocumenteerde materiaal ook goed bewaard moet worden in het archief. Vaak is er in een groep één persoon die alles op zolder bewaart. Wanneer die persoon vertrekt, verdwijnt het archief. Er zijn ook individuele dansers die thuis een archief bijhouden of hebben overgenomen van (groot)ouders. Inmiddels wordt hier gelukkig wel al zorgvuldiger mee omgegaan. Verschillende archieven zijn ook gedigitaliseerd door IVV en zijn raadpleegbaar op de website van IVV of na afspraak bij KADOC. IVV heeft momenteel zo'n 260 beschreven dansen in het Vlaams dansarchief. De informatie wordt echter verspreid bewaard: er zijn persoonlijke dansarchieven bij KADOC in Leuven en het archief van Danspunt wordt bewaard in de Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience. Deze archieven zijn volgens sommigen moeilijk toegankelijk voor onderzoek. Bovendien worden de mensen die de kennis in hun hoofden dragen steeds zeldzamer.

Verschillende personen houden zich bezig met het reconstrueren van dansen uit het archief om ze opnieuw beschikbaar te maken voor het publiek. Onderzoeker en muzikant Hubert Boone wordt meerdere keren genoemd als sleutelfiguur. Hij verdiept zich al geruime tijd in de dans- en muziekpraktijk vanaf de 19e eeuw tot midden 20e eeuw. Rond enkele traditionele danstypes in Brabant publiceerde hij het boek *Brabantse Danstradities*, waarin hij verschillende dansen beschrijft die in het interbellum gemeengoed waren bij dorpsverenigingen, met partituren van 40 melodieën opgenomen op de dubbel-cd *Brabantse Danstradities*.

Muziekopnames worden binnen de volksdansgemeenschap gezien als een noodzaak. Het is echter moeilijk om kwalitatieve muziekopnames te vinden en te maken, omdat hiervoor professioneel materiaal nodig is, wat vaak ontbreekt.

Sensibilisering over het belang van documenteren van praktijken en hoe je dit best aanpakt zou welkom zijn.

7.3 Wat is er nodig om social dance in Vlaanderen levend te houden?

We kunnen de antwoorden uit de enquêtes en interviews op de vraag wat nodig is om social dance in Vlaanderen levend te houden bundelen in verschillende subgroepen:

- **Doorzettingsvermogen en betrokkenheid:** Veel respondenten benadrukken het belang van doorzettingsvermogen, zowel van individuen als van dansgroepen, om de traditie van social dance levend te houden. Ze wijzen ook op het belang van betrokkenheid en actieve deelname van zowel jongeren als ouderen.
- **Promotie en media-aandacht:** Verscheidene antwoorden wijzen op de noodzaak van meer promotie en media-aandacht voor social dance. Dit omvat onder andere het organiseren van meer dansactiviteiten en het actief benaderen van scholen en lokale gemeenschappen. De boodschap zou moeten inspelen op de tendens dat de samenleving juist meer op zoek gaat naar 'het kleine, dicht bij de haard'. Veel mensen willen terug naar de basis, social dance kan dit bieden en moet dit ook verkondigen.

- **Samenwerking en uitwisseling:** Respondenten suggereren meer samenwerking tussen dansgroepen, verenigingen en organisaties om social dance toegankelijker te maken en een breder publiek aan te spreken. Ook het delen van kennis en ervaring wordt benadrukt als een belangrijk aspect van duurzaamheid.
- **Professionalisering en ondersteuning:** Sommigen pleiten voor meer professionalisering in de sector, waaronder het betalen van docenten en het verstrekken van subsidies voor lokale evenementen. Ook wordt er gepleit voor meer ondersteuning vanuit de overheid en andere instanties.
- **Innovatie en modernisering:** Een aantal respondenten benadrukt het belang van het moderniseren en fris houden van social dance om het aantrekkelijker te maken voor jongere generaties. Dit omvat het gebruik van sociale media, het organiseren van eigentijdse evenementen en het betrekken van jonge lesgevers.
- **Toegankelijkheid en educatie:** Tot slot wordt er aandacht gevraagd voor het verbeteren van de toegankelijkheid van social dance, bijvoorbeeld door het aanbieden van betaalbare cursussen en het organiseren van openbare dansrepetities. Ook wordt er gepleit voor meer educatie en bewustwording over de culturele waarde van social dance.

7.4 Wat heb je zelf al gedaan of kun je doen om social dance leven te houden?

In de individuele interviews en het rondetafelgesprek kwamen verschillende initiatieven aan bod om social dance levend te houden:

- Verschillende groepen hebben ervaring met het geven van workshops in scholen, vaak op vraag van de school zelf. Er zijn voldoende laagdrempelige dansen of passen die eenvoudig aan te leren zijn. Soms gebeurt dit in combinatie met muziek. Dit soort initiatieven zijn kleinschalig en niet gecoördineerd. In het rondetafelgesprek werd geopperd om hierrond een samenwerking op te zetten tussen verschillende Vlaamse kindervolksdansgroepen om zoveel mogelijk scholen tegelijk te kunnen bedienen en samen naar buiten te kunnen komen. Dansgroep Kalitsa heeft ervaring met het geven van workshops op de welkomstdagen van Universiteit Antwerpen. Het is niet zo dat hier nieuwe leden uit voortkomen, maar de studenten hebben op die manier wel al eens kennismaat met dans en met een deel van de Griekse cultuur.
- IVV organiseert, vaak samen met VVKB, een Vlaamse samenkomst. Dit jaar bestaat IVV 60 jaar en hebben ze het jaar uitgeroepen tot jaar van de kadril. Op 23 november 2024 organiseren ze een jubileumdag met een symposium over de kadril en verschillende optredens. Ze betrekken ook muziekgroepen als Kadril en Snaar Maar Waar om de kadril naar een breder publiek te brengen. IVV heeft voor dit project subsidies aangevraagd.
- IVV is bezig met de uitgave van een nieuw boekje in samenwerking met volkskunstgroep Reynout en gemeente Dendermonde.
- De affiches van Werkplaats immaterieel erfgoed, waarvoor CEMPER de oproep verspreidde onder haar achterban, worden ook diverse malen genoemd als positief initiatief om zichtbaarheid te geven aan social dance. In het rondetafelgesprek gaf men aan dat

gesubsidieerde en niet-gesubsidieerde organisaties op dit soort manieren samen kunnen werken aan zichtbaarheid.

- Drieske Nijpers organiseert sinds enkele jaren een jaarlijkse volksdansweek. De kinderkampen zijn snel volzet, maar ze hebben hier nog geen nieuwe leden uit kunnen rekruteren. Ze gaan nu het kampje dichterbij de start van het nieuwe schooljaar plannen om hopelijk meer resultaat te behalen. De kampjes hebben al wel gezorgd voor meer bekendheid.
- Verschillende dansgroepen zijn bezig met het ‘ronselen’ van nieuwe leden. Ze doen dit bijvoorbeeld door op lokale markten of evenementen te staan. Dit met wisselend succes.
- Verschillende organisatoren hebben al ervaring met het aanvragen van subsidies, zowel lokaal als bovenlokaal. In Limburg start er een nieuw project in de Meroderegio, een samenwerking tussen 10 organisaties. Met de middelen die ze ontvangen zullen ze danscursussen organiseren, het onderwijs laten kennismaken met folkdans en stages organiseren met buitenlandse muzikanten. Door de bovenlokale subsidie vergroten ze de mogelijkheden, gaan ze de financiële beperkingen tegen en geven ze stimulansen aan het aanboren van nieuwe publieken.
- Dansstorm wordt in het rondetafelgesprek nog genoemd als goed initiatief. Dansstorm wordt om de twee jaar door Danspunt georganiseerd in een andere stad en geeft een podium aan veel verschillende danspraktijken. Zo vergroot het de zichtbaarheid van dans.
- Onlangs werd in Asse een bijeenkomst georganiseerd voor volksdansers die graag Vlaamse dansen willen beoefenen en op hun honger blijven zitten omdat in de meeste groepen Vlaamse dansen gecombineerd worden met andere Europese dansen.

7.5 Wat heb je zelf nodig om betrokken te blijven?

De antwoorden op de vraag wat de respondenten nodig hebben om betrokken te blijven bij social dance kunnen we opdelen in de volgende thema's:

- **Sociale aspecten:** Een cruciaal element voor velen is de sociale verbondenheid die gepaard gaat met social dance. De dansgemeenschap fungeert vaak als een hechte vriendengroep waarin mensen elkaar ontmoeten, vriendschappen opbouwen en zich onderdeel voelen van een gemeenschap. Deze sociale interactie draagt bij aan een gevoel van verbondenheid en motivatie om betrokken te blijven bij het dansen. Het hebben van mededansers, leuke danspartners en een positieve groeps sfeer wordt dan ook als zeer belangrijk ervaren.
- **Toegang tot dansgelegenheden en lessen:** Om actief te kunnen blijven dansen, is toegang tot geschikte dansgelegenheden en lessen essentieel. Respondenten benadrukken het belang van betaalbare en toegankelijke danslessen, cursussen en workshops. Dit omvat zowel de beschikbaarheid van lessen op gunstige uren als de locatie van dansavonden en -evenementen, bij voorkeur bereikbaar met het openbaar vervoer. Ook wordt gepleit voor goede dansvloeren, geschikte oefenruimtes en infrastructuur die voldoet aan de behoeften van dansers, zoals spiegels en video-opnames om technische vaardigheden te verbeteren.
- **Ondersteuning en erkenning:** Het ontvangen van ondersteuning en erkenning wordt door veel dansers gewaardeerd als een stimulans om betrokken te blijven bij social dance. Dit kan financiële steun omvatten, zoals subsidies voor dansgroepen of betaalbare accommodaties voor repetities. Daarnaast wordt het belang van erkenning vanuit de overheid en de bredere

samenleving genoemd, zoals media-aandacht voor dansactiviteiten en de integratie van social dance in het culturele beleid. Het hebben van bekwame docenten en kwalitatieve muzikanten wordt ook genoemd als een belangrijke factor die bijdraagt aan het betrokken blijven bij en levend houden van social dance.

Al met al blijkt dat betrokkenheid bij social dance wordt gestimuleerd door een combinatie van sociale, praktische en ondersteunende factoren. Het creëren van een stimulerende en inclusieve dansomgeving waarin dansers zich gesteund en erkend voelen, draagt bij aan een duurzame betrokkenheid en groei van de dansgemeenschap.

7.6 Als het gaat om het voortbestaan van social dance in Vlaanderen, wat loopt er goed en wat kan beter? Welke kansen zie je?

Wat loopt goed

- **Inzet van vrijwilligers:** Er is een sterke betrokkenheid en passie onder vrijwilligers die zich inzetten voor diverse dansgroepen en -activiteiten.

“Er zijn veel mensen die er echt voor gaan.”⁶⁹

“Er zijn gelukkig nog steeds veel vrijwilligers die zich met veel goesting en passie inzetten voor hun groep” (respondent 18).

- **Aanbod van dansactiviteiten:** Er worden regelmatig bals, lessen en workshops georganiseerd, wat positief is voor de dansgemeenschap. Er komen ook regelmatig nieuwe initiatieven en enthousiaste mensen bij.

“Er zijn best veel enthousiaste dansers. Boombal en Frisse Folk zijn de starters en nog steeds de grootste organisaties in België in de folkdanswereld. Hier zit ook de kennis. Er komen steeds meer kleine, nieuwe initiatieven bij. Dat is fijn zodat je niet steeds zo ver moet rijden om te dansen. De kleine initiatieven moeten georganiseerd kunnen worden zonder kopzorgen. Zoals ‘ik huur een zaal en mensen mogen komen dansen voor vrije gift’” (respondent 69).

- **Vorming van dansleiders:** Er zijn verschillende opleidingsmogelijkheden voor dansleiders: dansleiderscursus van VVKB en IVV, cursusaanbod van Danspunt, Werelddansleider, etc. Goede dansleiders zijn belangrijk voor het doorgeven van dansvaardigheden, maar ook dansplezier en het behoud van een goede groepsdynamiek. Ook voor muzikanten is er een groot aanbod van cursussen (zoals de Stage voor Traditionele Volksmuziek in Gooik) en folkrichtingen binnen het DKO.

⁶⁹ Lisette Luyckx

- **Interesse van jongeren:** Ondanks enkele uitdagingen zijn er nog steeds jongeren die zich met enthousiasme inzetten voor social dance. Eens mensen gebeten zijn door het dansvirus blijven ze lang gebonden aan dans.

“De mensen die met volksdans bezig zijn, doen dat heel gefocust en gedurende lange tijd. Ook jongeren die er mee bezig zijn, doen het met veel enthousiasme” (respondent 18).

Wat kan beter

- **Beschikbaarheid van faciliteiten:** Er is behoefte aan meer betaalbare en geschikte ruimtes voor dansactiviteiten, vooral buiten de grootsteden. Dit ook om meer podiumkansen te creëren voor volksdans en bereikbare folkbals te voorzien.

“Het is redelijk goed vertegenwoordigd, maar vooral rond Gent is er veel aan de gang (Boombal, Mazurka Clandestina, ...) de Kempen zijn redelijk stil wat betreft dans” (respondent 76). Mazurka Clandestina is een initiatief dat folkdansbijeenkomsten op verschillende plaatsen in de openbare ruimte in en rond de stad.

“Er worden regelmatig bals, lessen en workshops georganiseerd, wat heel positief is! Jammer genoeg zijn de meeste van die bals in de regio Gent en Brussel, wat niet voor iedereen toegankelijk is (zeker als ze in de week zijn en je 's avonds terug thuis moet geraken)” (respondent 24).

- **Kostprijs:** Het lidgeld voor volksdansgroepen ligt relatief laag, rond 25 euro per jaar. Het zou kunnen dat dit te laag is waardoor mensen makkelijker niet komen opdagen. Sommige andere danspraktijken, zoals swing, worden snel te duur voor dansers. Voor folkdans is het belangrijk om de bals en festivals ook naar de toekomst toe betaalbaar te houden.
- **Promotie en bekendheid:** Er is weinig bekendheid over social dance, waardoor het moeilijk is om nieuwe (en jongere) mensen te bereiken en de dansgemeenschap uit te breiden. Positieve aandacht, onder andere in de media, kan hieraan bijdragen.
- **Engagement:** Het feit dat er zeer betrokken en geëngageerde vrijwilligers zijn, is een sterkte. Soms merken organisatoren echter dat zij er alleen voor staan of verdwijnen er groepen doordat één persoon ermee stopt. Er is een sterke afhankelijkheid van enkele personen. Er zijn dus meer (ook jonge) mensen nodig die zich echt engageren voor de organisatie. In enkele individuele interviews en in het rondetafelgesprek werd hierbij opgemerkt dat de jongere generaties vaak anders kijken naar engagement.

“De mentaliteit van jongeren, is precies toch wel wat anders. Ik had iemand gevraagd om aan de inkom zitten en die verscheen niet. Dat is iets wat ik met oude vrijwilligers niet meemaak, die vergeten dat niet, maar jongeren blijkbaar wel. Ze vinden het normaal dat ze dat vergeten.”⁷⁰

Jongeren geven goed hun grenzen aan maar dit heeft ook belemmeringen. Het is noodzakelijk om ruim op voorhand te weten of je op iemand kan rekenen. Dit vormt een

⁷⁰ Luk Indestege

uitdaging. Daarnaast is het zaak om de huidige groep van vrijwilligers ook voldoende erkenning te geven zodat ze niet afhaken.

“Enkel op organisatievlak staan we zwak omdat te weinig jongeren zich echt engageren”
(respondent 50).

- **Samenwerking en netwerken:** Er wordt opgemerkt dat er meer samenwerking en communicatie tussen verschillende dansorganisaties en overkoepelende organisaties nodig is om gezamenlijke doelen te bereiken en eenheid uit te stralen naar buiten toe. Dit zonder uit het oog te verliezen dat er verschillen zijn tussen de danspraktijken en dat die ook mogen bestaan. Er is een verschil tussen folk- en volksdans maar er is ook een gemeenschappelijke bodem die meer benut kan worden.

“Meer samenwerking tussen verschillende overkoepelende organisaties: VVKB, Danspunt, dansgazet, IVV, CEMPER ...” (respondent 19).

“We zitten in een niche, dat moet doorbroken worden. Concurrentie tussen verschillende groepen moet eruit” (respondent 55).

- **Ondersteuning vanuit de overheid:** Er wordt gepleit voor meer steun van lokale overheden, zowel financieel als logistiek, om de dansgemeenschap te ondersteunen en te stimuleren. Alle regels en administratie die komen kijken bij het hebben van een vereniging of vzw zijn ook zeer tijdrovend.
- **Communicatie over het aangeven en respecteren van grenzen om een veilige dansvloer te garanderen:** Een bal- en festivalorganisator vertelde dat er de laatste twee bals klachten waren over grensoverschrijdend gedrag. Tijdens de initiatie wordt er vaak wel aandacht besteed aan grenzen aangeven en grenzen accepteren, maar misschien is dit niet voldoende en moet er meer communicatie zijn voor en tijdens de activiteiten, zonder een sfeer van argwaan te creëren.

Kansen

- **Diversiteit en vernieuwing:** Er liggen kansen om de dansgemeenschap te verbreden en vernieuwen door meer diversiteit te omarmen en nieuwe initiatieven te stimuleren. Het zelf dingen organiseren in de buurt werkt en mag uitgebreid worden.
- **Integratie in cultuur en onderwijs:** Er wordt geopperd om social dance meer te integreren in het culturele landschap, bijvoorbeeld door het op te nemen in het (na-)schoolse curriculum of door samenwerkingen met kunst- en cultuurinstellingen.

“De kansen werden nog niet benut om het open te trekken naar andere cultuurvormen”
(respondent 65).

- **Rol van het DKO:** Er zijn academies in Vlaanderen waar ze folkmuziek aanbieden. *“Het zou een goede move zijn als niet enkel folkmuziek een plaats zou krijgen in de academies, maar*

ook folk-, volks- en werelddans".⁷¹ De academie van Ekeren heeft een afdeling oude muziek. Dansgroep Passi is door die afdeling gevraagd om hier een gastles historische dans te komen geven. "Op die manier begrijpen de jonge muzikanten ook waarvoor ze het doen, er is een link met dans. De directrice heeft gezegd: 'We moeten iets doen, anders is het over 10 jaar verdwenen'."⁷² Verschillende deelnemers aan het rondetafelgesprek hebben al geprobeerd volks- of folkdans te promoten bij het DKO met zeer wisselend succes. Ook voor de bijbehorende muziek is er in het DKO beperkte aandacht.

- **Tillen naar een universitair niveau:** "Het zou goed zijn om onze culturele rijkdom op een hoger niveau te brengen, vergelijkbaar met Scandinavische hogescholen en universiteiten die seminaries over volkscultuur organiseren. In Leuven was er vroeger een seminarie over volkskunde, en in Antwerpen is er binnen Erfgoedstudies een groep actief met immaterieel cultureel erfgoed. We zouden wetenschappelijk onderzoek naar deze activiteiten kunnen doen en deze kennis internationaal delen. Samenwerking met musea in andere landen kan hierbij inspirerend zijn. Er is veel onbenut studiemateriaal in archieven zoals KADOC, dat aandacht en onderzoek verdient."⁷³
- **Belichting van culturele aspecten:** Het benadrukken van de roots van bepaalde dansstijlen kan helpen om meer aandacht te genereren en een breder publiek aan te trekken.

"De aandacht die naar volksdansgroepen, volksdans, volksmuziek gaat zou beter kunnen. De positieve voorstelling ervan zoals het positieve beeld van een volksdanser in zijn kledij, de muzikant die Vlaamse volksmuziek speelt, etc. Als dat zou kunnen geïntegreerd worden bij 'kunst' zoals ook voorstelling van kledij in modemusea, integreren van deze Vlaamse volkskunst bij grote tentoonstellingen à la Phoebusfoundation mooie foto's van volksdans en muziekensembles in musea" (respondent 61).

7.7 Wat kunnen andere organisaties (Danspunt, CEMPER, musea ...) volgens jou betekenen?

De danspraktijken hebben behoefte aan diverse vormen van ondersteuning om de zichtbaarheid en aantrekkingskracht te vergroten. Allereerst is er een duidelijke vraag naar **meer bekendheid**. Media-aandacht en positieve publiciteit kunnen een belangrijke rol spelen bij het promoten van social dance. Dit hangt samen met het krijgen van erkenning en appreciatie, waar ook behoefte aan is. Aandacht binnen de culturele sector, maar ook aandacht van media en overheid behoren hiertoe. Dit zou zich ook kunnen uiten in het creëren van meer podiumkansen. Om meer positieve aandacht te kunnen realiseren zouden organisaties als Danspunt, volgens de deelnemers aan het rondetafelgesprek, een bemiddelingsrol moeten opnemen naar beleid en naar andere organisaties zoals het DKO. Die bemiddelingsrol start met het naar buiten brengen van een gezamenlijke boodschap.

⁷¹ Luk Indestege

⁷² Dansgroep Passi

⁷³ Gert Laekeman

Daarnaast is er een oproep voor **praktische ondersteuning**. Dit omvat onder meer administratieve en juridische ondersteuning, hulp bij het verkrijgen van subsidies, en het organiseren van danscursussen. Er wordt ook gevraagd naar betere faciliteiten voor optredens, zoals geschikte dansvloeren en geluidsinstallaties met professionele technici. Verder kan een gezamenlijke verzekering en Sabam-regeling voor kleine initiatieven nuttig zijn.

Samenwerking wordt gezien als een cruciale factor. Er is behoefte aan netwerkmomenten tussen organisatoren, samenwerking tussen verschillende groepen, en een betere verbinding tussen niet-gesubsidieerde organisaties en professionals. Zo kunnen ze elkaar versterken en kunnen niet-gesubsidieerde organisaties toegang hebben tot professionele kanalen (bijvoorbeeld subsidies of communicatiekanalen). Ook wordt het belang van samenwerking met musea en historische gebouwen genoemd, zodat dans een integraal onderdeel van tentoonstellingen en evenementen kan worden. Ondersteunende organisaties kunnen helpen om onderlinge contacten te leggen en warm te houden.

Naast (meer formele) samenwerking is er vraag naar **ontmoeting en uitwisseling**. In de interviews en het rondetafelgesprek werd dit ook duidelijk. De Rendez-Vous van Danspunt wordt aangehaald als goed voorbeeld. *“Dit (het interview, red.) vind ik heel cool om te doen. Echt zo met CEMPER of met Danspunt eens praten over wat dat juist is, erfgoed, en hoe dat dan nog verder kan groeien.”*⁷⁴

Er is een sterke wens naar **professionalisering** binnen de danspraktijken. Dat omvat het opleiden van dansleiders en muzikanten, het centraliseren van documentatie, en het organiseren van workshops en seminars. Hierbij wordt verwezen naar succesvolle voorbeelden uit andere landen en instellingen die volkscultuur op academisch niveau bestuderen en promoten.

Tot slot is er een roep om jeugd aan te trekken en volksdans aantrekkelijker te maken voor jongere generaties. Dat kan door volksdans op een hedendaagse manier te presenteren en meer aandacht te besteden aan de wensen en behoeften van jongeren.

In de interviews, het rondetafelgesprek en uit de antwoorden in de enquête werd duidelijk dat de meeste dansers **musea** nog niet echt op het vizier hebben. Wel is er interesse om dit te verkennen. *“Een museum, daar heb ik nog nooit bij stilgestaan dat dat zou kunnen. Je ziet in musea wel vaker ambachten: Zo'n houten spinnenwiel, of een weefgetouw, of een klompenmaker, die dat ook nog uitvoert. Die handelingen worden ook overgedragen. Je moet daar dan fysiek aanwezig zijn. Dat is eigenlijk het erfgoedgegeven, dat je daar bent en iets doet. Dat is een groot verschil met een schilderij ergens hangen. Als we iets willen laten zien, dan is het echt het komen doen. Ja, want daar gaat het over, hè. Of iets op film laten zien, dat kan ook.”*⁷⁵

Tegelijkertijd worden musea gezien als een risico. Een museum zou het oubollig imago kunnen versterken en het feit dat de praktijk hier ‘bewaard’ zou worden draagt niet bij aan het levend houden van de praktijk. Tenzij het museum plaats zou bieden voor het beoefenen van dans: *“Het*

⁷⁴ Eline de Cock

⁷⁵ Eline de Cock

*zou schitterend zijn om bijvoorbeeld het folkbal te organiseren in de museumzalen, die hebben een heel mooi parket. En dan bereik je daarmee misschien ook weer een ander publiek of in ieder geval werk je toch weer aan die bekendheid.*⁷⁶ Ook ruimte bieden voor repetities in lege zalen in de avonduren wordt genoemd als mogelijkheid. Hier zou dan een optreden tijdens de opening van een museum aan gekoppeld kunnen worden. Het museum moet wel voldoende waardering hebben voor de danspraktijk en dit niet alleen instrumenteel inzetten voor eigen doelen.

Naast ruimte bieden aan dans kunnen musea volgens de respondenten ook helpen bij het verbinden van het verleden met het heden in de context van volkskunst en volksdans. Een concreet voorbeeld hiervan is het thema kledij, waarbij volkskundige kledij kan worden geïllustreerd en vergeleken met hedendaagse mode, om te laten zien hoe traditie mode inspireert. Een andere optie is het koppelen van dansbeschrijvingen aan filmpjes of optredens van dansers in de museumzalen. Ook muzikaliteit kan een thema zijn, zoals het gebruik van historische instrumenten in hedendaagse uitvoeringen. Ook zijn er mogelijkheden in de relatie tussen traditionele kunstvormen, zoals volksdans, en andere kunstdisciplines, zoals ballet en mode. *“Tradities en ambachten uit het dagelijks leven thuis hebben veel invloed gehad op muziek en dans. Dit kan een interessant onderwerp voor verder onderzoek en tentoonstellingen zijn.”*⁷⁷ Daarnaast wordt het belang van deskundigheid van museumprofessionals bij het realiseren van dergelijke projecten benadrukt. Het Red Star Museum in Antwerpen bijvoorbeeld zou de migratie van Vlamingen naar de Verenigde Staten en hun invloed op de muzikale danscultuur kunnen onderzoeken. Dat kan inzicht bieden in wederzijdse culturele invloeden en de ontwikkeling van dansvormen.

Dit soort zaken zouden kunnen helpen om gezien te worden, het zou dansers voldoening geven en bijdragen aan de algemene bekendheid. In het rondetafelgesprek haalt iemand ook nog aan dat de danspraktijken ook op een ander niveau van musea kunnen leren. Musea hebben tegenwoordig vaak heel interactieve tentoonstellingen, met een selecte maar welbewuste keuze aan objecten die bezoekers kunnen meenemen in een verhaal. Danspraktijken kunnen hiervan leren hoe je naar buiten treedt met een goed en duidelijk verhaal.

⁷⁶ Luk Indesteege

⁷⁷ Gert Laekeman

7.8 Zou je het interessant vinden om social dance te laten erkennen als immaterieel cultureel erfgoed?

In de enquête peilden we naar interesse voor de erkenning van de sociale danspraktijken op de [Inventaris Vlaanderen van het Immaterieel Cultureel Erfgoed](#).

In de opmerkingen wijzen enkele respondenten erop dat het gildewezen in de Kempen al erkend is en dat er meerdere uitzonderlijke dansen zijn die het label erfgoed verdienen. Er zijn echter ook zorgen over de daadwerkelijke zichtbaarheid en impact van deze erkenning. Eén respondent geeft aan dat hoewel er al lang over gesproken wordt, er nog niet veel werd gerealiseerd.

Enkele respondenten hebben vermeldingen van volksdans op de website van Werkplaats immaterieel erfgoed (immaterieelerfgoed.be) geplaatst, wat een stap in de goede richting is. Anderen benadrukken het belang van voortdurende kruisbestuivingen tussen verschillende dansvormen om relevant te blijven.

Er is echter een duidelijke waarschuwing voor het samenvoegen van verschillende dansvormen onder één noemer. Volksdansen verschilt aanzienlijk van folkdansen. Het gebruik van de algemene term social dance wordt als problematisch gezien, omdat het een te breed scala aan dansvormen omvat. Enkele respondenten geven de voorkeur aan specifiekere termen, zoals volksdans en vendelzwaaien.

7.9 Conclusies

De top drie aspecten die respondenten belangrijk vinden voor het voortbestaan van hun danspraktijken zijn: generatie-overdracht, het belang van kennis en vaardigheden, en de behoefte om jongeren te bereiken.

Een sterkte van sociale danspraktijken is het doorzettingsvermogen en de actieve betrokkenheid van individuen en groepen. Toegewijde vrijwilligers en een divers aanbod aan dansactiviteiten dragen bij aan de toekomst van deze praktijken. Talrijke initiatieven worden al genomen door deze groepen en individuen om hun danspraktijken te waarborgen. Er is echter behoefte aan een meer

gecoördineerde aanpak, grotere bekendheid en positieve media-aandacht, meer vrijwilligers, een grotere betrokkenheid van jongeren, meer uitwisseling en ontmoeting, ondersteuning en waardering vanuit de overheid, en kansen voor vernieuwing en groei binnen het DKO, musea en universiteiten. Het is tevens essentieel om de huidige groep vrijwilligers maximaal te erkennen voor hun inzet om te voorkomen dat zij afhaken. Het groepsgevoel binnen de dansgemeenschappen is een kracht en een motivator voor veel mensen; het behoud hiervan is van groot belang.

Ondersteunende organisaties, zoals Danspunt en CEMPER, kunnen helpen bij het vergroten van de zichtbaarheid van sociale dans, het aanvragen van subsidies, en het bevorderen van samenwerking en uitwisseling.

Centrum voor Muziek- en Podiumerfgoed

Colofon

CEMPER vzw

Onder-den-Toren 12, B-2800 Mechelen

O.nr.: 0683 772 202 / rpr Mechelen

Vlaanderen
verbeelding werkt